

könyv
könyvtár
könyvtáros

1994
november

A Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola anyagából
Cikkünket lásd a 34. oldalon

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1994. november

Tartalom

Vándorgyűlés

- Pallósiné Toldi Márta:** Elmélet és gyakorlat határmezsgyéjén 3
Suppné dr. Tarnay Györgyi: Történetiség és a gyerekek 5
Horváth S. Domonkos: Szakmai lelkiismeretünk árnyoldala: a végpontok fejlesztése 11
Bíró Ferenc: Az Audiovizuális Szervezet rendezvénye a körmenői vándorgyűlésen 15

Helyismeret

- Bényei Miklós:** A közművelődési könyvtárak helyismereti gyűjteményeinek szerepe a nemzeti identitás kialakításában 17
Elizabeth Anne Melrose: A helyismereti tevékenység története Nagy-Britanniában 22

Könyv és Nevelés

- Kardos József:** A történeti szemlélet kialakítása az oktatási folyamatban 29
P. Kovács Imre: Nagy múltú könyvtár a Török Pál utcában 34

Könyv

- Bereczky László – Vajda Kornél:** „Néhány ember tartja a homlokzatot, hogy össze ne dőljön”. Beszélgetés Gyurgyák Jánossal 42

Konferenciák

- Nagy Ferenc:** Beszámoló az IFLA 1994. évi konferenciájáról 49
Kastaly Beatrix: A Konzerválási Szekció elnökeként a havannai IFLA konferencián 56

Perszonália

- Zsidai József:** Dr. Uhlmann Aladár (1907–1994) 60
Jónás Károly: 90 éve született Beöthy Ottó könyvtárigazgató 62

Holmi

- 66
Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz 68

Lapunk e számában a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola volt és jelenlegi tanulóinak művészi anyagaiból válogattunk

From the contents

Miklós Bényei: The role of local collections in public libraries in forming national identity (17);

József Kardos: Developing a historical approach in the process of education (29);

Imre P. Kovács: The Library of the Vocational Secondary School of Arts and Applied Arts (34);

Report on the 1994 IFLA Annual Conference (49).

Cikkeink szerzői

Bényei Miklós, a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár főmunkatársa; *Bereczky László*, a 3K főszerkesztője; *Bíró Ferenc*, az OSZK KMK munkatársa; *Horváth S. Domonkos*, a Győri Városi Könyvtár igazgatóhelyettese; *Jónás Károly*, az Országgyűlési Könyvtár osztályvezetője; *Kardos József*, az ELTE docense; *Kastaly Beatrix*, az OSZK osztályvezetője; *P. Kovács Imre*, a Köznevelés ny. főszerkesztő-helyettese; *Nagy Ferenc*, a Budakeszi Könyvtár és Információs Szolgálat vezetője; *Elizabeth Anne Melrose*, az Észak-Yorkshire Megyei Könyvtár munkatársa; *Pallósiné Toldi Márta*, a Vas Megyei Könyvtár igazgatója; *Suppné dr. Tarnay Györgyi*, a KLTE adjunktusa; *Vajda Kornél*, a 3K munkatársa; *Zsidai József*, a Miskolci Egyetemi Könyvtár főigazgatója

Szerkesztőbizottság:

Tóthné Környei Márta elnök
Domsa Károlyné, Maurer Péter,
Poprády Géza, Sóron László

A szerkesztőség tagjai:

Bereczky László főszerkesztő
Bajai Mária tervezőszerkesztő
Vajda Kornél olvasószerkesztő

A szerkesztőség címe: 1054 Bp., Hold u. 6. – Telefon: 153-3763

Közreadja: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Poprády Géza**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Készült az OSZK Nyomdaüzemében

Felelős vezető: **Burány Tamás**

Terjedelem: 6,7 A/5 kiadói iv. Munkaszám: 94.308

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

Előfizetési díj 1 évre 1488, 1/2 évre 744 forint. Egy szám ára 124 forint

HU-ISSN 1216-6804

Elmélet és gyakorlat határmezsgyéjén

„A gyűjteményszervezés feladatai az egyéni arculatú könyvtár kialakításában” c. prekonferencia üzenete

Az MKE területi szervezeteinek hagyománnyá érő előkonferencia-szervezési igyekezete a XXVI. – Körmenten megrendezett – Vándorgyűlésen is hasznos véleménycserét eredményezett. A korábbi években Kaposvárott és Győrött megkezdett téma, a gyűjteményalakítás aktuális feladatainak számbavétele, folytatásért kiáltott és a referálók, valamint a résztvevők számára megnyilvánuló érdeklődés bizonyította is a programba építés időszerűségét.

Az akkurátus címválasztás a sokféleséget funkcionális egységgé integrálni képes szakmai akaratnak előlegezett – a hétköznapiakban létező csorbái ellenére – bizalmat. Hisz „gyűjteményszervezésről” beszélni akkor és ott, amikor és ahol a gyűjteményalakítás gyakorlata is éles kritikával illethető, nem kis optimizmusról árulkodik. A vezetéstudományból ismert analógia révén a szervezők azt az igényt támasztották, hogy a referátumokból ki kell tűnnie, mely tényezőket, feltételeket tartanak fontosnak a megszólalók „a működőképes gyűjtemény” létrehozásában.

Együttműködés, helyben és a könyvtári rendszer egészében – emelhető ki talán lehangsúlyosabbként Kiss Gábor (Zalaegerszeg) referátumából, aki a rendszerben való gondolkodás bizonyítékainak gondos számbavételével indította a délelőtti programját.

A gyarapítási keret és a valóságos igények összhangja meghatározó eleme a könyvtár egyéni arculatának, – állította meggyerő önvizsgálatot tartva Györgyné Juhász Katalin (Balatonfüred). Őszintén kívánom, hogy a rendelkezésre álló pénzeszköz elértéktelenedése ellen folytatott leleményes küzdelmükben ne veszítsék el éleslátásukat, találják meg sikeresen a nagykereskedelmi árrés kihasználása révén keletkező haszon és a kiskereskedelmi tevékenység, illetve a saját feldolgozás többletráfordításának még pozitív mérleget eredményező összhangját.

Az állományrészek kihasználtságának vizsgálatába fektetett energia – amennyiben a koncepciók számbavétele következetesen megtörténik – többszörösen megtérül az olvasói igényeknek megfelelő gyűjtemény révén, – állapította meg Engli Katalin (Szombathely), számos más tanulság mellett, könyvtára másfél évtizedes kihasználtságvizsgálatai gyakorlatának ismertetésekor.

A könyvtárak hétköznapi tapasztalatait időnként célszerű egzakttá vizsgálódások eredményeivel összevetni. Ezt támasztotta alá Mecsériné Doktor Rozália (Körmend) referátuma is, melyben két ifjúsági korcsoport kölcsönzési szokásainak összehasonlító vizsgálatáról számolt be.

Az iskolai könyvtáros számára iskolájának stratégiai tervei, a nevelési

gyakorlatban bekövetkező emberkép-változások és nem utolsó sorban *némi látnoki képesség* legalább olyan fontos gyűjteményszervezési tényező, mint diákjai és a tanártársai érdeklődése. E vélemény igazolására hozott példákat – számbavéve az oktatás alternatívá válásának általános iskolai következményeit – *Kondorné Karvalics Gabriella* (Körmend), továbbá *Schall Bernadett* (Veszprém), aki a gépi kommunikációs technikák oktatására is alkalmas, valóban egyéni arculatot mutató forrásközpont kialakításának volt aktív részese a Vetési Albert Gimnáziumban.

A történeti gyűjtemények egyediséget kölcsönöznek intézményüknek, amelyek, ha létezésük önmagában nem elhanyagolható értékét hozzáértő és szorgalmas könyvtárosok ki tudják teljesíteni, egy város, illetve megye művelődéstörténetének lehetnek más-sal nem pótolható, tudás áthagyományozó, identitás erősítő forrásai. Ennek győri megvalósulásáról számolt be *dr. Horváth József*. Gondolatait, a gyorsan múlttá váló jelen „kútfő”-képző felelősségének számbavételével kolléganője, *Mennyeiné Várszegi Judit* folytatta, megosztva a közönséggel a helyismereti gyűjtemény funkcióváltozásáról csokorba szedett gondolatait.

A „végpontokról”, a *legkisebb városi és községi szolgáltatóhelyekről* való gondoskodás gyűjteményszervezési tennivalóival és gyakorlatával két referátum szembesített. *Horváth Sándor Domonkos*, a győri városi hálózat és gyűjtemény változásainak történeti-szociológiai szemléletű áttekintésével, a mindenkor helyi könyvtárpolitika felelősségére is figyelmeztetett. *Kovács Emil* (Devecser) annak a meggyőződésének adott hangot, hogy kis-könyvtárak nélkül torzó maradna a

magyar könyvtárügy. Hitet tett a városi könyvtárak községi szolgáltatóhelyeket támogató felelőssége mellett, még akkor is, ha a szervezőt naponta elbizonytalanítja az a szomorú tapasztalat, hogy a könyvtártlajdonos önkormányzatok gyakorta nem tartanak igényt a szakértő segítségnyújtásra.

A *szórakoztatás, a rekreáció* gyűjteményi eszközökkel való *szolgálata*, ennek tudatos felvállalása ma még ritkaságszámba menő arculattervezői bravúr, különösen akkor, ha egy szakszervezeti könyvtár útkeresési kísérletébe illeszkedik. Az e szándékkal létrehozott és három éve használói megelégedettségére működő „Siker Kölcsonkönyvtár” olvasóinak szokásairól adott számot *Tilcsikné Pásztor Ágnes* (Szombathely).

A tényezők számbavétele természetesen folytatható lett volna, a körmendi kánikula ellenére kitüntetett és kitartó érdeklődést mutató könyvtárosok ott és akkor azonban bizonyá-

ra nem bánták az önvizsgálat felfüggesztését. Az elnök – kinek szerepét e sorok írója töltötte be – pedig igazán örömmel nyugtázta, hogy valahogy sikerült döntetlenre levezényelni a szorító idő és az igen lelkiismeretesen felkészült kollégák interpelláló igyekezetének nem könnyű játszmáját.

Magam azt tekintem a találkozó legnagyobb eredményének, hogy bebizonyosodni látszott, oldódik, ha lassan is, az a „babonás tisztelet” (Gulyás Pál kifejezése), amely ugyan nem történelmietlenül, de vitathatatlanul kártékonyan akadályozza a gyakorló könyvtárosokat abban, hogy a gondjaira bízott gyűjteményeket élettelebb fejlődési pályára állítsák. Bizonyára sokan vitték haza azt a tanulságot, hogy haladéktalanul korrigálni szükséges az első hivatásos könyvtáros generációk által oly sikeresen átörökölt gyűjteményszervezési tudást és szemléletet, amelyben ma már nem indokolható súllyal van jelen a megőrzés fétise. (Bizonyíthatóan előállt ugyanis az a képtelen helyzet, hogy 1988 és 1992 között a gyűjteménykihasználtságot minősítő forgási sebesség a legtöbb megyében változatlan

maradt vagy tovább mérséklődött, miközben az ellátottsági mutatók, a drasztikusan elértéktelenedő beszerzési keretek ellenére nem ritkán növekvő értéket mutatnak!)

A dinamikus gyűjteményű, egyéni arculatú könyvtár ideájának megvalósulásában jelenünk gyakorló könyvtárosaira nem könnyű, de szép és alkotásértékű feladat vár. Meggyőződésem, hogy az anyagi eszközökkel, térrel és személyzettel gazdaságtalanul, tehát pazarlóan bánó könyvtárak ideje lejárt, s ha velem együtt mások is eljutnak a felismeréshez, már csak a megvalósítást kell kitartóan akarni, és hétköznapjaink szerves elemévé tenni.

A tanácskozás levezető elnöke ezennel tisztelettel megköszöni a referálóknak a felismeréshez és a gyakorlati tennivalók számbavételéhez nyújtott segítségüket. Egyúttal – krónikásként – megértésüket kéri mondanivalójuk szükségszerűen rövid tömörítése miatt. A többi – mármint az előadások teljes vagy részleges közlésének ügye – a szerkesztőség kezében van.

Pallósiné Toldi Márta

Történetiség és a gyerekek

A gyermekkönyvtáros szekció *Pápayné Kemenczey Judit* szekcióelnök elnöklétével illő helyen tartotta tanácskozását, a 750 éve városi rangot kapott Körmeny kulturális centrumában, a Batthyányi kastély egyik, órség számára épített szárnyában elhelyezett Városi Gyermekkönyvtárban. *Tóthné Mohnár Rozália* a gyermekkönyvtár vezetője röviden bemutatta a hatvannál több érdeklődőnek funkcionálisan jól berendezett, esztétikus könyvtárát.

A történelmi városban 1952 óta működik városi könyvtár, 1964 óta gyermekkönyvtár, mely 1990 óta látogatható a kastélyban. A település 1800 gyermeklakosából a könyvtárnak 700 olvasója van, akik 12 500 kötet könyvből válogathatnak. A gyermeklakosság teljesebb ellátását a város három általános iskolájában működő, jól felszerelt könyvtárak segítik. Az általános gondok jelzése után a

szekció témájához kapcsolódó tevékenységről szolt a könyvtáros, nevezetesen az 1994 nyarán szervezett helytörténeti táborról. A korábbi tematikus nyári foglalkozások (mesetábor, „mi világunk” tábor, mely a környezettel való ismerkedést célozta) nagy érdeklődést keltettek a felnőtt- és gyermeklakosság körében, ezt mutatja a helytörténeti témára jelentkezők nagy száma is. Az egyhetes, harminc „bejárós” táborban szerzett történelmi, kézműves ismeretek, kirándulások bizonyára hozzájárulnak a helytörténeti értékek megbecsüléséhez, megőrzéséhez, a tárgyi és szellemi emlékek ápolásához, gondozásához.

Terveink, szándékaink és reális lehetőségeink közötti – egyre növekvő – különbségek feletti aggodásunk rövid időre alábbhagyott, amikor a Vajdaságból érkező kollégánkat kallgattuk. *Dr. Hódi Éva* a Körmenddel azonos nagyságú Ada (Kis-Jugoszlávia) Szarvas Gábor nevét viselő népkönyvtárának könyvtárosa tájékoztatta a jelenlévőket munkájukról, küzdelmeikről. Ada, Zenta közelében lévő magyarlakta település, ahol a művelődési központ részeként szervezték meg a könyvtárat. Jelenleg a művelődési központban csak a könyvtár működik, melynek feladata az Adához kapcsolódó települések könyvtári ellátása is.

Nagy gond a gyermeklakosság rohamos csökkenése az áttelepülések, család-egyesítések következményeként. Ez nemcsak a könyvtárban jelentkezik, hanem természetesen az iskolában is: a magyar iskolák, osztályok létszáma nem tölthető fel a magyar gyermekek hiányában. A népkönyvtár gyermekkönyvtári állományát az 1980-as évek elején összevonták az iskolai könyvtárak állományával, s így jelenleg kettős funkciót kell szolgálnia a népkönyvtárnak. Ez főként azt jelenti, hogy kb. 1500 gyermekolvasó dominánsan az oktatáshoz kapcsolódó igényeit kell kielégíteni, osztályonként évente 6–8 kötelező olvasmány vonatkozásában, melyek gyakran változnak. Évek óta szinte csak a háziolvasmányok követése a feladat, ezek beszerzése, vásárlása viszi el az állományépitésre fordítható összegeket. Az állomány könyveken kívül más dokumentumtípust nem tartalmaz, ezek is egyre régebbi kiadásúak. Ilyen körülmények között felértékelődnek az OSZK-tól rendszeresen érkező ajándécsomagok, s a magánszemélyektől kapott könyv-ajándékok.

A könyvtár történetiséghez való kapcsolódását is erősen megszabja iskola-, illetve oktatásfüggő volta. Az iskolában magyar történelmet nem tanítanak, ezt igyekszik pótolni a helyi állományápoló kör, melyet néhány – állását is kockáztató – pedagógus irányít. Az egész települést megmozgató vállalkozás volt a Széchenyi évforduló kapcsán a róla szóló vetélkedősorozatban való részvétel. A szükséges történelmi források, szakirodalom hiányában lehetetlennek tűnt a felkészülés. A könyvtár az OSZK-tól kért és kapott segítséget, mely a bonyhádi polgármestertől kapott irodalommal és videóanyaggal együtt elégségesnek bizonyult a versenyen való eredményes részvételhez.

Az adai gyerekek nagy érdeklődést mutatnak a rádiózás, TV-zés története, a felfedezések története iránt. A helytörténeti kutatásban két személy, Rákosi Mátyás és Szarvas Gábor nyelvész, a *Magyar Nyelvőr* indítója ad kutatási feladatot. Ada legnagyobb kulturális rendezvénye a Szarvas Gábor nevét viselő könyvtár és nyelvművelő egyesület közös rendezésében évente megtartott háromnapos Szarvas Gábor Nyelvművelő Napok. E rendezvény a Vajdaságon kívül kiterjed Erdélyre, Szlovákiára és természetesen magyarországi résztvevői is vannak.

A gazdag program általános iskolásoknak nyelvi vetélkedőt, középiskolások-

nak beszéddversenyt, tematikus kiállítást (1994-ben Lőrincze Lajos emlékére), tudományos ülésszakot (1994-ben család és anyanyelvi tudat témában) tartalmaz.

E példaadó törekvések erőnkhez mérten való segítése mindannyiunk kötelessége.

A bemutatkozások után került sor a téma érdembeli tárgyalására. Szívesen hallgattuk volna *Lengyel Balázs* író-történelem gyermekkorban történő felfedezéséről, azonban őt betegsége akadályozta a szekció munkájában való részvételben.

Járai Andrásné, a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár gyermekkönyvtárának vezetője a gyermekek történeti ismeretei forrásául szolgáló gyermekkönyvek kiadását vizsgálta az utóbbi két és fél évben. Általános tendenciaként figyelhető meg az ismeretterjesztő művek számarányának erőteljes növekedése a szépirodalom rovására. Témájukat a tudományok széles területéről merítik, jórészt fordítások, színvonalasan illusztrált drága kiadványok, sorozatok. Az ismeretterjesztő dokumentumok 1/3-a tudománytörténeti témájú, főként természettudomány, technikatörténet, vallástörténet, kis mértékben művészet- és sporttörténet. A történelmi munkák közel 1/3-a világtörténelemmel, illetve Magyarország történetével foglalkozik. E művek segítik a társadalmi változások megértését, a múlt történéseinek átértékelését, a korszerű történelemszemlélet kialakítását. E kötetekből készült kiállítást megtekinthették a résztvevők a konferencia színhelyén.

A viszonylag nagy számban megjelenő történeti témájú gyermek- és ifjúsági könyvek közül is hiányzik a színvonalas szépirodalom. Kevés az új mű, s még kevesebb az igazán jó ifjúsági regény. Történelmi regény alig jelenik meg, melyek hiánya a történelmi tudat alakulásában, a személyiség fejlesztésében szinte pótolhatatlan.

Néhány jellemző adat:

	szakirod.	szépirod.	tört.szakirod.	tört.szépirod.
1992.	66,8%	33,2%	29,3%	1,5%
1993.	63,4%	36,6%	27,6%	6,0%
1994.	74,4%	25,6%	33,3%	6,4%

Az ismeretközpontú szemlélet a könyvkiadásban és az oktatásban hatással van a gyermekek olvasmányszerkezetére is, míg a történeti ismeretterjesztő művek olvasottsága a szombathelyi megyei könyvtárban 1992–94 viszonylatában 9,7%, 9% és 9,6%, addig a történelmi szépirodalom olvasottsága mindössze 2,8%, 2,1% és 1,9%! A vizsgálat fontos információkkal szolgál a hazai könyvkiadás és oktatási szemlélet számára.

Suppné dr. Tarnay Györgyi, a Kossuth Lajos Tudományegyetem Alkalmazott Informatikai Tanszékének adjunktusa előadásában felhívta a figyelmet arra, hogy míg korábban az oktatásban és a könyvtárak gyűjteményében és használatában a porosz szellem érvényesülésének megfelelően a történetiség dominanciája volt a jellemző, addig napjainkban kialakulóban van a praktikum dominanciája a történetiség rovására. A kettő helyes aránya, egyensúlya látszik egyedül célravezetőnek a jelen tudományos, gazdasági, politikai stb. történéseinek meg-

értésében, bármely kérdésben a múlt és a jelen együttes tanulmányozása hozhat új eredményeket, segítheti a fejlődést.

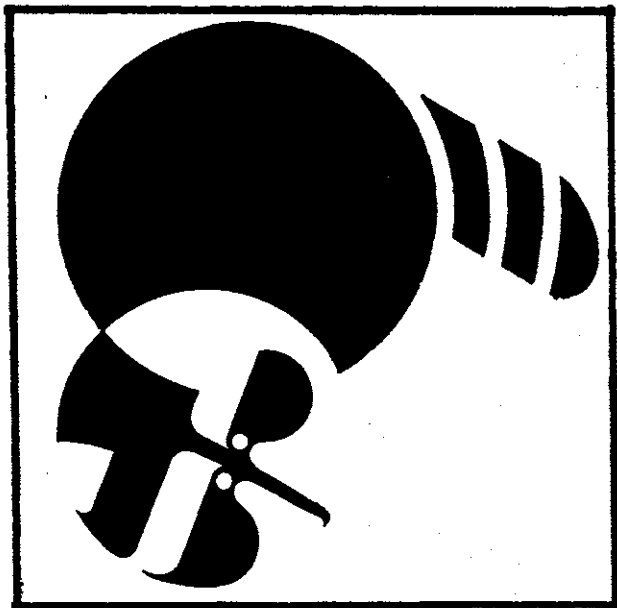
A könyvtáraknak, különösen a gyermekkönyvtáraknak kiemelt szerepük van a történelmi szemlélet megalapozásában és fejlesztésében (kontinuitás, identitás, önismeret), a történelmi források gyűjtésében, sokoldalú feltárásában, megismerésében, használata megtanításában (hitelesség), történelmi és történelmi témák megjelenítésében, élményszerű feldolgozásában (beleélés, azonosulás, alkotó részvétel). Mindehhez gazdag munkaformák állnak a könyvtárosok rendelkezésére: személyes interakciók, csoportos tematikus foglalkozások, klubok, történelmi játszótér, rejtvények, pályázatok, vetélkedők, táborok stb.

Sok esetben gondot okoz a történetiség fogalmának szűk értelmezése, amennyiben leszűkítik a problémát a történettudományra, pontosabban arra az ismeretkörre, melyet a közoktatás a történelem tantárgy keretében közvetít. Szélesebben értelmezve kell kezelnünk a kérdést, így ide tartozik egyrészt a történettudomány és segéttudományai, pl. egyetemes, nemzeti, regionális gazdaság, politikatörténet, régészet stb. Itt külön felhívta a figyelmet a helytörténet és a családtörténet lehetőségeire, a személyes elérés fontosságára (családfakutatás). Másrészt ide tartozik bármely tudományterület, ismeretkör története egyetemes, nemzeti, regionális megközelítésben az egyes személyekig (példakép) lebontva. Mindez együtt ad lehetőséget a valóság megismeréséhez, a helyes értékrend kialakulásához, az eredmények megbecsüléséhez, tiszteletéhez és azok aktív, kreatív továbbépítéséhez.

A hazai olvasótáborok ismeretében – és olvasótáborok tervezésében, szervezésében és vezetésében szerzett évtizedes tapasztalatai alapján – legeredményesebbnek látja egy-egy történelmi korszak, ismeretkör komplex megismerését, vizsgálatát.

Ennek legjobb lehetőségét a projekt módszerű oktatási formában látja, akár a tanév folyamán oktatási intézmény szervezésében könyvtári segítséggel, akár (vagy is-is) nyári szünetben könyvtár és iskola közös szervezésű táborában. A közoktatás tartalmi és módszertani átalakítása során figyelni kellene többek között egy-egy ismeretkör, tantárgy tudománytörténeti eseményeire, ezek adott történelmi korszakokba való elhelyezésére, egy-egy kiemelkedő személy életútjának, munkásságának megismerésére, a „heuréka” pillanatok bemutatására, megjelenítésére, melyek élőbbé teszik a száraz ismereteket a gyermekek számára, kreativitásra, alkotásra serkenteni őket, s arra hogy képességeik legjavát adják.

A szemléletformálás folyamatos tevékenység, melyben a gyermekek esetében kiemelt szerepet kap a család, az iskola és a könyvtár. A továbbiakban a folyamat egyik lehetséges intenzív szakaszáról, az olvasótáborokban folyó történelmi nevelés könyvtári feladatairól szolt az előadó. A hatékonyság alapfeltétele a gyermekekkel történő közös tevékenység, melynek első állomása a témaválasztás. Ez lehet valamely aktualitáshoz, évfordulóhoz kapcsolódó, vagy rendszeres ismeretszerzés egy-egy szakasza stb. Mindenesetre kapcsolódjon a résztvevő gyermekek érdeklődéséhez. A téma ismeretében következik a vonatkozó történelmi források felkutatása, megismerése, feldolgozása, értékelése, mely folyamatban a gyermekek könyvtárhasználati készsége is fejlődik. A források feldolgozása fogalmak, személyek, események stb. kapcsán kézikönyvek használatát is igényli, melynek segítségével a gyermekkönyvtárnak fontos szerepe van. Szükséges a témáról szóló

irodalom megismerése is, az életkornak megfelelő ismeretterjesztő és szépirodalom áttekintése alapján olvasmányok ajánlása, olvasónapló készítéséhez szempontsorok adása. A táborra való felkészülés fontos része a gyermekek témához, eseményekhez, személyekhez kapcsolódó kutatómunkája (múzeumok, tájházak, emlékhelyek, műemlékek stb.), mely a könyvtár intézményi kapcsolatait is bővíti, erősíti.

A témáról így szerzett ismeretek komplex feldolgozása a gyermekek aktív részvételével és táborban történik a gyermekekkel közösen kialakított projekt szerint. Itt kerül sor a téma földrajzi, történelmi, kultúrtörténeti, néprajzi, irodalmi, képzőművészeti, zenei stb. körüljárására, megjelenítésére. A számtalan módszertani lehetőség közül az előadó kiemelte a drámajátékokat, önismereti, fantáziafejlesztő játékokat, s a kézműves tevékenységek sorát. A könyvtári eszközökkel segített projekteknél történő témafeldolgozás elméletének és gyakorlatának megismerését a könyvtáros- és pedagóguspályára való felkészülés részének tekinti, jó eredményekről adhat számot ilyenirányú tevékenységének tapasztalatai alapján.

A továbbiakban a szekció programjában korreferátumok hangzanak el, melyek az ország különböző régióiban vizsgálták a történetiség iránti érdeklődést gyermekkönyvtárakban, illetve beszámoltak a gyermekek történeti érdeklődését felkeltő és ápoló könyvtári lehetőségekről.

Szabó Judit, a győri megyei könyvtár gyermekkönyvtárosa 1994 áprilisa és májusa 1–1 hetes mintavételi időszakában vizsgálta a kölcsönzés forgalmát. Megállapította, hogy a kölcsönzők száma csökkent az előző évekhez viszonyítva, a 10 év alatti lányok olvasnak a legtöbbet, a 10 év feletti fiúk a legkevesebbet. Egy-egy alkalommal 3–5 könyvet kölcsönöznek a gyerekek átlagosan, melynek 20%-a kapcsolódik történeti témához – ezeket a műveket többnyire a 10 év feletti fiúk

olvassák. A történeti témájú könyvek közül az ismeretterjesztők a legkeresettebbek (történettudomány 40%, technikátörténet 22%, művészettörténet 9%, tudománytörténet 5%), a szépirodalom utáni érdeklődés alatta marad a kíváncsúnak (történelmi regény 18%, monda 6%). A történelmi regényeket inkább a 10 év feletti lányok forgatják, mondákat főként iskolai feladatokhoz kötve olvasnak. A történeti témájú könyvek közül a sorozatban megjelentek a legnépszerűbbek. E vizsgálati eredmények a résztvevők tapasztalatai szerint általános tendenciaként kezelhetők.

Rigláné Berczeli Mária, a komáromi Jókai Mór Városi Könyvtár gyermekkönyvtárának vezetője arról számolt be, hogy a gyerekek történelmi érdeklődése vizsgálatai szerint kétszeresére is növelhető 1–1 történelmi évforduló, vetélkedő kapcsán. A vizsgálati időszakban zajlott Komáromban az 1848/49-es szabadságharc komáromi csatája évfordulójához kapcsolódó Komáromi Napok rendezvénysorozata, mely program részeként a gyermekkönyvtár vetélkedőt rendezett a komáromi huszárok életéről, s játékos formában megjelenítették a huszárok mindennapjait. A rendezvényekre való felkészülés során az olvasott művekre a fenti arányok jellemzők, az elmozdulás a mennyiség növekedésében mutatkozik meg. A komáromi tapasztalatok szerint nagyban növelik a gyermekek történeti érdeklődését az iskolától függetlenül meghirdetett pályázatok, pl. *Gyökereink, Barangoló*, s a helytörténeti gyűjtemény használatához, helytörténeti kutatásokhoz adott feladatok: pl. a komáromi monostori erődrendszer feltárása, ásatásai.

Ez utóbbi tapasztalatot erősítette meg *Szakál Jánosné*, a Jászkiséri Nagyközségi Könyvtár vezetője is. A település honismereti bázishely Szolnok megyében, 21 éve működik a Csete Balázs Honismereti Szakkör, s 10 éve állandó helytörténeti kiállításon mutatják be a település történetét, szellemi, tárgyi és írott emlékeit, a jellemző kismesterségek kellékeit. E tények a község szellemiségére is nagy hatással vannak, felnőttek és gyermekek együtt tevékenykednek a múlt feltárásában. A honismereti szakkör gyermek tagjai például gyűjtik az idős emberek visszaemlékezéseit, lakodalmi szokásokat, ételsorokat, vőfélybeszédeket, s kutatják Jászkisér hagyományos gazdálkodását. Az 1992-ben megalakult Népfőiskolai Egyesület céljai között szerepel a helyi hagyományok ápolása, a kismesterségek felélesztése, melyhez kapcsolódva a gyermekek számára is tartanak előadásokat, kézműves foglalkozásokat. 1991-ben ünnepelte a község 600 éves fennállását, mely a történelem iránti érdeklődés megélénküléséhez vezetett. Az előadó kitért a gyermekek történeti érdeklődésének pedagógusfüggő voltára, példákkal bemutatva a tipikus pedagógus magatartásokat, közöttük a tantárgyat komplexen, más ismeretekkel összefüggésben tanító nagy tudású, nyitott pedagógusegységiséget, a felületes, külsőségekre adó pedagógust, s a tárgyához kapcsolódó feladatokat büntetésből adott. Foglalkozott a kis települések könyvtári gyűjteményeinek hiányosságaival, melyek a kézikönyvtári és a kölcsönzési állományt egyaránt jellemzik. Sokszor alapvető munkák hiányában nem tudják a szükséges információt szolgáltatni, olvasói igényeket kielégíteni.

Dr. Bihari Albertné, a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár gyermekkönyvtárának vezetője a referenzkérdések felől közelített a témához. Tapasztalatai szerint a legtöbb kérdés a történelemmel, a történetiséggel kapcsolatban érkezik, elsősorban felsőtagozatos tanulók részéről. Ritka az egyéni érdeklődés, az iskolai indíttatás a jellemző, főként a történelem tantárgyhoz

kapcsolódóan, de az utóbbi időben öröndetesen megnőtt a művelődéstörténeti és művészettörténeti kérdések száma is. A történetiség iránti érdeklődést segítik elő a könyvtárban tartott történelemórák, a történelmi témájú napközis foglalkozások, s a könyvtár szervezésében tartott klubfoglalkozások, mint pl. Mátyás és a 100 esztendő ember, Széchenyi és a reformkor, „Hol sírjaink domborulnak”, „Én szőke városom” honismereti foglalkozás. Olvasó- és rejtvenypályázataikkal rendszeres, önálló munkára, aktivitásra serkentik a gyermekeket: például a „Medvék és csillagok” olvasónapló összeállításával a gyermekek komoly ismereteket szereztek a rokonnépek életéről, történetéről, nyelvéről, irodalmáról. A pályázatok többnyire a témához kapcsolódó vetélkedővel zárulnak, melyek zsűrijébe a téma szakértőit hívják meg; pl. az „Utazás a múltba” c. pályázat lezárása régész és restaurátor részvételével történt.

1989 óta működnek Nyíregyházán a Pro Patria Gyermekek- és Ifjúsági Szövetség szervezetei, melyekben gyermekek, ifik és felnőttek dolgoznak együtt. Céljuk felfedező utakkal, történelmi játékokkal birtokba venni, őrizni, védeni szülőföldjüket, a nemzeti hagyományokat. E szervezetek közül néhány a gyermekkönyvtár baráti köreként működik, hetente rendszeresen tartják foglalkozásaikat, melyekhez a könyvtár sokoldalú segítséget ad. Az előadó felhívta a figyelmet a mozgalomra, melynek országos elterjedésében a könyvtáraknak nagy szerepe lehet.

Összességében a szekció résztvevői időszerűnek és hasznosnak ítélték a történetiség problémáját vizsgálni a gyermekkönyvtárakban. Az előadások, korreferátumok segítették a téma körüljárását, sokoldalú megvilágítását, a figyelem ráirányítását a legfőbb gondokra, s az ezek megoldására törekvő együttgondolkodást remélhetően elindították. Egyetértettek abban, hogy nem történészek nevelése a cél, hanem reális gondolkodású, érdeklődő, nyitott, értelmi és érzelmi szempontból egészséges, kreatív, hiteles személyiségek nevelése, akik jól eligazodnak a világban és segítenek másoknak is.

Suppné dr. Tarnay Györgyi

Szakmai lelkiismeretünk árnyoldala: a végpontok fejlesztése

Kedves Kollégák, tisztelt hölgyeim és uraim!

Győri tapasztalatokat, tünődéseket hoztam Önök elé, egyúttal egy történeti alapon kifejlődött, érdekesnek tűnő modell pillanatnyi diagnózisát, és az ezzel kapcsolatos terápiás terveinket.

A városi könyvtár működésének a századforduló előtti évekre datálható a kezdete. Ekkor jött létre – 1898-ban – Győr Szabad Királyi Városi Közkönyvtára. A megyei könyvtárba történő beolvasztásáig eltelt időszak valódi könyvtártörténeti kincsesbánya: olvashatók veretes nyelvezetű kérvények a költségvetés emelésének tárgyában, beszámolók az intézmények költözéséről, melynek során ökrös szekéren vitték a könyveket az egyik városrészről a másikba.

Arról, hogy miért kellett a megyei könyvtárba olvadni az ötvenes években,

majd egy évtized múltán kiválni, szakmánk nagy győri öregjei hosszan és szívesen tudnának beszélni, bár nem lepődnek meg azon, ha árnyalataiban másként és másként ítélnék meg a helyzetet. Tény, hogy ez az csemény hozta a városi könyvtár életébe az első jelentős állományváltozást: a történeti értékű gyűjtemények a beolvadás félszázeres állományában szerepeltek, majd az ismételt önállóságot az intézmény már csupán az ismeretterjesztő és szépirodalom birtokában ízelte meg.

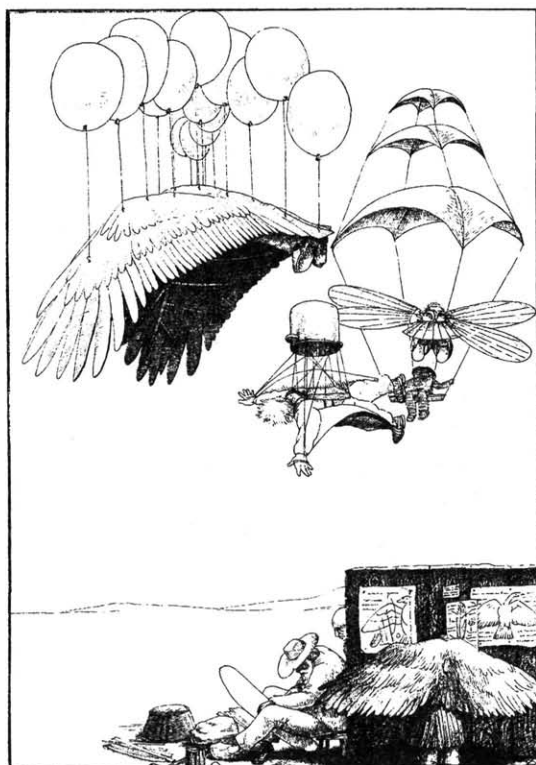
Igazándiból beszámolóm szempontjából ez az időszak a kiindulópont. Ekkor létezik egy belvárosi épületben egy komoly nagykönyvtár: a Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár, és létezik egy jóval kisebb, családias jellegű közösség: a városi könyvtár, amelynek gyakorlatilag elsődleges eleme a fiókkönyvtári hálózat működtetése. Hiszen szerte a városban, minden jelentősebb városrészben fiókkönyvtárai működtek. A hangsúly tehát ezeken volt, itt jelentek meg a kulturális rendezvények: író-olvasó találkozók, egyebek. A fiókkönyvtárak rendelkeztek speciális gyűjtőkörrel, és ez a mai napig észrevehető gyűjteményük áttekintésekor. Pl. a győrszentiváni fiókkönyvtár gyűjtötte a mezőgazdasági szakirodalmat, a nádorvárosi a magyar prózairodalmat, a szabadhegyi a poétikát, a szigeti a képzőművészeteket, a gyárvárosi az ipari-technikai szakkönyveket.

Majd újabb komoly lépcsőfok következik: *Mezei György* könyvtárigazgató Dél-Nádorvárosban megépíti azt az épületet, amely azóta közismerten a Városi Könyvtár nevet viseli. A direkt fogalmazás nem véletlen részemről. Az épület kimondottan könyvtár céljára épült, mégpedig bővítési, terjeszkedési lehetőségekkel, amelyeket Mezei igazgató úr nyugállományba vonulásáig foggal-körömmel-szakértelemmel kiviteleztetett. Ennek eredményeként egy olyan könyvtár-épület létesült Győrött, amely komoly galériával, klubhelyiséggel, oktatóteremmel és ezeket kiaknázva jól prosperáló közművelődési tevékenységgel rendelkezik. És éppen időben. Szükségességét a megnyitást követő roppant komoly olvasói érdeklődés igazolta.

A súlypont ezután finoman áthelyeződött a városi hálózatról annak modern szolgáltató központjára. És valóban volt ott mivel dicsekedni. Az újonnan átadott épület, új berendezéseivel, szélesebb körű szolgáltatásaival rövid idő alatt népszerűvé vált. Ugyanakkor a fiókkönyvtárak jelentősége városi szinten halványodott. A két nagy könyvtári szolgáltató centrum: a megyei könyvtár a belvárosban, gyakorlatilag a város szívében, és a városi könyvtár a tágabb értelemben vett belváros, és a hatalmas tömegeknek otthont adó – akkor még nagy tempóban terjeszkedő – modernnek titulált lakótelepek határmezsgyéjén látszólag minden könyvtári igényt pazarul kielégített.

A fiókkönyvtárak megítélése házon belül is kimondva-kimondatlanul változott, valamiféle szociális színezetet kapott: elsősorban az idősebb emberek, vagy a peremkerületekben élő kisiskolások igényeit kielégítő periférikus szolgáltatásnak tűnt.

És valóban a hajdani, régi időkhöz képest a forgalom némileg visszaesett, és a kilencedik évtized első éveiben – egy gazdaságossági, pragmatiztikus divathulálámhoz igazodva – a kisebb, gyengébb végpontok felszámolásra, korlátozásra kerültek, és az így felszabadult humán és pénzügyi erőforrásokat az akkor már finanszírozási szempontból gyengélkedő szervezet habzsolta fel. Zárójelben jegyzem meg ez a karcsúsítási törekvés szüntette meg az addig jól prosperáló érdekes

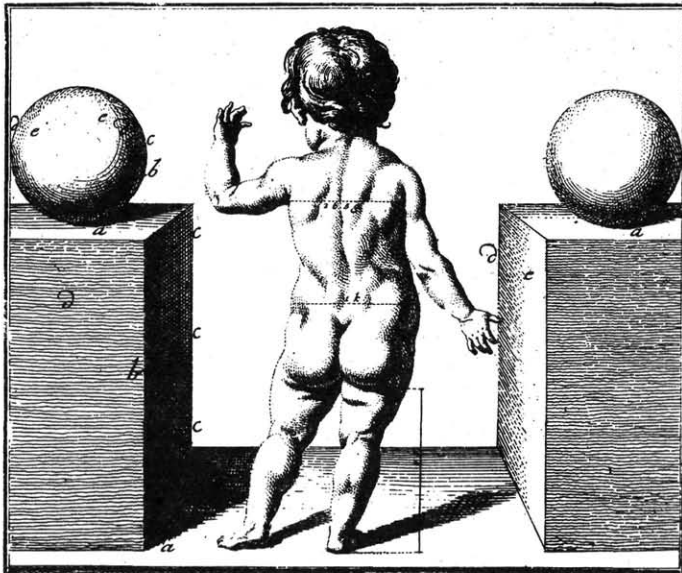
szolgáltatás működését: az Iskolai Könyvtári Központ létezését. Nem hallgathatom el, hogy a pedagógustársadalom közönye remek asszisztenciának bizonyult.

A karcsúsított fiókkönyvtári rendszer a borúlátó prognózisok ellenére életképes maradt, máig tartja a rendszeren belüli pozícióját. A városi könyvtár tízezres olvasótáborából négyezren mellettük voksoltak, míg hatezret lát el a központ, természetesen figyelmen kívül hagyva az átfedéseket.

Újabb mérföldkő 1992/1993-tól: a szakszervezeti hálózat megszűnése, amelyet Győrött a városi könyvtár örökölt, egy szép belvárosi ingatlan bérleti jogával, három státusszal, 150 ezer kötet jó színvonalú állománnyal, és némi fenntartási költséggel.

A rendszer tehát bővült. A gyűjtemény gyakorlatilag megduplázódott. Az így hozzánk került állomány jellemzője, hogy javarészt ismeretterjesztő és lektűr-irodalom, a letéti forma sajátosságából adódóan többpéldányos beszerzésben. Közel harminc vállalat szerződött az elmúlt évben a megszokott letéti szolgáltatásra, és a hétszázezer forintos szerződött összeg elegendőnek tűnt az állománygyarapításra. A közművelődési könyvtárunk tehát valami, addig ismeretlen dologgal bővült, igazán az első időben nem is igen tudta miként beilleszteni a rendszerbe.

Csábítósnak tűnt a gondolat, hogy önálló osztályként hagyja működni, addigi funkcióinak megtartásával, ám a helyzet tüzetesebb elemzése több kikerülhetetlen kérdést is felvetett:

a) Lehet-e hosszú távon számítani a vállalati letétek működésére, nem fogja-e elsöpörni a privatizáció és a kereskedelmi szemlélet?

b) Jelen pénzügyi helyzetünkben hagyhatunk-e csupán egyetlen és nem túl jó prognózissal rendelkező szolgáltatás fedezetül egy jó minőségű másfél-százezer kötetes állományt?

c) Ha a letéti szolgáltatás megszűnik, – és az máris lassú sorvadásnak indult – és közben nem integráljuk kellőképpen a szervezetbe az új és kissé idegen testet, akkor nem merülhet-e fel annak a veszélye, hogy ez a kéretlenül kapott – és talán jobban is hasznosítható állomány kicsúszik a kezünkéből?

A kérdés megválaszolásához néhány háttérismeret.

Azt tapasztaljuk, hogy könyvtári szolgáltatások színvonala – nem kellemes bevallani – a finanszírozási nehézségek miatt egyre csökken. Ugyanakkor a társadalomban jelentkező elszegényedés miatt a könyvvásárló réteg egyre inkább rákényszerül, hogy könyvkölcsönző réteggé váljon.

Emellett a győri közművelődési könyvtári ellátás másik komoly pillére, a KKMK a sajtóban is megjelentetett alternatívaként szerepelteti a jövőképpen, hogy ha úgy alakul, egyetemi könyvtárrá válik. Ezáltal a bizonytalan jövőképünkbe bekerül annak a lehetősége hogy az intézményünkkel szemben jelentkező közművelődési könyvtári igények jelentősen meg fognak növekedni.

Így olyan megoldást kell találnunk, amely a lehető legjobban felkészít bennünket a jövő által hordozott szakmai kihívások fogadására, és a legjobban szolgálja az olvasók érdekeit.

Az így definiált több bizonytalan változót tartalmazó képletben nagy feladatot szánunk a fiókkönyvtáraknak: állományuk úgy fejlődjön, hogy évek múltán is megfeleljenek a peremkerületi kulturális ellátás szerepének, sőt a rendszer feladatnövekedése esetén, abban komoly szerepet vállaljanak.

Ám ha ez a szándékunk, szembe kell néznünk eddigi mulasztásainkkal. Nem lehet a fiókkönyvtár, a végpont, valamiféle kevésbé fontosnak ítélt hely. Mert a pénzügyi tendenciák erre utalnak. Az intézmény könyvbeszerzésre fordítható keretéből az elmúlt év átlagában alig több mint 25%-kal részesedtek, míg az olvasói létszámban és a kölcsönzött kötetek arányában 35–40%-kal szerepeltek. És a 25% csupán a könyvbeszerzési keret, az AV-beszerzési keretből történő részesedésük talán néhány százalék lehet.

Nagy probléma, hogy az évek alatt kialakult arányok megbolygatása, egyfajta újraelosztása csak a központi könyvtár rovására történhetne, és a hosszú időn keresztül megszokott színvonalú szolgáltatások minőségének csökkenéséhez vezetne.

Itt jön a képbe ismét a megörökölt szakszervezeti könyvállomány, és annak fokozottabb integrálása a rendszerbe. Ez év szeptember elejétől a belvárosban megnyitjuk egyelőre két délután az olvasók számára ezen könyvállomány nyilvános kölcsönzésre szánt tízezer kötetes reprezentatív gyűjteményét. A kölcsönzési idő később bővíthet az igények figyelembevételével. Ugyanakkor ez a részlegünk ellátja a lassacskán zsugorodó számú vállalati kölcsönzőhelyeket. Abban az ütemben, ahogy ezek a letétek meg fognak szűnni (általában a vállalatok privatizációjával párhuzamosan) a felszabaduló könyvmennyiséget a végpontok állományának frissítésére használjuk fel.

A munkahelyi ellátás megszűnésével párhuzamosan tehát nyerünk egy új fiókkönyvtárat, és némileg javítunk a fiókok gyűjteményének színvonalán.

Említeni is alig mert reményünk, hogy a megszűnő letéti kölcsönzőhelyek „olvasótáborra” később majd a nyilvános rendszerünkbe kapcsolódik.

Ezek után már csupán az a kérdés marad: felújítunk-e, fejlesztünk-e ezzel, vagy csak toldozunk-foltozunk? Amíg ezt sikerül eldöntenünk, és új finanszírozási formákat kigondolnunk, addig marad: szakmai lelkiismeretünk kényes pontja a végpontok fejlesztése.

Horváth S. Domonkos

Az Audiovizuális Szervezet rendezvénye a körmendi vándorgyűlésen

A vándorgyűlés központi témájához igazodva az Audiovizuális Szervezet – lehetőségeihez mérten – a *Fotó mint műtárgy* összefoglaló címmel tartotta meg szekcióülését. A bevezető előadást ugyanezen a címen *Munkácsi Gyula* muzeológus tartotta, aki az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum munkatársa. Élvezetes stílusban vezette be hallgatóit a fotóművészet

jelentős korszakaiba, a kezdetektől a mindenki számára elérhető nagyipari szolgáltatásokig. Szólt a műfajok kialakulásáról, a fotóművész egyéniségének szerepéről, valamint a fotó műtárgyak, negatívok, pozitív képek tárolásának, megóvásának kérdéseiről. (Előadását a szekció tervei szerint a *Könyvtári Figyelő* közli).

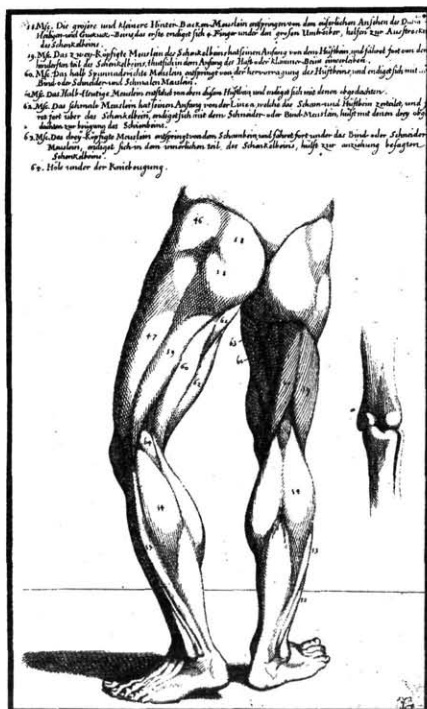
Öt követte korreferátumával *Sán-*

dor Tibor, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményének osztályvezetője, aki a Textár adatbázisra épülő képkatalógusát mutatta be, nemcsak bibliográfiai tételként megközelítve az egyes képeket, hanem – egy-két eredeti fotó bemutatásával – a dokumentumok részvételével is szemléltette a számítógépes adatbázis kialakításának gyakorlati folyamatát.

A következő bemutatót *Takács Balázs* tartotta a Proficolor Kft. képviselőjében, s bevezette a jelenlévőket a Kodak Photo-CD-lemez rejtelmeibe. Ebből derült ki, hogy ez a két éve létező rendszer két mamut cég fejlesztői munkájának eredménye, úgymint a készülékeket kifejlesztő Philips és az érdeklődőknek a szolgáltatást nyújtó Kodak. Ez a WORM-CD egyszer írható, többször olvasható, digitalizált képi információt tartalmazó lemez. Három változata került forgalomba: a 100 felvételt tartalmazó, képenként 1,7 Mb felbontású színes képvet visszaadó CD, a 6000 fotó tárolására alkalmas archiváló változat, valamint egy hangos képes sorozatot visszaadó verzió. E két utóbbi változót még nem vezették be hazánkban.

A harmadik bemutatót *Nyúli Gábor* tartotta a Graphisoft Kft. képviselőjében, aki az Apple Macintosh számítógépek multimédiás lehetőségeit ismertette.

A délelőtti utolsó vendégként *Posta Pál* multimédia fejlesztő bemutatta a Hét nyelvű József Attila c. produkcióját, mely a költő két versét: a Betlehem királyokat és az Altatót dolgozta fel képen és hangban az új hordozó kínálta – ma még inkább érdekességnek tekinthető – komplex hatást nyújtó médiumon.

A szakmai összejövetelen több mint 40 kolléga vett részt. A hallgatóság és az előadók kölcsönösen címet és telefonszámot cseréltek, meghívták egymást előadások tartására, illetve többen érdeklődtek, hogyan juthatnának az elhangzottakhoz írásban is.

A rendezvény zárásaként a házigazda szekcielnök megköszönte az előadók és a jelenlévők aktivitását s megerősítette azt a hírt, hogy a szervezet önálló formájában ez évtől megszűnik, de csak a gazdasági kényszer hatására, és a Zenei Szekció Audiovizuális Csoportjaként – továbbra is évi 3 rendezvényt tartva építi kapcsolatait az egyesület érdeklődő tagjaival.

Bíró Ferenc

A közművelődési könyvtárak helyismereti gyűjteményeinek szerepe a nemzeti identitás kialakításában

Nemzeti identitás és helytörténeti-helyismereti gyűjtemények. Amikor e két kifejezést együtt használjuk, első hallásra kérdőjel kívánczok utánuk. Mert hogyan is kerül egymás mellé egy magasröptű bölcséleti kategória és egy földönjáró, gyakorlatias irányú könyvtári munkaterület? Ám ha alaposabban végiggondoljuk e viszony mibenlétét, a kérdőjel eltűnik, sőt felkiáltójellé egyenesedhet. A könyvtárak, közelebbről a közművelődési könyvtárak helyismereti-helytörténeti tevékenysége ugyanis jelentékeny mértékben hozzájárulhat, és a tapasztalatok szerint hozzá is járul a nemzeti identitás, a magyarságtudat kialakításához, megerősödéséhez. Ez több tényezővel is magyarázható.

A közművelődési könyvtárak elvileg minden településen jelen vannak, teljesen nyilvánosak, ennél fogva közvetítésükkel a helyismereti szolgáltatások a lakosság minden rétegéhez, egyedéhez eljuthatnak, széles körben foroghatnak. A helyismereti-helytörténeti dokumentumok, információk pedig nagyon alkalmasak arra, hogy erősítsék a szülőföldhöz, lakóhelyhez való érzelmi kötődést, tudatosítsák a valahová tartozás érzését; a lokális értékek, a hajdani örökség ismerete és megbecsülése aztán fontos átvezető elem a nemzeti múlttudathoz, a hazaszeregetettséghez, továbbá más népek-nemzetek tiszteletéhez. A lokálpatriotizmus ugyanis nem provincializmus, hanem a hazafiság egyik megnyilvánulási formája: úgy, ahogy azt *Eötvös József* máig érvényes módon írta: „Az egész hazát csak eszmében foghatjuk fel, s így azon szeretet, mellyel az egyes falujához vagy környékéhez ragaszkodik, tulajdonképp azon kapocs, mely őt a hazához köti”. (Természetesen, a könyvtárak ún. általános gyűjteménye – főleg a történeti, néprajzi és szépirodalmi művészeti anyaga – is komoly szerepet játszik e tekintetben, de ennek taglalása túlnyúlik mostani beszélgetésünk keretein.)

A helyismereti-helytörténeti tevékenység kibontakozásának döntő, eredendő indítéka a történelem, a társadalmi élet földrajzi tagolódása, az emberek szoros kötődése szülőföldjükhöz, lakóhelyükhöz. Már a közismerten kisebb, városállami keretekbe szerveződött ókori Hellas híres drámaköltője, *Euripidész* is gyönyörű sorokban vallott erről: „Drága hazám, otthonom óvj, hogy soha hontalan-ná / ne legyek, nyomorogva tengő / életet ne éljek, / jajteli gondok alatt. A halál, a halál / igája vesse rám előbb / végső napomat; nagyobb / kín nincs, mint ha az ember el- / veszti hazája földjét.” (Médeia. Kerényi Grácia ford.)

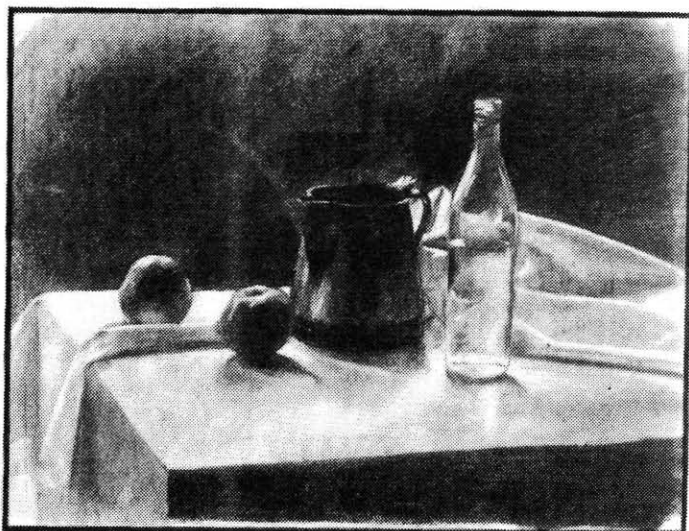
Ez az érzelmi motívum napjainkban is meghatározó a helyismereti-helytörténeti munkában, a kisebbségi létben pedig különösen megnövekszik a jelentősége. Elvászthatatlan ettől a múlt megismerésének szintén régi keletű vágya, amely legmagasabb szinten a tudományos kutatásban nyilvánul meg. Hogy is írta *Ortva*

Tivadar a pozsonyi utcákról és terekről szóló könyvében?: „Aki nem ismeri nemzetének történetét, a maga hazáját – bármit mondjon is – igazán nem szeretheti. Az a városi ember, aki mitsem tud szülőhelye hírneves férfitársairól és nevezetes eseményeiről, az szülővárosát szintén nem szeretheti igazán.” A mindenkori jelenben való eligazodás, az adott hely közéletében, gazdasági mozgásában stb. való részvétel segítségének szándéka is fellelhető a könyvtárak helyismereti tevékenységében. E hármassal – érzelmi, tudományos, gyakorlati – funkciót aztán egy-egy könyvtár a maga adottságaitól, jellegétől, nagyságától, helyi sajátosságaitól, közegétől, anyagi helyzetétől, személyi ellátottságától stb. függően igyekszik és tudja betölteni. E munkaterületen is érvényesül a módszertani szabadság, e téren sem helyes az uniformizálás.

A vázolt feladatok ellátásához szükség van egy minél gazdagabb helyismereti állományra – amelyben a múlt és a jelen dokumentumai egyaránt megtalálhatók –, a megszerzett dokumentumok és a fellelhető információk feltárására és hozzáférhetővé tételére, széles körű megismertetésére.

Szemponctunkból, a nemzeti azonosságtudat formálása, elmélyítése szempontjából is kulcsfontosságú az *állomány*. Három anyagrészt különösen jelentősnek minősíthetünk.

1. Az adott település, esetleg környéke múltjának egykorú, ún. forrásdokumentumai és a szakirodalmi feldolgozásokban található történeti információk. E vonatkozásban érdektelen, mikor keletkeztek vagy milyen formát öltenek. Természetesen, a könyvtári gyűjtőkörbe elsősorban a nyomdatermékek tartoznak: könyvek, folyóiratok, heti- és napilapok és ezek közleményei, régi térképek, kinyomtatványok (plakátok, meghívók, prospektusok, kiállítás-katalógusok stb.); de nem mondhatunk le a kéziratok, a képi ábrázolások (képeslevelezőlapok, fotók, metszetek, könyvekben és periodikumokban közölt képek, rajzok stb.), a hangfelvételek, újabban a videofelvételek, a mozgófilmek beszerzéséről sem. Ha nincs a településen levéltár vagy múzeum, még az irattári anyagok és a tárgyi emlékek gyarapítása is megfontolandó lehet. Tartalmilag-tematikailag kiemelendők azok a dokumentumok, amelyek a településen vagy közelében lezajlott jelesebb történelmi eseményekkel, a város vagy község földrajzi nevezetességeivel, néprajzi sajátosságaival, híres műemlékeivel és egyéb rangos létesítményeivel, nagymúltú iskoláival és egyházi központjaival, fontosabb magyar egyesületeivel, szervezeteivel stb. foglalkoznak, vagyis olyasmivel, amire különösen büszkék lehetnek az ott élők, ami különösen növelheti öntudatukat. E sorba tartoznak a helyi kiadók és nyomdák jelesebb termékei, továbbá azok a kiemelkedő személyek, akik a városban, községben születtek, éltek, dolgoztak. Szép, kultúrmissziót is betöltő feladat az ún. országos rangú személyiségek (tudósok, írók, művészek, politikusok, főpapok stb.) helyi hagyományainak ápolása, a rájuk vonatkozó irodalom, illetve saját alkotásaik gyűjtése. S legyünk egy kissé elfogultak a magunk irányába is: a helység könyvtárügyének története szintén fokozott figyelmet érdemel, főleg akkor, ha egy-egy könyvtár hatóköre túlnyúlt, túlnyúlik a hely határain, azaz tágabb művelődéstörténeti jelentőséggel bírt vagy bír. Ezeknek a történeti dokumentumoknak az összegyűjtése – olykor bizony morzsánként – sok-sok fáradsággal jár, kitartást és nemegyszer pénzt is követel, ám mindez megtérül, mert így módon válik a könyvtár, közelebbről a helyismereti gyűjteménye az adott hely (a város, a község és környéke) kollektív emlékezetévé, a múlt-

tudat egyik bázisává. S ezen dokumentumok által ível át a hajdani múlt a jelenbe. „A történelem – mondotta *Eötvös Loránd* 1891-ben –, mikor a múltra veti fényét, a jelent is megvilágítja.” Az érzelmi motívumokat is tápláló, igen előnyös és nevelő hatású megoldás, ha a gyűjtőmunkába (a dokumentumok felkutatásába, megszerzésébe) sikerül bevonni a település lakosságát, főként a fiatalokat, köztük is az általános iskolai és középiskolai tanulókat.

2. A helyismereti állományban feltétlenül helyük van azoknak a szépirodalmi, valamint képző-, fotó-, film- és zeneművészeti alkotásoknak, amelyek a település múltjáról, jelenéről, lakóiról, neves személyeiről, természeti környezetéről stb. íródtak, készültek. A tapasztalatok szerint ezek nagy vonzóerőt gyakorolnak, könnyebben felkeltik az érdeklődést, fokozott mértékben segítik az érzelmi azonosulást, és alkalmasak a magyarságtudat számos más elemének formálására is; a versek, szépprózai művek az anyanyelv ápolásában, megtartásában, a magyar nyelv sajátos helyi színeinek megőrzésében is nélkülözhetetlenek.

3. Azokon a településeken, ahol (vagy közvetlen környékükön) nemcsak magyarok laknak, a közművelődési könyvtár helyismereti gyűjteményében természetesen kapnak helyet a másik (esetleg harmadik, negyedik stb.) etnikum dokumentumai, különös tekintettel a kulturális kölcsönhatást, az egymás mellett élést, a sorsközösséget demonstráló, regisztráló kiadványokra, hang- és képfelvételekre, fotókra stb.

Számos előnyt kínál, ha a közművelődési könyvtárban a helyismereti állományt elkülönítve, közgyűjteményként tárolják, kezelik:

- így kidomborodik az anyag speciális jellege, különleges értéke;
- biztosítható a fokozott védelem (hiszen a dokumentumok jelentős része pótolhatatlan, egyedi darab, bizonyos fajták pedig különleges bánásmódot igényelnek);
- könnyebben, gyorsabban kikereshető a kért dokumentum, információ;

– a széles körű megismertetés, népszerűsítés – mondjuk ki, mert itt helyénvaló: a propagálás – hatékonyabban megoldható;

– az állománnyal kapcsolatos könyvtári munkafeladatok ésszerűbben megszervezhetőek, zavartalanabban elvégezhetőek.

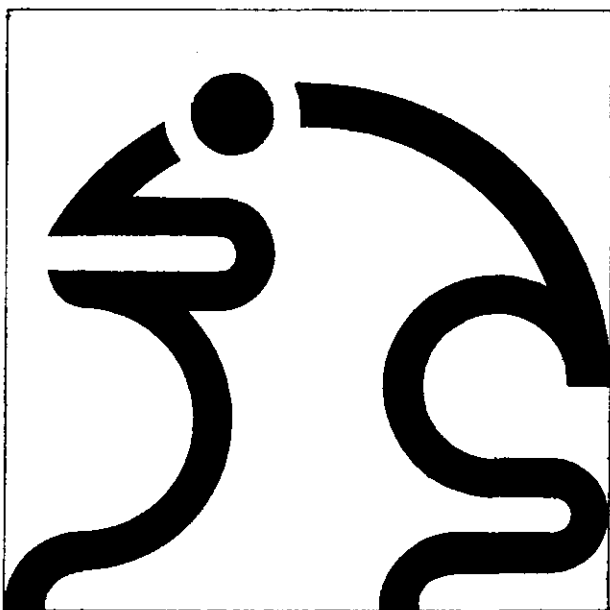
A szakszerű elrendezés, nyilvántartás, kezelés után, mellett alapkövetelmény a helyismereti gyűjtemény sokrétű, színvonalas, megbízható és pontos *feltárása*. Ez az alapfeltétele annak, hogy az olvasók, a használók megfelelően tudjanak tájékozódni a dokumentumokról és az azokban rejlő információk valóban eljussanak hozzájuk. E munkaág problémáit most – idő hiányában – nem tudjuk részletezni, csupán három dologra szeretnék utalni:

– Az állományban lévő dokumentumok mindegyikét fel kell tárni, ilyen vagy olyan módon: katalógusokban vagy ún. önfeltáró rendszerben (amikor a raktári rend egyúttal a feltárás rendje is, főleg képeknél és aprónyomtatványoknál használjuk), illetve újabban számítógépen.

– Ma már nem elegendő a könyvek, folyóiratcikkek és egyéb dokumentumok puszta bibliográfiai leírása, az olvasók, a használók a gyűjteményes kötetekben fellelhető tanulmányok, forráspublikációk, képek stb. iránt is élénken érdeklődnek, s feltűnően sokan keresik a dokumentumokban, közleményekben található közvetlen tényadatokat, faktográfiai információkat is. Szempontunkból különösen fontos jelenség ez, hiszen nagyon gyakran olyan, a városra a községre, netán a kisebbségi magyarságra vonatkozó írásokról, adalékokról van szó, amelyek másként nem kerülnének a felszínre, nem szerezhethetnénk róluk tudomást.

– Az igényes helyismereti tevékenység túlnyúlik az adott könyvtár falain: a feltárás során a település más – jelen esetben főleg a nem magyar – könyvtáraiban, közgyűjteményeiben megyei vagy területi székhelyen, netán a fővárosban meglévő dokumentumokat is célszerű, hasznos számbavenni, regisztrálni. Sokszor magát a dokumentumokat is sikerül valahogy – pl. fénymásolatban, szerencsés esetben eredetiben – megszerezni, de ha erre nincs is mód, a róla készült bibliográfiai tétel vagy a belőle kiírt, kimásolt információ a mi olvasóinknak is rendelkezésére áll. E vállalkozásban egyébként a heti- és napilapok helyi vonatkozású cikkeinek bibliográfiai és faktográfiai feltárása lehet a legtermékenyebb próbálkozás.

A helyismereti gyűjtő- és feltáró munka igazi értelmét az adja, hogy a dokumentumokat, az információkat a könyvtár olvasói valóban használják. Hiszen – s most *Sütő Andrást* idézzük – „Gyertyát nem azért gyűjtanak, hogy véka alá rejtésék, hanem hogy a gyertyatartóba tegyék, és fényét vesse mindazokra, kik a házban vannak.” (Csillag a máglyán.) A helyismereti különgyűjtemény dokumentumait általában nem kölcsönzik, három okból: kivételes értéket képviselnek, többnyire csak egy példány van belőlük, így bármikor bárki számára hozzáférhetőek. Viszont azokból a helyi vonatkozású könyvekből, hanglemezekből stb., amelyekből több példányunk is van – főleg a szépirodalmi, zenei alkotásokat, az esszéyszerű történelmi és néprajzi munkákat említhetjük – a második, harmadik stb. példányt igen ajánlatos kölcsönözni; bizonyos művek többes példányaiból – ha lehet és ott tényleg hasznosíthatók – a gyermekrészlegben is helyezünk el egyet-egyet. A helybeni használat szigorúságát enyhítené a másolatszolgáltatás: fénymásolat készítése könyvrészletekről, cikkekről, képekről, magnókazetták és hanglemezek átjátszása stb.

A helyismereti állomány, még inkább a benne őrzött információk megismer-
tetésére, közkinccsé tételére kitűnő alkalmat kínálnak a különféle rendezvények:
úgy mint a kiállítások, az előadások, a hangversenyek, a film- és videóvetítések,
az író-olvasó (szerző-hallgató) találkozók, a vetélkedők stb.; olykor nehezen vá-
laszthatók el ezektől a könyvtárban szervezett, működtetett helytörténeti, nép-
rajzi stb. szakkörök, klubok. Ezek közül egy formát feltétlenül kiemelendőnek
tartok, hatékonysága miatt: és ez a helyismereti-helytörténeti témákat feldolgozó
tanórák tartása a könyvtárban, esetleg – ha pedagógus képesítése is van – a
könyvtáros által. A közművelődési könyvtárak helyismereti tevékenységükkel
egyébként is segíthetik az iskolai oktató-nevelő munkát, a tanórákon és a tan-
órákon kívül folyó tudatformálást; főleg ott hézgapótló ez, ahol az iskolai könyv-
tár nem, vagy csak erősen szelektálva gyűjti a helyismereti-helytörténeti doku-
mentumokat.

Szólni kellene még a közművelődési könyvtárak helyismereti-helytörténeti ki-
adványairól és a könyvtárosok máshol publikált írásairól: a bibliográfiákról, az
adattárakról, a helytörténeti-néprajzi tanulmányokról, forrásközleményekről,
dokumentumválogatásokról, az életrajzokról stb., amelyek szintén fontos, hatá-
sos eszközei az identitástudat kialakításának, megszilárdításának. Ez a témakör
azonban végképp szétfeszítené egy ilyen szűkre szabott hozzászólás kereteit.

Ha még oly kevés is az idő, egy mozzanatot okvetlenül meg kell említeni,
nevezetesen azt, hogy mi, az anyaország könyvtárosai, könyvtárai hogyan segít-
hetünk a szomszédos országokban, kisebbségi sorban élő magyar kollégáinknak
a helyismereti-helytörténeti tevékenységük gazdagításában. Távirati tömörséggel
és rövidséggel sorolnám fel, mire gondolok: hagyományai vannak a határmenti
megyék könyvtárosai közötti együttműködésnek, tapasztalatcserének, a helyis-

mereti dokumentum- és információanyag kölcsönös cseréjének – ennek formavilága, intenzitása stb. nyilván továbbfejleszthető; az elmúlt években kezdett rendszeressé válni az erdélyi, felvidéki, kárpátaljai, vajdasági és burgenlandi kollegák meghívása a magyarországi könyvtáros tanácskozásokra; az Országos Széchényi Könyvtár évek óta folyamatosan mikrofilmre veszi a szomszédos országokban kiadott magyar folyóiratokat, heti- és napilapokat – ez is hosszú-hosszú ideig eltartó program marad; bizonyára segíthetünk a módszertani irodalom eljuttatásával; talán a továbbképzésbe is aktívan bekapcsolódhatnánk. Érdemes lenne ezen is közösen gondolkodni.

Bényei Miklós

(Elhangzott az MKE 1994. évi körmendi vándorgyűlésén.)

A helyismereti tevékenység története Nagy-Britanniában

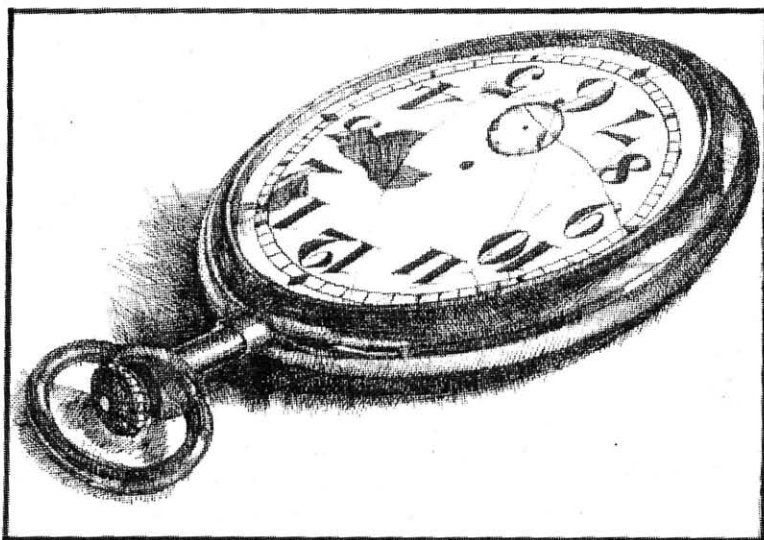
Diákéveim alatt két fontos történelmi dátumot kellett megjegyezmem, 1066-ot Hódító Vilmos győzelmét, mely a normann korszak kezdetét jelentette és 1215-öt, amikor a rendek Földnélküli Jánost a Magna Charta aláírására kényszerítették. Tanultunk a királyokról, királynőkről, háborúkról és nemzeti mozgalmakról, az Ipari Forradalomról, de senki nem foglalkozott a kastélyokban szolgáló cselédek, a farmokon dolgozó parasztok vagy a túlszűfolt munkástelepeken élők sorsával.

Szerencsére ez a szemlélet napjainkra megváltozott. Olyan mértékben megnőtt a helytörténet, az egyszerű emberek életének ismerete utáni igény, hogy arról a 19. században élő pap, aki templomtörténetet írt, vagy elkészítette a nemesi pártfogók családfáját nem is álmodhatott.

A helytörténet iránti érzékenységünk korunk összetettségében gyökerezhet. Kevesen tudják a falusi kislányról készített metszetet vagy a zsűfolt városi utcáról készült régi fényképeket nosztalgia nélkül nézni. Másrészt a megnövekedett szabadidő, a könnyebb utazás szintén szerepet játszik a helytörténet felé fordulásban. És ne feledkezzünk meg azokról az amatőr kutatókról, akiket megigéz a munka szépsége, és idejüket az elődök életének tanulmányozásával töltik.

A múlt ismerete a jelennel teremti meg a kapcsolatot, örökségünk része mai ismeretanyagunknak. A kutatási anyagok hozzáférhetőek és ennél fontosabb, hogy feladatot adnak a történészeknek, könyvtárosoknak, helyi egyesületeknek, iskoláknak. A helytörténeti dokumentumok egyre előkelőbb szerephez jutnak, ismertebbé válnak.

A helytörténeti kutatás növekvő népszerűségét jelzik a szaporodó egyesületek. Sok száz egyesület van, beleértve a családtörténettel, az ipari műemlékkel, építészettel, efemer kiadványokkal, vallástörténettel foglalkozókat. A nagy egyesületek védőszárnyai alatt különböző kisebb – formális kötöttségektől mentes – egyesületek tevékenykednek, mint a mi yorki helytörténeti közösségünk, mely lehetőséget biztosít a helytörténeti gyűjteménnyel foglalkozó városi könyv-

tárosoknak, levéltárosoknak szendvics és kávé melletti információcserére – más-ként kifejezve: a jó értelemben vett „pletykálkodásra”.

A helyismereti kutatás fontosságát nem lehet elégszer hangsúlyozni. Az érdeklődő amatőr együtt dolgozhat a történelemtudóssal, a tanárral, vagy a nyugdíjas házaspárral, vagy az ideiglenes látogatóval. Együtt tanulmányozhatják a tájképet, a családok életét, a mesterségeket.

Így a múlt öröksége, a felhalmozott társadalmi tudás, tapasztalat mindenki számára kézzelfoghatóvá válik, erősítve ezzel a helyi kötődésen alapuló nemzeti öntudatot, és már itt is vagyunk a helyismereti könyvtárosok és gyűjteményük alapvető feladatainál.

A helyismereti szervezetek Nagy-Britannia könyvtáraiban

Bár munkahelyi könyvtárak, hírlapolvasók, speciális könyvtárak – pl. papok, férfiak számára – már működtek korábban is, a nyilvános könyvtárak az 1850-es törvény után jöttek létre. Warrington, Cheshire-ben előfutára volt ennek a törvénynek, hisz két évvel korábban a város polgármesterének könyvadományából megalapított egy könyvtárat.

Amikor a manchesteri városi könyvtárat 1852-ben megnyitották, több mint 500 helyi anyaggal büszkélkedhetett. A következő években sorra alapítottak könyvtárakat olyan elkötelezett könyvtárosok irányításával, mint *William Wright of Plymouth*, aki a Nemzeti Könyvtáros Egyesület 1878-as éves tanácskozásán a helyismereti gyűjtemény fontosságát hangsúlyozta. Az elődök megértették a városra, kerületre vonatkozó könyvek beszerzésének fontosságát, felkeltve ezzel a társadalom érdeklődését a könyvtárak mint kutatóhelyek iránt. A helyismereti gyűjtemény sok helyen az olvasószolgálat speciális gyűjteménye volt és ezzel ta-

lálkoztatunk még ma is. Más helyütt a helyismereti gyűjtemény önálló részleg szakképzett könyvtárossal. Nagy-Britanniában a helyismereti tevékenység fenntartása változatos képet mutat.

A helyi önkormányzatok átszervezésének idejére, 1965–1975-re esik a könyvtári irányítás jelenlegi formájának kialakítása. Most egy újabb változás korszakát éljük, s valószínűleg több korábbi döntés megváltozik. Számos könyvtár fenntartója, mint pl. az én könyvtáramé, felül kellett hogy vizsgálja szolgáltatási rendszerét a fenntartó felé történő elszámolási kötelezettség és a recesszió miatti drasztikus megtakarítási igény miatt.

Van olyan könyvtár, ahol a fenntartó továbbra is fontosnak tartja helyismereti dokumentumok nagy központi gyűjteményét, mások egy-egy terület gyűjtésére koncentrálnak, és minden szolgáltató helyen az adott területre vonatkozó kisebb gyűjtemény kialakítását preferálják. A cél az, hogy mindenütt az igényeknek megfelelő gyűjtemény jöjjön létre.

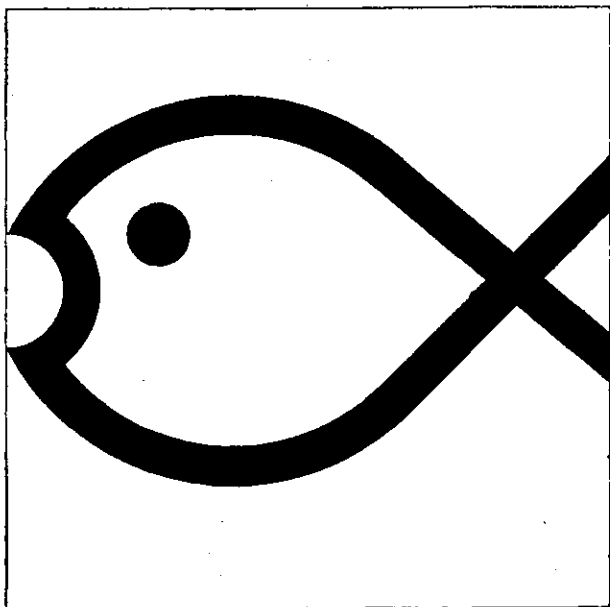
Vannak olyan könyvtárak ahol a fenntartók arra törekednek, hogy a kerületi könyvtárakban a szomszédos iskola diákjai számára is használható gyűjteményt alakítsanak ki. Más városokban a könyvtár és a levéltár egy épületben van és Helyismereti Centrumot alkotnak. A gyűjtemény nagyságát legtöbb helyen anyagi okok is befolyásolják, de függ attól is, hogy a könyvtár társadalmi környezete mennyire tartja fontosnak a helyismereti tevékenységet. Szakképzett helyismereti könyvtárosok rendszerint a központi helyismereti gyűjteményt vezetik, vagy a tevékenység összehangolásáért felelősek. Más esetben a helyismereti tevékenység a kerületi könyvtárosokra vagy a tájékoztató könyvtárosokra hárul.

Észak-Yorkshire-ben dolgozom. Ez Anglia legnagyobb megyéje. Az ország közepén található, területe közel 8 és fél ezer km²; nyugaton Lancashire, keleten az Északi-tenger határolja. 742 ezer lakosa van, az Egyesült Királyság lakóinak kb. 1,2%-a él itt. A megyei túlnyomóan mezőgazdasági terület két nemzeti parkkal; a Yorkshire Dales Nemzeti Park és az Északi Yorki Moors Nemzeti Park. Számos vásárvárosa van, mint pl. Northallentont és a történelmi műemlékeiről híres Harroget és York. A fő iparág a mezőgazdaság és az idegenforgalom. A helyi önkormányzat magas technológiai igényű ipari tevékenységet preferál, úgy mint a cukrászat és a csokoládégyártás Yorkban.

Könyvtárunk felelős a könyvtári, levéltári, múzeumi bizottság tevékenységéért, mely a megyei tanács mellett működik. Tagjait a lakosság választja a megyei tanács munkájának felügyeletére. A könyvtári hálózatban több mint 400-an dolgoznak. 80 szolgáltató helyünk van 6 és fél órától 56 órás heti nyitvatartással. Számos mozgó könyvtárunk van az iskolák, kórházak, öregek otthona könyvtári ellátására.

Közel 18 hónapja, a könyvtári irányítás felülvizsgálata óta a könyvtári szolgálatunk hét csoportra oszlik, melyből hat a tájékoztató könyvtárosok csoportja a helyismereti gyűjtemény napi tevékenységéért felelős. Yorkban, ahol a legnagyobb helyismereti gyűjtemény található rész munkaidős helyismereti könyvtárost foglalkoztatnak.

Bár a megyei könyvtárhoz tartozó könyvtárosok felelősek a helyismereti tevékenységért és személyesen is érdekeltek annak sikerében, a legtöbb helyismereti elképzelés főnökömhöz vagy hozzám jut el, hisz a tájékoztató szolgáltatás vezető könyvtárosa vagyok. Fő célunk, hogy a helyismereti gyűjtemény mindenki

számára hozzáférhető legyen. Tudjuk, hogy a könyvtárak kedveltek a lakosság körében. Hosszabb ideig nyitva tartanak mint a múzeumok vagy a levéltárak. Szoros kapcsolatban állunk ezekkel a gyűjteményekkel. Arra törekszünk, hogy párhuzamos anyaggyűjtést – pl. a tárgyi emlékeknél vagy a kéziratoknál elkerüljük, hisz ezeknek a múzeumokban, levéltárakban jobb helyük van. Az együttműködés különösen fontos az anyagi eszközök csökkentése miatt is.

A helyismeret magában foglalja a helyre vonatkozó tanulmányokat, a földrajztól az építészetig, a helyi időjárás-jelentéstől a néprajzig, a regénytől a plébániai szakácskönyvekig. Minden könyvtárunkban a helyismereti részleg a kézikönyvek (referenz gyűjtemény) közelében kapott helyet, ahol a tanulók tanulmányozhatják Nagy-Britannia történetét, népszerű témák kézikönyveit, mint például a bányászat vagy a környezetszennyezés. Ezzel lehetőséget teremtünk egy-egy téma általános megközelítésén túl a helyi információval történő kiegészítésre is. Vásárolunk olyan brosrákat, melyek bizonyos típusú kutatásokhoz segédanyagok, illetve forrásanyagok számítanak.

Történelmileg Észak-Yorkshire először egy nagy terület, Yorkshire három közigazgatási kerületének egyike volt. Az emberek még ma is ragaszkodnak ehhez a nagy közigazgatási egységhez. Így a helyismereti főgyűjteményben helyet kapnak Yorkshire egészére vonatkozó dokumentumok is. Állománygyarapítási politikánk lényege tehát beszerezni – vásárolni, koldulni, kölcsönözni – minden, a megyével kapcsolatos nyomtatott dokumentumot. Őrzünk könyveket, brosrákat, térképeket, újságokat és folyóiratokat, mikrofilmet, efemer irodalmat, illusztrációkat, fényképeket, audio-vizuális anyagot – a katalogizálás, a mutatózás (indexelés) végnélküli tevékenység. Mindent megteszünk azért, hogy az állomány gyarapításában a könyvtár valamennyi munkatársa részt vegyen. Például: néhá-

nyan elhozzák az otthonukba kézbesített ingyenes újságokat, vagy a különféle pártoktól származó választási kiadványokat. Mások figyelik az egyetemi, főiskolai kutatási témákat. Az elkészült dolgozatok szerzőit arra ösztönzik, hogy munkájukat helyezték el a téma szerint illetékes könyvtárban.

A könyvtári hálózatban négy főkönyvtárnak van kiterjedt helyismereti gyűjteménye. Ezek létrehozása évekig tartott, különösen Yorkban, ahol én dolgozom. A gyűjtemény kb. 13 000 könyvet, brosrát tartalmaz, ezen felül egyéb dokumentumot, mint pl. a polgárháborúról szóló 17. századi brosrától, a legkorábbi – 1728-ból származó – újságon át a mikrolapon rögzített népességmutatóig.

Valamennyi könyvtári egységnek a helyi igényeknek és a könyvtári méreteknek megfelelő gyűjteménye van. A kisebb könyvtárak számára (ahol kevés helyismereti anyag van, mint pl. a falvakban) a központi helyismereti gyűjtemény alapján fénymásolatcsomagot készítettünk pl. a közszégre vonatkozó térképekről, népszámlálási adatokról, cikkekről, kivonatokat a kereskedelmi címjegyzékekből. Mellékelünk a témára vonatkozó bibliográfiát a központi helyismereti gyűjtemény cédula katalógusa alapján. A program neve: Village Outline. E program nagyon sikeres, különösen azokat a diákokat segíti iskolai feladataik elkészítésében, akik túl fiatalok a városi könyvtárba utazáshoz.

Könyvtáros kollégáinkat arra ösztönözzük, ha tanácstalanok egy-egy kérdés megválaszolásában, továbbítsák azt a tájékoztató könyvtároshoz, vagy a nagyobb helyismereti gyűjteményhez. Ezzel párhuzamosan folyamatos továbbképzéseket tartunk a hivatalos népszámlálási jegyzékekről, a helyi szakmai testületek táráról, a történelmi térképekről. Gyakorlatban sajátítva el a fenti eredeti dokumentumok használatát. Természetesen a tájékoztató könyvtárosok személyesen, telefonon és levélben is foglalkoznak az olvasókkal. A következő lépcsőben speciális képzést javasolunk számukra.

Néhány kezdeményezésünk, mint pl. a „Fesztivál képekben” c. fotóverseny a yorki középkori misztériumjátékok idejére esett. A versenybe 6 – a fesztivál ideje alatt készített – képpel lehetett benevezni. A helyismereti gyűjteményünk értékes, a hangulatot tükröző dokumentumokkal gazdagodott, így tehát megérte a fáradságot. A másik rendezvényünk a városok környékének történetével foglalkozó előadássorozat szervezése volt, meghívott előadókkal. Jelenleg a helyismereti könyvtárosok „York élete a második világháború alatt” címmel készítének összeállítást, melyet az iskoláknak küldünk el az iskolai tananyag kiegészítésé-ként.

Hamarosan összehívjuk a megyei könyvtár helyismereti csoportjának találkozó-ját. Rendszeres találkozóinkon a régiót érintő kérdéseket fogjuk megvitatni; különös tekintettel az anyagi alapokra, pénzszerzési lehetőségekre, az állomány konzerválására (megőrzésére). Tagja leszek ennek a csoportnak és megtiszteltetés lesz számomra, hogy beszámolhatok az Önöknél szerzett tapasztalataimról is. Szeretnénk összeállítani egy útmutatót, melyben néhány általam írt tanulmányt, pl. a kölcsönzésről, szerzői jogról, adatvédelemről szólót is hasznosítani tudjuk. Emellett természetesen foglalkozhatunk egy skóciai konferencián felvetett javaslattal a beszerzendő példányszámmal kapcsolatban, mely szerint a helyismereti könyvtárosoknak legalább 3 példányt kellene vásárolni a kis helyi nyomdák kiadványaiból, mivel ezek a kiadványok nagyon hamar elfognak, egy példányt azonnal archiválni kellene „mint utolsó példányt”. Hasonló az érvelés a

két mikrofilm őrzése mellett is, melyből egyet másolásra, a másikat megőrzésre használnánk. Személyesen képtem – gazdasági lehetőségeink ismeretében – ennek kivitelezhetőségét. Erről szintén beszélgetnünk kell majd.

Másik ilyen országos szintű együttműködési kezdeményezés a „Newsplan”. Számomra nagyon fontos feladat, hisz a régióban a bizottság elnöke vagyok. „Newsplan” nevű kezdeményezésben részt vesznek a British Library, a közkönyvtárak, egyetemek és szakkönyvtárak képviselői, valamint a helyi lapok kiadói. Az elsődleges történelmi forrásnak számító újságok megőrzésével, védelmével foglalkozunk, melyek nagyon gyakran károsodnak, tönkremennek a rossz raktározási körülmények miatt. Régióinkban kiadtunk egy ismertetőt az újságok tárolásával – eredeti formában vagy mikrofilmen – és állapotának megőrzésével kapcsolatos információkkal.

Helyismereti szakembereinket arra ösztönözzük, hogy hasznosítsák ezeket a tapasztalatokat természetesen a közösség javára. Számos eddig ismeretlen kiadvány került elő, elég gyakran magánkézből. Tudunk arról, hogy egy ilyen újság például üveg keretben maradt épségben. Örömmünkre szolgál, hogy mikrofilmen gyarapítja az újság archívumunkat.

A helyismereti tevékenység összekovácsolja egy-egy terület lakóit. Helyismereti könyvtárosaink gyakran tartanak előadást bármely feladatukhoz tartozó témában. Helyismereti dokumentumainkkal kiállításokon, bemutatókon veszünk részt. Két alkalommal vettünk részt helyismereti dokumentumokat bemutató kiállításokon, mely a History Fair, „Történelmi Vásár” elnevezést kapta, a városi levéltárral, az egyetemmel, az egészségügyi és az egyházi levéltárral együttműködve. Emlékezetes marad számomra ez a nap, hisz nagyszámú közönség előtt mutattuk be dokumentumainkat. Három asztalon állítottunk ki számos eredeti, illetve fénymásolt dokumentumot. Folyamatos diavetítéssel illusztráltuk tevékenységünket. Nagyszerű volt ez a feladat, melyben még fontosabb volt az együttműködés.

Egy másik kezdeményezést Birminghamban mutattak be, ez a „történelmi autó”, melynek segítségével a helyismereti dokumentumokat kiviszik a könyvtárból

a külvárosba. A kocsi belsejében ülőhelyet alakítottak ki, hogy hallgathassák az előadót, nézhessék a fényképeket, videó felvételeket, hallgathassák a hangszalagon rögzített visszaemlékezéseket. Ez a kezdeményezés nagyon népszerű. Az emberek hozzák családi fényképeiket, hogy ebben a mozgó gyűjteményben lemásolják azt, s ezzel a helyismereti gyűjteményt gazdagítják.

Mindez, amit elmondtam egy hosszú út diákéveimtől napjainkig. Az angol királyok uralkodásának időpontjától eljutottam az Észak-Yorkshire-i helyismereti könyvtárosok munkájának segítségéig, a gyűjtemény hasznosításáig. Jelmondatunk pedig mindig az volt, hogy helyismereti könyvtárosként kötelességünk vigyázni és megőrizni azokat a dokumentumokat, melyeket elődeink ránk hagytak, növekvő szakértelemmel kell az olvasókat kiszolgálni és biztosítanunk kell a gyűjtemény gyarapítását a jövő számára. Büszkék vagyunk arra a munkára, melyet a lokálpatriotizmus erősítéséért tettünk.

Elizabeth Anne Melrose

(Az Észak-Yorkshire Megyei Könyvtár vezető tájékoztató könyvtárosa, az Angol Könyvtáros Egyesület Helyismereti Csoportja elnökének előadása a Magyar Könyvtárosok Egyesületének 26. vándorgyűlésén, Körmenten, az Olvasószolgálati Szekció tanácskozásán – 1994. augusztus 5. – hangzott el. *Fordította: Gáncsné Nagy Erzsébet.*)

**Rendezze be könyvtárát a
MERABONA vagy TÉKA
bútorcsalád elemeiből.**

**Az alkatrészekből álló rendszer jól alkalmazkodik
a rendelkezésre álló tér, az elhelyezésre kerülő
állomány kívánalmaihoz.**

**Raktárakba ajánljuk az
IRINGÓ vagy MINERCIA**

típusú tömörraktári állványokat.

**Kérésükre elvégezzük a helyszíni felmérést,
s ennek alapján berendezési javaslat
és árajánlat kidolgozását.**

Forduljon hozzánk bizalommal!

MEZŐGÉPIPARI KFT.

9317 SZANY
SZABADSÁG U. 1.
TELEFON: 5. 23

Üzletszerzőnk:

Cavalloni Gyöngyi

1222 Budapest, Csap u. 14/a.

Telefon: 227-0237

A történeti szemlélet kialakítása az oktatási folyamatban

A történelemről, a történeti szemléletről szólva először csak közhelyek jutnak az ember eszébe: A történelem az élet tanítómestere; példatár a történelem, ami eligazít, ha utat tévesztünk; sőt olyan törvényszerűség – mondtuk még nem is régen –, ami akkor is érvényesül, ha nem is akarjuk; és volt, vagy voltak, akik azt hangsúlyozták, hogy csak egy tudomány van: a történelem, mert minden, ami létezik, annak története van.

Mint minden közhely, a felsoroltak is tartalmaznak igazságokat, viszont az igazságot tartalmazó közhelyeket vagy dogmákat – ezt is a történelem bizonyítja – általában meg szokták támadni, és szívesen megcáfolják őket. Eszerint: a történelem nem lehet tanítómester – különösen köznapi értelemben –, hiszen a dolgok nem ismétlődnek egyformán, azonos körülmények között. Példatár sem lehet eszerint a történelem, hiszen egy-egy konkrét döntés, cselekedet egészen mást eredményezne ma, mint száz, ezer vagy tízezer évvel ezelőtt.

És egy meghatározott világ – társadalom vagy formáció – kialakulásához és ezzel beteljesedéséhez, illetve befejezéséhez sem vezethet törvényszerűen a történelem, hiszen az emberi gondolkodás, kultúra, tudomány fejlődését pontosan nem lehet megjósolni, ezenkívül megint csak a történelem bizonyítja azt, hogy nincs befejezés, formáció vagy társadalmi végállomás, legalábbis addig nincs, míg az emberi nem a földön létezik.

Az igaz, hogy mindennek van története olyan értelemben, hogy a földi lét időben jelentkezik – persze ma már tudjuk, hogy az idő is relatív – és azt is tudjuk, hogy a kialakult tudományokat, ha összefüggés van is közöttük, nem lehet összemosni, sőt figyelembe kell venni szerkezeti önállóságukat és belső kapcsolatukat, egyidejű kölcsönhatásukat, amelynek a történetiségen belül önálló jelentősége van.

Most, hogy a történelem közhelyszerű értelmét és ennek korlátait felvillantottuk, nézzük meg mit értünk mégis történelmi szemléleten és gondolkodáson.

Történelmi gondolkodáson nem pusztán a történelmi tények vagy az ezekről folytatott elmélkedések többé-kevésbé alapos ismeretét értjük, hanem azt is, amely arra képesít és ösztönöz, hogy minden jelenséget összefüggéseiben, keletkezésében és változásában, vagyis történeti fejlődésében, történelmi módon, és ennek megfelelő szemlélet birtokában, röviden: történelmileg vizsgáljunk.

Ez érvényes a tudományos elemzésekre, de érvényes az ezt leképező iskolai stúdiumokra, a tantárgyak oktatására is. Ha más-más módon és dimenzióban, de érvényes a szellemtudományokra, a társadalomtudományokra és a természet-tudományokra is. És annak meg kell nyilvánulnia az iskolai oktatás tartalmában és a tanítás metodikájában is. Ehhez sémát, receptet most nem lehet, nem is akarunk adni, de a tanterve, a tantárgyak kialakításánál – amelyben ma már nagy

szabadságot kaptak a tanárok és a tantestületek – véleményem szerint ezzel a megközelítéssel, gondolkodásmóddal kell eljárni.

A történelmi gondolkodás – persze ez is közhely – egyidős a gondolkodó emberrel. A történelmi érdeklődés ősi voltát bizonyítja a régészet, a nyelvtudomány, a történelmi néprajz. A történelmi érdeklődés hajdankori formái elsősorban a hagyományokban, az ősök tiszteletében, a múlt mítikus varázsában jelentkeztek. Akár „varázstörténelemnek” is nevezhetnénk azt, ami valamilyen formában, javarészt látens alakban szívósan élt – vagy él – tovább.

A későbbiekben már tudatosabban jelentkezik a közösségek, már a tagolt, nagyobb közösségek kollektív hagyománya, szóban vagy tárgyakban alakot öltött emlékezete. Ezen belül kiemelt szerepet kapnak a jelentősebb események: a hadítettek, a hősieknek érzett harcok, vagy hódítások. A mindennapi élet eseményei egyre inkább a köznapí tudat viszonylag könnyen felejtő perifériájára szorultak.

A történetírás jelentkezése – ha primitív módon is – az írásbeliséggel egyidős. Annak térhódításával együtt viszont rendkívül gyorsan fejlődött. Az emberi és főként az európai művelődés történetében örök értékeket hagyott a görög költőknek és drámaíróknak, a római jogászoknak és az antikvitás keleti, görög és latin elemeket ötvöző gondolkodóinak, történetíróinak történelmi jegyeket viselő bölselete. Külön említendő a mindenre kíváncsi Hérodotosz, a hőbeszédű és csapongó képzeletű Livius, a komor és fenséges Tacitus. Az antik történetírók okokat, összefüggéseket is kerestek, amelyeket többnyire egyéni jellemvonásokban, cselekedetekben találtak meg. Jellembrázolásuk mintaképül szolgált. A „nagy ember” mítosza a történetírói gyakorlat és érdeklődés homlokterébe került. Formáját tekintve a történetírás szépirodalmi, művészi igényekkel jelentkezett, és a kortársak a művészetek között tartották számon. A művészet elvont síkján lett az élet tanítómestere. Így, elvonatkoztatva a valóság mindennapos konkrétumától, úgy véljük, el is fogadható ez a szerep.

A középkor történetírása az eseményeket regisztráló évkönyvekben, vagy valamilyen összefüggésben – tárgy, évkör, személy szerint – csoportosított elbeszélő forrásokból jelentkezett. A humanizmus a figyelmet a cselekvő emberre fordította, utat nyitott az emberi viszonyok és a történelem újszerű, evilági értelmezésének. A humanisták alapozták, eleinte főként antik irodalmi szövegek elemzésével azt a filológiai módszert, amely később kifejlett formájában a modern történelmi forráskritika egyik alappillérvé vált. A forráskritika terjesztésében jelentős szerepet játszottak a jezsuita és más egyházi történetkutatók is.

A betetőzés – e területen – a múlt századvég német historikusaira, forráskritikai és történelmi segédtudományi kutatóira várt. És hozzátehetjük eredményesen – hiszen forrásvizsgálatukat valóságos hiperkritikává növesztették.

A történettudomány – ha nem is olyan gyorsan, mint a természet- és műszaki tudományok – differenciálódott, egy-egy területre specializálódott. Az adatközlő előkészítő munka, a pozitívizmus gondos részeredményei után, a szintézisek igénye jelentkezett a szellemtörténet, a marxizmus és más irányzatok zászlaja alatt.

Mindenesetre – ha különböző megjelenési formában is – a történettudomány, a történelem, a történelmi szemlélet az iskolai művelődés tömegessé válásával beépült a közműveltség, a politikai gondolkodás, az emberi személyiség fontos rétegeibe. Természetesen igaz az, hogy a műveltséget és benne a történelmi ismereteket és szemléletet nem egyedül az iskola közvetíti, hanem a széles

érintett irodalom, a bölcsélet, a történetiségben jelentkező társadalom- és természettudományok, a műszaki tudományok, a különböző – egyre gazdagodó – kommunikációs eszközök, a művészetek és a napi élet, az eleven történelem kapcsolata.

Tény, hogy az említettek halmazát tekintve az iskola történelmi szemléletet adó szerepének alapozó, rendszerező és a későbbieket tekintve eligazító és figyelemfelhívó funkciója van. Ez óriási feladatot és felelősséget ró az iskolai oktatás egészére, az oktatás egész folyamatára.

Kérdés, miért olyan fontos ez? Miért vállalkozzon mondjuk az iskola ilyen feladatra? Mi a célja, mi az értelme a történelemnek, a történelmi ismeretnek, a történelmi szemléletnek?

Ezek nem „költői” kérdések. Van olyan nézet – éppen irodalmárok körében is –, hogy ha „nem tanítanánk az iskolában, hogy egy író mikor élt és milyen társadalmi erőt képviselt, hanem azt, hogy mi egy regény vagy egy vers, és hogyan kell elolvasni, akkor 15–20 év alatt változást lehetne elérni a lakosság esztétikai kultúrájában.”

Bizonyára van igazság abban, ami az esztétikum védelmében kihallatszik ebből az idézetből, de az nem biztos, hogy ezt csak a történetiség rovására lehet megoldani. Igaz, hogy a kultúra és a művészet önálló vizsgálata nélkül nem válhatna érthetővé mozgásuk öntörvényű, esztétikai értékű változása, fejlődésük belső oksági kapcsolatrendszere. De csakis a történelmi folyamat egészében derülhet fény arra szerepre, amit a kultúra és a művészet a társadalmi életben kelt.

Végképp furcsálható egy tudománytörténész megjegyzése – pont tantárgyi értekezleten hangzott el, igaz a hetvenes évek végén –, mely szerint: az a cél, hogy minél kevesebbet törődjünk a történelemmel, hiszen ami volt, az elmúlt, legjobb ha a fiatalság is felejt, és a múlt helyett a jövővel foglalkozik...

E kijelentéssel kapcsolatban érdemes idézni Golo Mann (Thomas Mann fia)

gondolatait. 1972-ben, a történelemtanárok szövetségének nyugat-németországi vándorgyűlésen ő a következő címmel tartott előadást: „Éljünk történelem nélkül?” Komor színekkel festette le a történelem nélküli ember sívár képét, azokat a veszteségeket, amelyek az emberi társadalmat és az emberi személyiséget érik, ha elveszti a történelem iránti érdeklődését, s így elveszíti saját történetét is. Figyelmeztette a történelemtanárokat – de ez minden pedagógusnak szólt –, hogy a történelmet elveszítő ember, emberségének nagy részét is elveszíti, hiszen az emberi fejlődés legfontosabb tanulságaitól fosztja meg magát. (Történelemtanítás – személyiségfejlesztés. Bp. 1979. Mátrai László. A kultúra történetisége 185–186. old.)

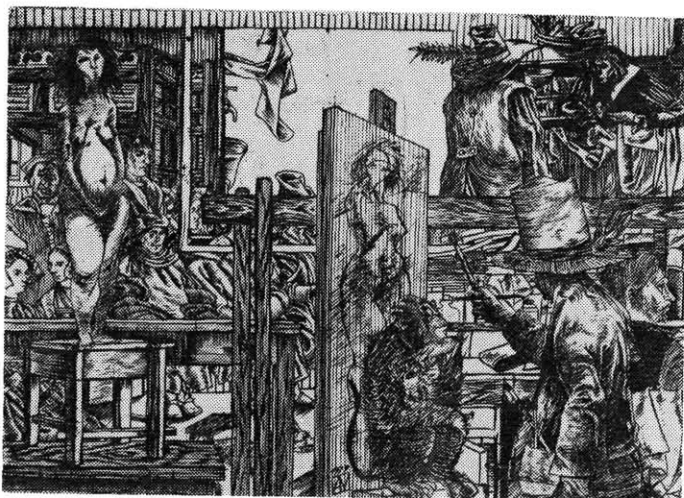
A történetiség, történelmi szemlélet, látásmód körüli zavarok gyakran összefüggnek az időfogalom zavarával. A pszichopatológiában használt fogalom, pontosabban kórforma a Korzakov-szindróma, amely esetében időbeli dezorientáció jön létre, a beteg „emlékképei detemporalizálódnak, nem tudja mi volt régen, mi lesz a jövőben, megszűnnek számára az időkategóriák...” A történetiség elvesztése kis tűzással akár társadalmi Korzakov-szindrómához is vezethet.

A múlt elvesztésének drámai következményeit Mátrai László filozófus, tudománytörténész, aki a Budapesti Egyetemi Könyvtárát évtizedekig vezette, a következő mondatokkal ecsetelte: „Ha az emberiség fejlődése nem más, mint az emberi lényeg folytonos megvalósulása az időben, akkor az ember, az egyén fejlődése sem lehet más, normális esetben, mint az adott történelmi pillanatban lehetséges maximumot megvalósítani ebből, a saját fizikai, pszichés és kulturális képességek szerint. Ha ebből a folyamatból kirekesztenénk a történetiséget, vagy elhanyagolnánk a nevelési folyamatban betöltendő szerepét, akkor nem csupán a történelmet mint tantárgyat szorítanánk háttérbe, hanem megszakítanánk az egyén és az emberiség közötti tudatos kapcsolatot, a kapcsolat tudatosságát, ami már igen súlyos pszichés kérdés, melyben a múlt kérdése vitathatalanul a jövő kérdésévé válik. Ezért pszichológiai szükségyszerűséggel merül fel a „múlt nélküli ember” képc mögött a jövővesztés, a perspektívátlanság veszélye...”

A klasszika-filológus Marót Károly egy 1938-ban írt munkájában arról szól, hogy a históriát úgy kell néznünk, mint a jelen szerint jogosított – a jelen látását és láttatását célzó – múltismerő törekvést. (*Marót Károly: A történelem értelme és értéke.* Bp. 1938. 20. old.)

Négy évtized múlva Berend T. Iván akadémikus történész is úgy fogalmazott, hogy a történelem célja a történelem folyamatának jobb megismerése révén a jelen teljesebb megismerése, megértése s ezzel a cselekvés szolgálatára. (*Berend T. Iván: Napjaink a történelemben.* Bp. 1980.)

A történelem és a jelen ilyenét való összekapcsolása felvetheti a történelem hasznosságának a kérdését. Ez persze komoly veszélyeket rejt magában. Rosszszívű aktualizálás, a historizálás veszélyét jelzi, ha éppen hasznosnak ítélt célok szolgálatába akarjuk állítani a történelmet. A történelmi kutatás-oktatás igazi hasznossága jelenik meg viszont a múlt reális megismerésében. Politikai-kulturális érettség nevelője lesz így a történelem. A cselekvő embernek adhat jó irányt. Egy ország politikai kultúráját, a nemzedékek által felhalmozott történelmi tapasztalatokat fejezheti ki, amit az oktatás, a tájékoztatás közvetít. A történelem nélkül nem lehet megérteni a jelent. Ez jelenti alapvetően a történelem hasznosságát.

A történelmi folyamatot kell megérteni, ami a jelenhez vezetett. Ilyen értelemben a történész a saját korához szól. Aki beéri a jellel és nem kíváncsi a hozzá vezető történelmi útra, sohasem fogja igazán megérteni a jelent.

A történelmi ismeret, a reális történetszemlélet tehát történelmi távlatokba emeli a jelent és perspektívát adhat a jövőnek. Nem jóslat ez, és nem is emberi akarattól független, egy megadott irányba haladó és előre meghatározott célba érő törvényszerűség.

A történelem ismerete – ha a valóságot adja – emberi és nemzeti összetartozásra tanít, szolidaritásra, toleranciára és megértésre. A nemzeti érzést és a hazaszeretetet a történelem igaz tartalommal töltheti meg, egyúttal a máság elfogadását, más népek és nemzetek történelmi létét és szerepét is a történelem taníthatja meg. Erkölcsi tartást és hitet nyújt a történelem. Ehhez tudni kell, hogy a történelem – a megélt múlt – nem változik, legfeljebb az erről alkotott vélemény és ismeret. Ez azonban nem rengeti meg a történelem hitelét, hiszen a természettudományban is jelentkeztek olyan ismeretek, amelyek alapvetőnek vélt ismereteket újraértékeléséhez vezettek: említhetnénk itt példaként az euklideszi geometriát vagy a newtoni fizikát.

Az újraértékelés alapja azonban a hiteles tudás, a korrektség, az igazságszeretet, a tényekhez való ragaszkodás lehet.

A történelemnek olyan hasznát is említhetjük, amit nem nagyon hangoztatnak mostanában, de amit például a könyvtárosoknak is jó tudni: a történelem szórakoztat is.

Marc Bloch francia történész *A történelem védelmében*, avagy a történész mestersége c. munkájában a következőt írta 1952-ben; „a történelem, még ha minden egyéb alkalmatlan volna is, még mindig érvként hozhatná fel maga mellett azt, hogy szórakoztat... Óvakodjunk tudományunkat ettől a költőiségtől megfosztani.”

Tehát tilos a dohos téma, az olvashatatlan szakkönyv és az unalmas tanári

előadás. A könyvtáros és a szaktanár – ennek elkerülésében – itt is egymásra utalt. Persze a kutató, a történész felelőssége is alapvető.

A történelem jelentősége totalitásban nyilvánul meg igazán. Hozzá tartozik a teljes múlt, a társadalom egésze, minden funkciója a gazdaságtól a politikán át a művelődésig, minden apró részletig, és a régmúlttól a jelenig. A természettudomány és a technikai fejlődés is a történelem része, mint ahogyan ezeknek is van története, amelyek nélkül igazán mélyen ezek sem érthetők.

Éppen a történelmi szemlélet, a történetiség adhat világos képet arról, hogy a fejlődés nem mechanikus, nem lehet párhuzamokat erőltetni a technika, a civilizáció vagy az eszmék története között. Egy másik francia történésznél Fernand Braudelnél olvashatjuk egy 1979-ben írt munkájában: (Anyagi kultúra, gazdaság és kapitalizmus a XV.–XVIII. században. Bp. 1979., 1985.) „egy képzeletbeli időutazás esetén órákig elbeszélgethetünk mondjuk Voltaire-rel anélkül, hogy nagyobb meglepetésben lenne részünk, hiszen korunk eszmeileg a 18. század rokona. Iszonyatos távolságokra döbbernénk rá azonban, ha néhány napig vendégeskedenénk a házában. Gondoljunk a világításra, fűtésre, öltözködésre, közlekedésre vagy a lakáskomfortra.”

Az ilyen diszkrepancia azonban nem kell, hogy szkepticizmushoz vagy relativizmushoz vezessen, sőt éppen a totális történelemben való hitet erősítheti ez is.

Végezetül, a történelem védelmében elmondott előadásomat engedjék meg, hogy *Kosáry Domokos* „A történelem veszedelmei” című tanulmányából vett idézettel fejezzem be:

„A történelmi kultúra az a közös alap, amelyre ráépülhet a tudományok humán, illetve más természeti-műszaki ága egyaránt. Ez segítheti elő egy-egy közösség identitástudatának, önismeretének, belső kohéziójának, önkéntes morális fegyelmének zavartalan működését és célkitűzéseinek olyan legitimitációját, amely objektív feltételekre és nem vágyálmokra és ambíciókra épül. A történelmi kultúra elősegítése minden társadalomnak érdeke, de különösen azoknak a kisebb nemzeteknek, amelyek jelentőségét nem annyira anyagi súlyuk, létszámuk, földrajzi kiterjedésük, mint inkább belső, minőségi tényezők kimunkálása tudja biztosítani.”

Kardos József

(Elhangzott az MKE 1994. évi körmandi vándorgyűlésén.)

Nagy múltú könyvtár a Török Pál utcában

Nincsen abban semmi rendkívüli, ha egy iskolai könyvtár egyidős magával az oktatási intézménnyel; nem meglepő dolog ez a 20. században, korunkban. De hajdan az iskola- és a könyvtáralapítás időpontja nem feltétlenül esett egybe. Még a könyvnyomtatás feltalálását követő századokban is kevés könyv kellett magát az iskolai tékában. Más országokban is, nemcsak idehaza. Az iskolai könyvtárak jobbára később fejlődtek ki, mint ahogyan az oktatásügy mecénásai megalapították egy-egy iskolát.

Szegény országnak szegényesek voltak az iskolái is. Sokáig. Nálunk csak a 18. század vége felé változtak meg alapvetően a viszonyok – ez idő tájt *Berzsenyi Dániel* verssora szerint „*áldás virágzott a Duna partjain*” –, amikor is az iskolafenntartók a nagyobb s fontosabb városi középiskolákban már gondot fordíthattak a „járulékos beruházásokra”, egyebek közt az intézményi könyvtár létrehozására, fejlesztésére.

Ez a folyamat, a prosperitás jele figyelhető meg a budapesti *Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola* elődje, a *Budai Rajzoló Oskola (Scola Graphidis Budapestensis)* esetében is. Az iskolát *Mária Terézia* nevezetes *Ratio Educationis*a nyomán a budai kancellária 1778-ban hozta létre. Budán az elődök – *Comenius* szelleme szállt le rájuk – tisztában voltak az iskolai könyvtár előkelő szerepével a műveltség megszerzésében, megalapozásában, de nemcsak ők, hanem az iskolát fenntartó és működtető utódok is mindig szívégyüknek tartották e rangos szakiskola tárgyi feltételeiről való gondoskodást. E tekintetben egyenes vonalú a fejlődés 1778-tól napjainkig, miként a tartalmi és a pedagógiai munka színvonalában is.

Régi dokumentumok tanúsítják, amiről ottjártamkor magam is kedvező benyomásokat szereztem, hogy a könyvtár szervesen illeszkedik be az iskola történetébe és mai sokoldalú tevékenységébe. Iskola és könyvtár itt egy test, egy lélek, ezért a könyvtárról szólni nem lehet az iskola múltjának ismerete nélkül.

Visszapillantó tükörben

Szemben a Mátyás-templommal, a Szentháromság téren – egy azóta rég lebontott házban – működött az első budai *rajzoló oskola*, itt folyt az iparostanoncok, a segédek és a tanítójelöltek rajzoktatása. Ismerjük az iskola első rajztanárának nevét: *Walter Ignác*nak hívták, akinek a kinevező okmányban előírták, hogy „növédekeit időnként műhelyükben fölkeresse, ott munkáikat bírálólag tárgyáá tegye, és mindennemű hasznos utasításokat adjon nekik”.

Nemcsak a korszak pedagógusai és oktatáspolitikusai ismerték föl, hogy a szakképzésben alapvetően fontos tantárgy a rajz, hanem ekkor jórészt így gondolkodtak már a városi iparosmesterek is, és szép számmal küldték ifjú alkalmazottaikat az iskolába... (Egy jeles korabeli pedagógus szerint – *Sárvári Pál*ról van szó, aki Debrecenben *Arany Jánost* is tanította – a kőművesek, ácsok, asztalosok, díszítők „a rajzolás mesterségének tudása nélkül kevésre mehetnek; gondolataikat is kimagyarázhatják egy-két húzással, mint egész órákig tartó beszéddel.”

Lyka Károly száz évvel később ezt így fogalmazta meg: „Az iparost a szakmájában alig segíti valami olyan hatásosan, mint a helyesen tanult rajz. Ez az ő második nyelve”.

Jellemző az iparrajz iránti érdeklődés szélesedésére, hogy az alapítás után tíz évvel már a Duna túloldalán, Pesten is megnyílt egy hasonló intézet, a *Pesti Rajzoló Oskola*.

Egy évszázadon keresztül jól megfért egymás mellett a két rajziskola. Összevonásukra 1886-ban került sor; az új iskola *Székesfővárosi Községi Iparrajziskola* néven szerepel a továbbiakban, egészen 1946-ig. Ahogy izmosodott az iskola, úgy nőtte ki az épületeit. Az új feladatoknak mindenben megfelelő iskolaépület *Ka-*

user József tervei alapján (1893) készült el az Oroszlán (ma Török Pál) utcában. Itt működik a művészeti iskola jelenleg is.

Már a 19. században több csoportban folyt a tanítás. Hétköznapiakon zömmel a tanítóképzők, gimnazisták, térképrajzolók, egyetemisták végeztek rendszeres rajztanulmányokat, a vasárnapi iskolába pedig mesterlegények, inasok, kisebb számban a rajzolás iránt érdeklődő felnőttek jártak, akik hétköznapi elfoglaltságuk miatt csak vásár- és ünnepnapokon képezhették magukat.

Nyolcezer kötetnyi mintarajz

Két szintje volt a tanításnak. A kezdők táblai előrajz szerint dolgoztak, a haladóknál *minatalapok* és *gipszformák* után történt a rajzolás, barna vagy vörös krétával, alapozott papíron. Aprólékos gonddal, vonalról vonalra haladva másolták le a tanulók a mintalap ábráit. A rajztanulás módszerével azért traktálom meg az olvasót, mert az iskola könyvtára először ezen a ponton kapcsolódott be az oktatásba: *Kezdetől fogva gyűjtötte és megőrizte* (mind a mai napig) a mintalapokat, melyek többnyire az Osztrák-Magyar Monarchia országaiból, továbbá Franciaországból, illetve kisebb számban más európai országokból származtak.

Hatalmas művelődéstörténelmi érték az iskola könyvtárában ma is megtalálható *nyolcezer kötetnyi mintalap és ornamentikagyűjtemény*. „Ehhez fogható gyűjtemény sehol másutt nincs az országban – tájékoztat *Kéri Adám* igazgató –, a magyarországi szakképzés történetének tanulmányozása enélkül lehetetlen. Napjainkban a kézművesipar reneszánszát éli mind Magyarországon, mind külföldön – kiegészülve a legújabb technika által nyújtott lehetőségekkel, egy ilyen nagy múltú iskola szellemének kisugárzása a főváros és a vidék művészeti életére felbecsülhetetlen kincs, mert ezek a dokumentumok a néhány éve megkezdett országos felújítási munkák autentikus forrásai is.”

Nem feladatunk az iskola fokozatosan gazdagodó, korszerűsödő képzési profiljának bemutatása; a továbbiakban csupán két fontos mozzanatot ragadunk ki a sokszínű múltból.

Már a 19. században bevonult az oktatott tárgyak közé a szabadkézi rajz. Tanításának magas színvonaláról sokat elárul, hogy több híres magyar festő itt vettette meg rajztudásának alapjait, egyebek közt *idősb Markó Károly*, *Nagy Balogh János*, *Derkovits Gyula*, *Schaár Erzsébet*, *Kerényi Jenő*. A tantestület névsorában nem kisebb nevekkal találkozhatunk, mint *Lyka Károly*, *Uitz Béla*, *Fülep Lajos*, *Kozma Lajos*, *Kacsóh Pongrác*.

Az 1930-as években az eddigi stúdiók kiegészülnek az élő modell utáni rajzolással, továbbá megkezdődik a népművészet, néprajz tárgyak tanítása, ennek nyomán az ornamentikaoktatásban a népi díszítőművészet elemeinek felhasználása. Ekkor kerülnek a könyvtár gyűjteményébe azok a ma is nélkülözhetetlen munkák, mint *Malonyai Dezső: A magyar nép művészete; A magyarság tárgyi és szellemi néprajza* vagy *Huszka József: A magyar turáni ornamentika története*, hogy csak a legjelentősebbekre hivatkozzunk.

Három jelentős dátum megemlékezésével varrjuk el a történelmi szálát: 1946-tól az iskola *Szépművészeti Líceum* má szerveződik át; az oktatás célja ekkor már nem csupán a gyakorló kézműiparosok továbbképzése, hanem új, művészi igényű ipa-

rosnemzedék nevelése, amihez nélkülözhetetlen a rendszeres közismereti oktatás. 1967-ben a líceum átalakul *Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolává*, 1973-ban pedig a *Magyar Képzőművészeti Főiskola* gyakorlóiskolája lesz.

Negyvenezer kötetes állomány

Kezdettől fogva hűségesen szolgálja itt az oktatást a könyvtári állomány. A mintalapokról már esett szó, a *könyvnyomat albumokról* azonban még nem. Pedig ezekből is tekintélyes mennyiséget őriznek a Török Pál utcai épületben, miként a századforduló időszaka óta szisztematikusan gyűjtött *hazai és külföldi folyóiratokból* is; már a múlt század végén megindult ezek epizkópos vetítéssel történő hasznosítása.

Vadász Józsefné könyvtárostól tudom, hogy az állománynövelés nemcsak vásárlással történik, hanem a gyarapodásban számottevő szerepe volt és van az ajándékozásnak is. Az adományozók között ott találjuk az intézet egykori és mai pedagógusait, növendékeit, az iskolával rokonszenvező jeles képzőművészeket. Szép gyűjteményt kaptak a Fotóművészek Szövetségétől is nemrégiben. A legemlékezetesebb ajándékozás a *Zichy család* nevéhez fűződik. *Zichy Mihály* halálakor (1906-ban) számos igen értékes művészeti kiadvány került az iskola birtokába, például az orosz cári kincstár gyűjteményének teljes, kézzel rajzolt katalógusa, fatáblás kötésben, amelyet maga az uralkodó ajándékozott a művésznek. Nagy értéket képvisel – ugyancsak a *Zichy* hagyatékából való – az az 1880-ban kiadott francia kosztümtörténet, amely Európa-szerte jelenleg is alapvető a szakmában, és csupán ez az egy példány található belőle Magyarországon.

A nemcsak középiskolai szinten hatalmas, negyvenezeres állomány kétharmada úgynevezett *művészeti anyag*. Ez szolgál az iskolában folyó művészettörténeti és művészetelméleti oktatás és a tizenhárom szakosztály (alkalmazott grafika, bőrműves, bútorműves, díszítő-festő, díszítő-szobrász, fotó, játékkészítő, kerámia, könyvműves, ötvös, számítógépes-grafika, videó, textil és üveg) segítésére, a szaktörténeti és gyakorlati munka, a tervezés alapjául. Ez a több mint húsz ezer kötet az archív (tehát az iskola alapítása óta 1945-ig a könyvtárba került) könyveket, a kézzel rajzolt anatómiakönyvet, a heraldikagyűjteményt, a feltűnően gazdag játéktörténetet, a teljes magyar nyelvű művészeti könyvkiadást, valamint a Magyarországon vásárlás vagy rendelés útján beszerezhető, külföldi kiadású művészeti albumokat, monográfiákat, művelődés- és stílustörténeti összefoglaló munkákat foglalja magába.

Ebben az iskolában is rengeteg könyvre van szükség a közismereti tantárgyak hatékony tanításához. Ennek a feladatnak a megoldását segíti elő a tízezer kötetnyi – természetesen nem csupán a kötelező irodalomra korlátozott – szépirodalmi állomány, amelyet a hatezer kötetes szak- és ismeretterjesztő gyűjtemény egészít ki. Ez tartalmazza a vallás, a filozófia, a pedagógia, a pszichológia, a politika, a történelem, az irodalom, a nyelvészet, valamint a természettudományok válogatott magyar nyelvű irodalmát.

Pécsi Péterné közismereti igazgatóhelyettes matematika-fizika szakos. A szakpárjaihoz tartozó tudományos és ismeretterjesztő irodalmat mindig megtalálja a könyvtárban, nemegyszer a szabadpolcos részlegben is, amelynek állománya jó-

val meghaladja a másfélezret. Általános és szaklexikonok, egy- és többnyelvű szótárak, térképek sorakoznak a nyitott polcokon, valamint hatvan magyar és külföldi művészeti, iparművészeti, irodalmi, társadalom- és természettudományos folyóirat, várja-fogadja, illetve 150 féle archív bekötött folyóirat az érdeklődő tanulóifjúságot és tanáraikat. (A nagy hírű *Studio International* című lap például 1893-tól 1982-ig járt könyvtárunkba.)

Jelenleg a vásárlásra fordítható összegből tizenhat külföldi folyóirat előfizetésére futja. És Kéri Ádám szerint a naprakész szellemi tájékozottságot szolgáló könyvekre. Éppen látogatásomkor érkezett meg egy kartonnyi küldemény, mai irodalmi és ismeretterjesztő művekkel. A csomag tetején lévő öt könyvbe magam is belelapoztam: *Vihar Judit* japán irodalomtörténetébe, illetve *Conrad Lorenz*, *Koppány Zsolt*, *Carl Gustav Jung* és *Isaac B. Singer* egy-egy új kötetébe.

Beszerezésre 1994-ben kereken félmillió forint áll rendelkezésükre; szeptember végéig 440 ezer forintot költöttek el ebből. Ennek a summának a fele különféle folyóiratok prenumerációjára ment el, viszont ily módon a jövő év végéig megoldottnak tekinthető a legszükségesebb hazai és külföldi folyóiratok előfizetése. „Ahhoz, hogy friss információkkal rendelkezünk a nemzetközi művészeti törekvésekről, szellemi irányzatokról, hogy hozzájuthassunk a legmodernebb európai szakirodalomhoz – jegyezte meg Kéri Ádám –, ez a pénz végül is kevés”. Vásárlással és ajándékozással évente átlagosan kilencszáz kötettel gyarapodik a könyvtár állománya.

Anatómiakönyv 1769-ből

Egy 216 éves oktatási intézményben, ahol a könyvtár az alapítás óta szerves tartozéka az iskolának, természetesen muzeális értékű könyvek is találhatóak a polcokon. Hogy milyen könyv sorolható be a *muzeális érték* fogalomkörébe, azt egy most is érvényes 1967-es MM-rendelet szabályozza. A Magyarországon készült kiadványok közül az 1801 előtt készült könyvek tartoznak ide. Külföldön előállított könyveknél az 1600. esztendő a határ.

A Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola könyvtárában tizenhat muzeális értékű könyvet tartanak nyilván; legrégebbi kiadványuk 1769-ből való, egy anatómiakönyv. Az iskola hajdani diákjai gyakorta forgatták, tanulmányozták ezt a képekkel gazdagon illusztrált albumot az idők során, erre vallanak a margóra írt szakmai glosszák és a lapok közé illesztett utólagos betoldások, kiegészítések. Noha minden korban vigyáztak a könyvtárosok az iskola legrégebbi könyvének épségére, sok-sok év után mégis annyira elhasználódott ez az emberi testet bemutató album, hogy napjainkban halaszthatatlanná vált a restaurálása. A gyógyító munkát az iskola könyvműves szakosztályának diákjai végezték el – példás kivitelben – mestereik irányításával.

Hol s hogyan őrzik a muzeális értékű könyveket? – tettem föl a kérdést vendéglátóimnak. Azt a választ kaptam tőlük, hogy a régi könyvek nincsenek elkülönítve, a könyvtárban tartják őket katalogizált helyükön, együtt a később szerzett állománnyal. A kis létszámú muzeális gyűjtemény állagmegóvása tehát egyelőre itt sincs megoldva – miként más középiskolákban sem –, sem a hő-, sem a légszabályozás, de még a restaurálás sem. Ez utóbbi azért meglepő, mert Ma-

gyarországon egyes-egyedül ebben a szakközépiskolában képeznek könyvrestaurátorokat (esti tagozaton). „Nincs idő a restaurálási munkák elvégzésére, mert oktatni is kell, továbbá hiányzik hozzá a pénz is” – ez a nem éppen meggyőző magyarázat hangzott el az érintett vezetőkkel folytatott beszélgetés során.

Az 1945 előtti időszakból származó könyvtári dokumentumok számát 8204-ben állapítja meg a legutóbbi felmérésük. A tizenhat muzeális értékű köteten kívül 75 könyv kiadása datálható az 1801–1870 közötti évtizedekből. Az 1871 és 1945 közé eső szakaszt ily módon 8113 könyvtári dokumentum képviseli. A többi könyv új keletű kiadvány.

Minden tanuló könyvtárlátogató

Örömmel tudósítok róla, hogy a művészeti szakközépiskola mostani növendékei szenvedélyes olvasók. Az iskolának 318 tanulója van, közülük 296-an könyvtári tagok is. A könyvtár egységes, tehát nem válik szét ifjúsági és tanári részlegre. Vadász Józsefné mondja: „Az iskolai munkamegosztásban a könyvtár szerepe nem korlátozódik a pult mögötti kiszolgálásra. A könyvtárosok feladata a tanulókat a könyvtár- és katalógushasználatra, bibliográfia készítésre, általában irodalomkeresésre megtanítani. Ez a tevékenység is segít a növendékeknek eljutni ahhoz a felismeréshez, hogy a művészi alkotás nem pusztán ötletek hirtelen fellángolása, hanem kitartó, aprólékos munka, nem önmagában létező, hanem elmélet és gyakorlat összefonódásán alapuló folyamatok eredménye.” Vadász Józsefnének két segítőtársa is van ebben a nemes munkában: *Rakovszky István* és *Serfné Granát Ágnes* könyvtárosok.

Évek óta a néprajzhoz, a népművészethez és a művészettörténethez kapcsolódó könyvtárhasználati órákon készítik fel az első-második osztályosokat a könyvtári kutakodás technikai tudnivalóira. A második osztályban már önállóan kell egy-egy megszabott témához bibliográfiát készíteniük a tanulóknak. A mai gyerekek roppant gyorsan elsajátítják a könyvtári tájékozódáshoz szükséges ismereteket. Eközben a jegyzetelés fortélyaiba is beavatják őket a pedagógusok.

Van egy imponáló adatom a könyvtár forgalmáról. A diákság a múlt évben 47 ezer kötetet kölcsönzött a könyvtárból. Szakirodalmat, szépirodalmat vegyesen. Ez a hatalmas szám alátámasztja a könyvtárosok megfigyelését, mely szerint az utóbbi öt-hat év során nagymértékben megnőtt a művészeti iskolások olvasási kedve, a könyv ismét a diáklétforma szerves részévé vált.

Az intézet igazgatója szerint azért is magas a könyvtár forgalma, mert néhány tárgyból, ilyen például a népművészet és a művészettörténet, nincsenek tankönyvek, és a tanulók az órákra, kiváltképpen a nagydolgozatokra csak önálló könyvtári munkával tudnak fölkészülni.

A Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola könyvtára nem nyilvános gyűjtemény. Olvasója lehet az iskola valamennyi tanulója, tanára s egyéb dolgozója. Ugyanakkor lehetőségeikhez mértén külső kutatók számára is rendelkezésre állnak helyben olvasás, témakeresés és másolás terén. 1987 őszén például az akkor alakuló nyíregyházi művészeti szakközépiskola felkérésére készítettek – a könyvtár állománya alapján – magyar nyelvű művekről művészeti szakbibliográfiát. Gyűjteményük egyedi jellege miatt mind gyakrabban térnek be ide külső

látogatók, de a külső könyvtárhasználók táborát nem kívánja bővíteni az iskola, ehhez nem rendelkeznek megfelelő erőforrásokkal.

A könyvek visszakeresését szerző-cím, sorozatok szerinti és tárgyszavas katalógus teszi lehetővé. Ez utóbbi azonban ma már cédula-katalógus formájában egyre kevésbé tud megfelelni az olvasói és a kutatói igényeknek. A megoldással kapcsolatban a következőképpen érvelnek az iskolában: „A hatalmas mennyiségű adat tárolására már nem alkalmas a birtokunkban lévő IBM PC 286-os számítógép és a monochrom monitor. A bevitt adatok keresése lassú, és ez megnehezíti a gyors tájékoztatást. Gyors bibliográfiák készítésére sem alkalmas. Ma már IBM PC 486-os gépre és színes monitorra lenne szükség, és a régi gépet az iskolában kiépítendő hálózathoz használnánk fel. Ha ez létrejöhetne, nemcsak zárt könyvtárként, hanem viszonylag magas szintű művészeti szakkönyvtárként is működhetnénk, megkönnyítve ezzel a képző- és iparművészeti tevékenységet és kézműves vállalkozói tevékenységet folytatók munkáját; mindazokét, akik hitelen, eredeti forrásokra támaszkodva kívánják az országban folyó, egyre inkább élénkülő restaurálási és építési munkákat elvégezni.”

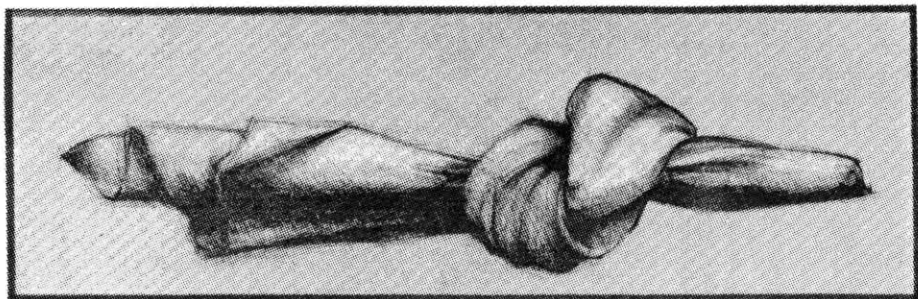
A művészeti szakközépiskolások érdeklődése differenciáltabb a hasonló korú tanulóknál, legalábbis a társművészetek iránt. Erre vall a könyvtár keretén belül kialakított hanglemeztár – mintegy négyszáz, főleg klasszikus zenei lemezzel – és CD-gyűjtemény átütő sikere a tanulók körében. A lemezekre épp úgy vigyáznak a fiatalok, mint a könyvekre. A rongálás mostanában nem jellemző jelenség. (Nem hallgatták el vendéglátóim, hogy korábban gyakori volt a könyvcsonkítás errefelé, egy-egy kép kiemelése a könyvből; ilyenfajta vandalizmus azonban nem fordult elő az utóbbi három-négy évben.)

Zöld sarok az olvasóban

Személyesen is meggyőződhettem a könyvtár népszerűségéről; nagy kedvvel sürgölődtek a gyerekek a polcok körül. A betérő tanárok azonnal szóba elegyedtek a srácokkal, kisebb csoportokban szinte családias társalgás folyt diákok és tanárok között. Természetesen könyvekről. *Pécsi Péterné* megjegyezte: „Szívesen és gyakran visszajárnak hozzánk régebbi – főiskolás – tanítványaink. Főleg a könyvtár a gyülekezőhelyük, ahol egyrészt megtalálják, megkaphatják a másutt föl nem lelhető szakkönyvet, másrészt elcseveghetnek egykori tanáraikkal is, olyan oldott körülmények között, mintha csak egy klubban volnának. Szívből örülünk annak, hogy az iskolának és a könyvtárnak egyaránt nagy a megtartó ereje.”

Két éve célul tűzte ki a nevelőtestület, hogy a könyvtár legyen kulturális centrum. Az iskola „legdemokratikusabb” és legmeghittebb része, szervezett összejövetelek és szervezetlen találkozások helye, ahol szakkörök, önképzőkörök működhetnek, előadások hangozhatnak el, ahol tanárok és tanulók felszabadultan beszélgethetnek, vitatkozhatnak a tanórák kötöttségei nélkül, továbbá olyan hely, amely alkalmas a tartalmas kikapcsolódásra is.

Ez a cél elérhető közelségbe került, sőt: valósággá vált. Jelentősen hozzájárul a könyvtár otthonos hangulatának megteremtéséhez a „zöld sarok” is. Ennek létrehozója az iskolában serénykedő *környezetvédő társaság*, amely voltaképpen

szakkörként működik. A gyerekek *Nut* egyiptomi istennőtől vették kölcsön társaságuk nevét: a *Nut-kör* elnevezést használják legszívesebben. Papírgyűjtésből s más pénzszerzési akciókból befolyt jövedelmükből rendezték be a zöld sarkot a könyvtár olvasójában, egy-két kisebb bútordarabon kívül sok-sok zöldellő növényvel. Olvasgatni, szellemi javokról társalogni egyaránt lehet a zöld sarokban. Igazán remek fiatal emberek a környezetvédő művészpallánták, mecénási hajlammal megáldva: ugyanis rendszeresen vásárolnak (elsősorban környezetvédelmi) szakkönyveket az alma mater könyvtárának.

*

Egy könyvtári riportot 1994-ben nem lehet úgy befejezni, hogy kendőzetlenül ne essék szó a pénzről, amiből a Képző- és Iparművészei Szakközépiskolában is egyfolytában kevés van. Az igényekhez képest igazán nem nagy összeg a félmillióس beszerzési keret, jóllehet más budapesti és vidéki középiskolában ennek az összegnek a negyedével is nagyon megelégednének a pedagógusok, de szólni kell róla, mert az elhelyezési gondokat, a szűkösséget is csak pénzzel lehetne megoldani, ha volna.

Az intézet vezetősége minden kínálkozó alkalmat megragad a pénzszerzésre. Miként más oktatási intézmények, hasonlóképpen ők is az alapítványi pályázatokból csordogáló forintokban reménykednek. Hátha egyszer előttük is megnyílik valamelyik kulturális alapítvány zsilipje, és a pályázaton nyert pénzből modernizálhatják könyvtárukat, amire bizony nagy szükség volna már. Legutóbbi pályázati beadványukban ilyenképpen folyamodtak támogatásért: „Az intézmény vezetősége, ismérve a könyvtár jelentőségét és ellehetlenült helyzetét, a tanteremhiány ellenére újabb helyiséget bocsátott rendelkezésre, ám berendezését anyagi nehézségek miatt csak részben tudja vállalni. A folyóirattárolást sikerült saját erőből megoldani, de bizonyos állományrészek méltó és biztonságos tárolására már nem futotta. Pormentes, zárható, mozgatható polcrendszerre lenne szükség! Ennek beszerzése még emelt költségvetés mellett is nehézséget okozna, és az idei, csökkentett költségvetés végképp nem teszi lehetővé. A probléma megoldása már nem várhat, hiszen pótolhatatlan kulturális érték menne tönkre, ahelyett, hogy közkinccsé válhatna.”

P. Kovács Imre

„Néhány ember tartja a homlokzatot, hogy össze ne dőljön”

Beszélgetés Gyurgyák Jánossal,
a Századvég Kiadó igazgatójával

– Hozzájárultál hogy lehozzuk nagy visszhangot kiváltott előadásodat (3K, szeptember) arról, hogyan csináljunk pontosabban ne csináljunk könyvkiadót. Előadásod remek és élő cáfolata azonban maga a Századvég Kiadó. Hogyan oldod fel a logikai ellentmondást. Direkte azért jöttünk hozzád, hogy megtudjuk, mi a titka a Századvégnek.

– Egy ősrégi mondással válaszolhatnék: navigare necesse est. Hajóznunk és majd elválik. Bármily képtelen is a magyar könyvkiadás helyzete, azért néhányan még hajóznak. Addig kell és lehet ezt csinálni, amíg nem jön a gazdasági csőd. A könyvkiadás jelenlegi helyzetét egy olyan házéhoz tudnám hasonlítani, amelynek gyönyörű a

homlokzata, remekek a stukkói, de ha bemegyünk a kapun, kiderül, hogy belül nincs semmi. Néhány ember, aki rátette az életét erre a szakmára, nekidől a homlokzatnak és tartja, hogy össze ne dőljön. Hogy a Századvég mégiscsak a felszínen tud maradni az közgazdasági nonszensz. Minden normális ember tudja, hogy csak olyasmibe szabad befektetni, ami nagyobb profitot hoz, mint az átlag kamatláb. Ha nem hoz annyit, akkor a pénzt bankba kell tenni. Nos, a könyvkiadásba nem lenne szabad egy fillért sem befektetni, ha követjük a közgazdasági racionalizmust. Az értékes könyvek esetében minusz a profitráta. A cél tehát nem a nyereség, hanem a nullszaldó. Ehhez a támogatások révén lehet eljutni. Ezek most, a mi esetünkben az összköltség egynegyedét jelentik. Az éves költségvetés háromnegyed része jön be a piacról. Persze ez az egynegyed csak relatíve jó mutató számunkra. Valójában ez még mindig hihetelenül magas arány. A célunk az, hogy elérjük a nullszaldót. 89–90-ben még úgy láttam, hogy ez két-három éven belül megvalósítható. Ma már azt hiszem, hogy talán 97–98-ban érheti el ezt a Századvég. Addig tehát élnünk kell a támogatásokkal. Ezek egyébként sokfélék. Nagyságrendben a Magyar Könyv Alapítvány és a Soros Alapítvány vezetnek, ők adják a nekünk jutó támogatások 70–80 százalékát. A fennmaradó 30–20

százalékot a legkülönbözőbb forrásokból, alapítványokból, ismerőseinktől, barátainktól stb. kapjuk.

Persze ez a homlokzat, ez a szép díszlet menthetetlenül össze fog omlani, ha a magyar gazdaságban nem következik be strukturális átalakulás. Persze strukturális átalakulásra gondolnék-vágnék a könyvszakmában is. Azokból az információkból, amelyek Nyugaton minden kiadó számára rendelkezésre állnak, nálunk szinte semmi nincs. Nem tudjuk mi fog megjelenni, hol lesz kapható. Megoldatlan a felhalmozódott készletek helyzete, az érdekvédelem, a kamara ügye stb. Mindez azonban megoldható, nem könnyen ugyan, de megoldható. Az alapvető problémánk viszont az, hogy nincs fizetőképes kereslet. Becslésem szerint ma Magyarországon az értékes könyveket olvasók száma mintegy ötvenezer ember, a lakosság fél százaléka. Dehát ezek mindegyike nem vesz meg minden jó könyvet, és ebből az következik, hogy tudományos könyvek esetében a példányszám 400 és 1500, történelmi műveknél mintegy 1000–1500, szépirodalmi, társadalomtudományi könyveknél 1000 és 3000 között mozog. Mivel a ráfordítások magasabbak, mint a bevételek, egy könyvnek, hogy nyereséges legyen, minimum 5000 példányban kell megjelennie. Jelenleg, a Századvég esetében egyedül a klasszikusok érik el ezt a példányszámot. Minden más kiadványunk az ötezres határ alatt marad.

– *Ez tehát azt jelenti, hogy ameddig az olvasó értelmiség nem tudja összeszedni magát anyagilag, addig az összeomlás elkerülhetetlen. A fizetőképes keresletben kell beállnia egy forradalmi változásnak.*

– Így gondolom. Ha a szélesebb értelemben vett közép réteg nem fog megerősödni, akkor két dolog történhet. Vagy összeomlik az a bizonyos homlokzat, vagy pedig tartható még egy rövid ideig. Ebből a zsákutcából kétfelé lehet kitörni. Folyamatosan emelni az árakat, és ezzel egy időben, de kisebb mértékben esetleg csökkenhet a példányszám – én ezt optimista variációnak tartom –, vagy valami módon emelni a példányszámokat. Ez azonban a gazdasági helyzet stabil javulását feltételezi, vagyis még optimistább álláspont.

Tudni kell ehhez azt is, hogy – éppen mivel nincs fizetőképes kereslet – a magyar árak meglehetősen nyomottak. A magyar nyomdai árak húsz-harminc százalékkal vannak a világszint alatt, igaz, húsz-harminc százalékkal magasabbak, mint a Távol-Keletiek. A könyvárak a Nyugatiaknak kb. a felét jelentik, sokszor még kevesebbet. Egy paperback Magyarországon 420 forint, azaz 4 dollár, Nyugaton pontosan a duplája vagy még több, mintegy 8–12 dollár, ráadásul a nyugati sokszor rosszabb minőségű. Egy keménytáblás klasszikus Magyarországon kb. 5–600 forint, Nyugaton húsz dollár fölött kapható. A tankönyvek esetében – márpedig a Századvég sok tankönyvet ad ki – az arányok még sokkal rosszabbak. Persze nem gondolom, hogy nálunk olcsók, kivált a fizetőképes kereslethez viszonyítva olcsók a könyvek. Csak azt, hogy nálunk még mindig van a ráfordításokhoz képest egy olyan 50–40–30 százalékos rés. Persze a kis példányszámú könyveknél. A nagy példányszámúaknál a ráfordítás azonos a Nyugattal.

– *A két világháború közt a kisebb kiadók is jól megélték. Volt egy olyan középosztály, amelyik olvasott. Ma az a legszomorúbb, hogy akinek pénze van, az nem olvas.*

– Érdeemes lenne egyszer megnézni, hogy milyen volt az árstruktúra a két világháború között, tehát hogyan alakultak a könyvárak és a példányszámok a

fizetőképes kereslethez képest. Úgy tudom, hogy a példányszámok akkor sem voltak magasak, de volt a kiadott példányszámokra fizetőképes kereslet.

– *Szerepe lehetett ebben annak is, hogy sokkal rugalmasabban működött a nyomdaipar. A kereslettől függően újra- és újrainyomták a könyveket.*

– Nem biztos, hogy most rugalmatlan. Én a nyomdai oldalon látom a legkevésbé problémát. A kelet-európai nexusok miatt itt nagyon nagy a nyomdai kapacitás, és erre még 85-től ráépült a nagyon mozgékony kisvállalkozások rétege. E kettő együttes hatására itt valóban piaci viszonyok alakultak ki, van árverseny is. Ha valaki ügyes, le tud menni árban. Dehát ennek ellenére sem lehet növelni a példányszámot, és persze az árakat sem. Hiszen akik mindennek ellenére megmaradtak a könyvvásárlásnál, rettentően elszegényedtek. Egyetemi hallgatók, kutatóintézeti dolgozók, könyvtári, múzeumi, közgyűjteményi értelmiségiek stb., ők alkotják azt az ötvenezer embert, akiről szóltam. Ha ők nem vásárolnák a könyvet lehetőségeiken jóval túl, akkor ma nem lenne egyetlen jó kiadó sem.

– *A kiadók régen mind arra vágytak, hogy ne csak kiadók legyenek-lehessenek, de birtokolják – ahogy mondani szerették – a teljes vertikumot. Hogy legyen nyomdájuk, terjesztési apparátusuk, könyvesboltjaik stb. Ma mi a vágya egy kiadónak? A Századvégnek?*

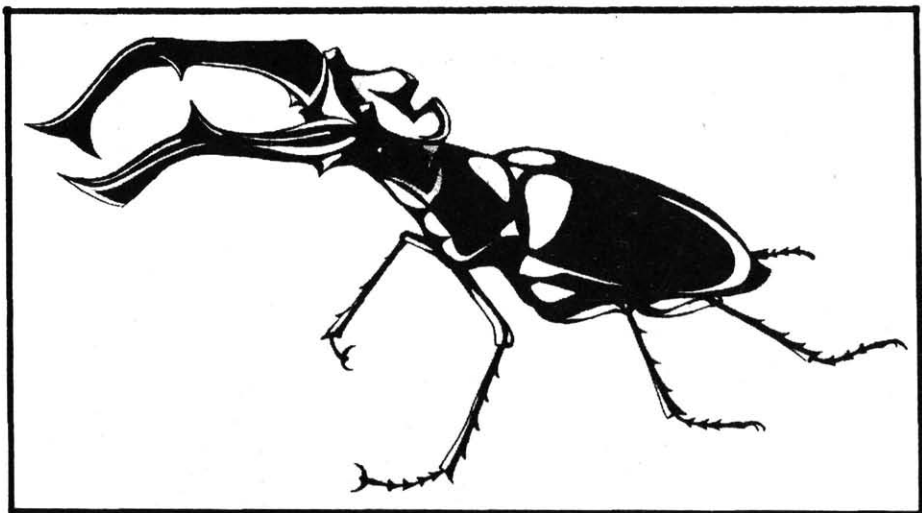
– Arra vágnék, hogy nekem, nekünk csak kiadni kelljen. Legyen működőképes a nyomdaipar, legyen működőképes a könyvkereskedelm, legyen jó könyvesbolti hálózat stb. Persze legyen nagykereskedelem is. Legyen jó információs hálózat. Soroljam még? Én csak kiadni szeretnék. A Századvég a klubot is, a boltot is, régebben a nyomdai kapcsolatot is csak kényszerből vállalta, alakította ki. Mivel nem volt más megoldás. Számunkra, kiadók számára tragikus volt a könyvesboltok ötven, vagy több mint ötven százalékának elvesztése-eltűnése.

– *A gyorsan megszűnt könyvesboltok tulajdonképpen nem is voltak igaziak. Kvázi-könyvesboltok voltak.*

– Ez igaz. De voltak. A szülőfalumban, az ötezer lakosú Sárísa pón volt boltja a Művelt Népnek. Egészen bizonyos, hogy nem volt rentábilis fenntartani. De azért adott el könyvet. Lehet, hogy a József Attila összesből csak kettőt egy év alatt, de annyit igen. Igen sok ilyen község van. Összesen az már ezer példány a József Attila összesből. És ez nem kevés. Nekem tehát igen fontos, hogy mennyi a boltok száma. De az igazi tragédia nem a kis boltok megszűnése, számuk radikális csökkenése volt, hanem a nagykereskedelem csődje. Sok pénze volt a nagykereskedőknél a kiadóknak, a Századvégnek is. Nem biztos, hogy fogjuk még látni ezt a pénzt. A TÉKÁ-val tudjátok mi történt. De a legjobb könyvesbolthálózattal rendelkező Libri sem tud fizetni. A boltok még rendelnek, a központ már alig. Nagyon korlátozottan fizetőképes. Ami még működik, az a Lira és Lant, a Könyvesház és a Könyvtárellátó. Ezek működnek, és szerveződik – talán – néhány új cég. De mivel a nagykereskedelem pénzügyi problémákkal küzd, csak biztosra akar menni. Mondjuk ötven példányt vásárol József Attilából. Ez azt jelenti, hogy mindenféle, tehát még a könyvkereskedelmi beruházást is nekünk, könyvkiadóknak kell állni.

– *Lépjünk közelebb a Századvéghez. Milyen kiadó? Mekkora? Mik a paramétereit?*

– A kiadóban hat fő dolgozik műszakiként, két szerkesztő, négy apparátusi

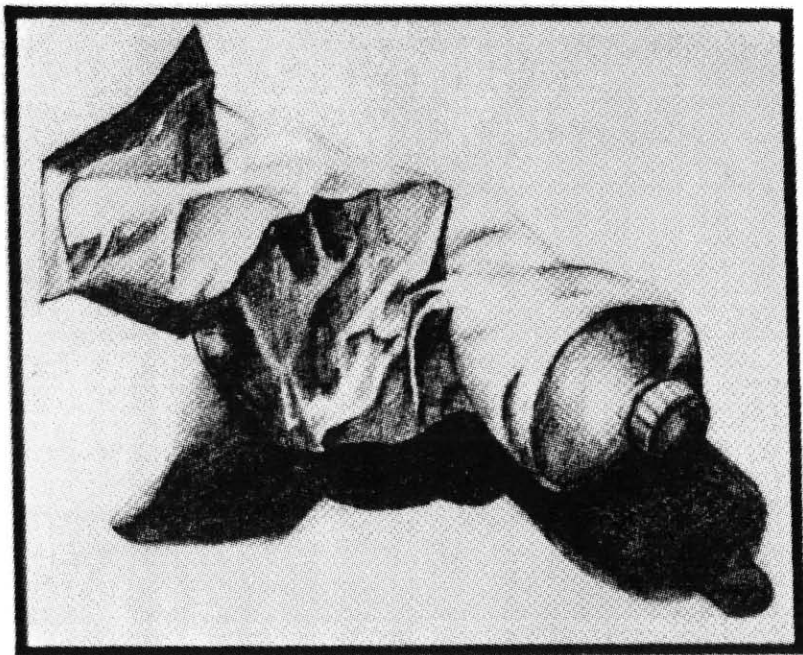

ember. A könyvklubban négy és a könyvesboltban két ember. Persze a háttérben, megbízással sokkal többen: fordítók, géprók, szerkesztők. Ehhez képest érdemes számba venni a kiadott címek számát. A tavalyi címszám 80, az idei (tervezett) 120. A jövő persze, mint az eddig elmondottakból is következik, a leépítésé. Nem lehet egy 120 értékes könyvet megjelentető kiadót Magyarországon fenntartani. Hogy mennyit lehet kiadni, azt nem tudom. A sötétben tapogatózunk. Abban azért biztos vagyok, hogy a kiadó fenntartható. Közgazdaságilag ugyan csöppet sem racionális, de fenntartható. Megpróbáljuk fenntartani magunkat tíz-tizenkét fővel, és mondjuk hatvan címmel.

– *Szomorúan csengenek mondataid, de az igazság az, hogy a Századvég könyveit bizonyos legendárium övezi. Sok köztük az igazi értelmiségi csemege, a jó értelemben, sőt a legjobb értelemben vett szenzáció. Ha az ember a Suhrkamp kiadói listáit, vagy – mondjuk – a Gallimard Idées sorozatának darabjait nézi, joggal mondhatja: ilyenféle nekünk is van, nálunk is van. A Századvég. Hogyan lehetséges ez?*

– Hát ez igen jól hangzik, nagyon jól is esik, és az igazság az, hogy valami ilyesfélére gondoltunk mi magunk is. Ilyesmit szeretnénk. Persze a mi listáink jóval szűkebbek, profilunk összevontabb. Azt nem illik mondani, hogy jól csináljuk. Szerencsénk volt. Egy ilyen kiadót csak a kialakulatlan viszonyok közepette lehetett létrehozni. Gyakorlatilag nulla befektetéssel indultunk. A másik szerencsénk, hogy a régi struktúra összeomlása miatt, fiatalok lévén, jobban tudtunk alkalmazkodni az új viszonyokhoz. Könnyebben szereztük meg a támogatásokat is. És persze a munkatársak. Mivel a régi rendszer összeomlott, olyan munkatársak váltak „szabaddá” és jöttek hozzánk, akik nemcsak kitűnő szakemberek, elit-értelmiségiek, de élnek-halnak a könyvért. Azt csinálták, amihez a legjobban értettek és amit a legjobban szerettek. Kitűnő csapat jött össze. Persze a szerzők is szabadok voltak. Csak így hozhattuk létre azokat az értékeket, amiket létrehoztunk.

– *A Századvég kínálatát nézve óhatatlanul felmerül a gondolat, hogy itt szuper*

szakembergárda áll a háttérben. Csak ők tudhatják, hogy mi most az igazán „menő”, mi a legfrissebb szellemi csemegé, mit kell mindenképp kiadni. Hogyan állítják össze a hatvan-százhusz címet? Kik „súgnak”?

– Két ember van döntési helyzetben. A tankönyvek és a társadalomtudományi munkák esetében én, a szépirodalmiaknál *Domokos Mátyás*. Az ő mérítése persze meglehetősen széles: mögötte-mellette áll a *Holmi* köre, gárdája. Engem volt évfolyamtársaim, barátaim segítenek, akik most már a legkülönbözőbb tanszékeken vannak. Azok is, akikkel együtt voltam Oxfordban. Ez mintegy húsz-huszonkét főből álló társaság. Csak néhány nevet említek: *Voigt Vilmos*, *Komoróczy Géza*, *Benda Gyula*, *Pléh Csaba*... Ők és a társaik több tudományágot is áttekintenek és kötődnek a kiadóhoz. Sorozatszerkesztőként is, rajtam keresztül is. A végső listát természetesen én állítom össze belső kiadói munkatársaim (Gábor Luca, Bácskai István stb.) segítségével: mennyi legyen a tankönyv, mennyi a társadalomtudományi mű, mennyi a szépirodalom stb. Augusztustól októberig nyílt a terep, a viták szeptemberben kezdődnek és november elejére kialakul a következő évi terv, aminek 70–80 százalékát szoktuk teljesíteni. Mert persze lemaradnak művek, jönnek újak – nem lehet nagyon előre tervezni. Mintegy húsz százaléka a műveknek egészen friss, úgy „esik be” a kiadóba, és gyorsan ki kell adni.

– Mennyi azoknak a műveknek a száma, aránya, amelyeket „kívülről” kaptok. Amelyeket nem terveztetek be, csak úgy jöttek, beküldték őket?

– Meg fogtok lepődni. Ezeknek az aránya öt százalék alatt van. No nem a beküldöttekre gondolok, hanem azokra, amelyeket meg is jelentetünk.

– *Mi már elmondtuk, hol látjuk a Századvég helyét a nemzetközi mezőnyben. De hol látod Te? A hazaiban és a nemzetköziben?*

– Azt hiszem a Századvég meglehetősen egyedi helyzetben van, meglehetősen speciális kiadó. A ideál az Oxfordi Blackwell kiadó, amit – egy ösztöndíj jóvoltából – személyesen is jól ismerek. Szóval nem valamiféle University Pressre gondolok, jöllehet elég sok tankönyvet adunk ki.

– *Csak zárójelben említenénk meg, hogy ezek nem csak, sőt talán elsősorban nem is tankönyvek. Általános érdeklődésre számot tartó kézikönyvek és alapl művek. Persze – hivatalból – tankönyvek is. De nem ez a lényegük.*

– Szóval nem az University Pressre gondolok, hanem az említett kiadóra, illetve azokra, amikre ti is céloztatok. Suhrkamp, Fischer, stb. Kicsiben, arányosan persze. A hazaiak közül az Európa, az Atlantis vagy a T-Twins áll hozzánk közel. A profilunk azonban meglehetősen egyedi a magyar mezőnyben.

– *A 3K a könyvtárosok lapja. Üzennél-e valamit a könyvtárosoknak?*

– Azt hiszem, hogy egy olyan rendszerre lenne szükség – én a finn és a skandináv modellt tartanám a leginkább követendőnek –, amelynek keretében a könyvtárak biztos vevőink lehetnének. Valahogy a könyvtárakon keresztül lehetne támogatni a kiadókat. Szóval, hogy – a könyvtárakon keresztül, általuk – növelhetnénk a példányszámot, ők pedig – támogatásból, dotációból – meg tudnák venni mindazt, amit mi kiadunk. Én kifejezetten partnereknek érzem a könyvtárakat. Ők tudják, mit kell megvenniük, én tudom, mit kell kiadni. A versenyhelyzettől én nem félek, sőt. Az érdekeim azonosak a könyvtárosokéival. Egy csónakban evezünk.

– *Ez slussznak is szép lenne, ám egy legeslegutolsó kérdést mégsem tagadhatunk meg magunktól. Te nem egy nagy kiadói apparátus vezetője vagy, hanem meghatározó szellemi irányítója, spiritus rectora a Századvégnek. Ki vagy Te?*

– Első generációs értelmiségi vagyok. Nem véletlenül említettem az interjú során Sárisápot. Onnan származom, felmenőim három-négy generáción keresztül kétlakiak voltak: parasztok és vajúrok. Nagypám is az volt, apám is.

– *Persze egy bányászivadéknak könnyű homlokzatokat, falakat tartania.*

– Hát, hogy könnyű-e?... Mindenesetre Eötvös-kollégista voltam, eleinte történelem-orosz szakos egyetemista, majd néprajz-gazdasági antropológus, végzősként szociológus. Most társadalomtudományokkal foglalkozom, a lehető legszélesebb értelemben, szóval a néprajztól a szociológiáig és a politikai tudományokig. Voltam Soros-ösztöndíjas Oxfordban, tartoztam a Századvég (a folyóirat) köréhez, Orbán Viktorral, Kövér Lászlóval, Stumpf Istvánnal, Wéber Attilával, a folyóiratszerkesztés meghatározó élmény volt számomra. Tanítok is. És folytonosan tanulok. Annak idején például, Komoróczy Géza tanítványaként még akkádul is. Ennyi.

– *Köszönjük a beszélgetést.*

Bereczky László – Vajda Kornél

Elkészült az Oracle alapú könyvtári rendszer

ORACLE LIBRARIES

Kinek, mihez ajánljuk?

- könyvtáraknak, dokumentációs központoknak, közgyűjtemények kezelőinek
- kisméretű adatállománytól a többmillió kötetes könyvtárig
- szöveges dokumentumok, kép, videó és hanganyagok felvitelére, tárolására, sokszempontú visszakeresésére

Miért ezt ajánljuk?

- valamennyi könyvtári és információkezelő funkciót ellátó integrált rendszer
- multimédia és teljeskörű periféria kezelés (CD-ROM, videó, optikai lemez)
- hálózatos működés, osztott adatbáziskezelés
- Oracle - a világon és Magyarországon is a legelterjedtebb adatbáziskezelő rendszer
- negyedik generációs fejlesztő környezet
- hardver független, PC-s konfigurációtól a nagylemezes konfigurációig szinte valamennyi létező hardveren működtethető (PC hálózatok, SUN, DEC, IBM RS 6000 stb.)

Aki ezt választotta - a másfélszáz külföldi referencia mellett:

- Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára
- MTA Világgazdasági Kutatóintézet Könyvtára

A rendszer paraméterezzhető könyvtára igényei szerint.

Beszámoló az IFLA 1994. évi konferenciájáról

Az idei IFLA konferenciát egy meglehetősen távoli, egzotikus helyen, Kubában rendezték meg. Magyarországot *Kastaly Beatrix* az OSZK, és *Nagy Ferenc*, a Budakeszi Könyvtár és Információs Szolgálat munkatársa képviselte.

A havannai rendezvény olyan időszakban zajlott, amikor a vendéglátó ország magyar szemmel nézve is elképesztően súlyos társadalmi és gazdasági nehézségekkel küszködött, és küzd még ma is. Az amerikai blokád miatti, és az egykori KGST országokkal való szoros gazdasági együttműködés megszűntéből adódó gondok mindenütt tetten érhetők. A tragikus áruhiány, a tömegközlekedés összeomlása, egyértelműen válságra utal. Az emberek hangulatán azonban egy cseppet sem érezni az elkeseredést. A kubai emberek számára a legfontosabb a kulturált megjelenés, természetesen az is fontos, hogy a család minden tagja élelmiszerhez jusson, és legyen fedél a fejük felett. Az utóbbi azonban már nem is annyira lényegbevágó, ha az első kettő teljesült. A havannai házak, lakások, a csodálatos, koloniális stílusú paloták nagy része háborús pusztítás utáni képet mutat. Nem csoda, hiszen nincs építőanyag, nincs festék, amivel rendbehozhatnák a gyönyörű épületeket. Való igaz, hogy manapság sokan akár életük kockázatásával is elhagyják Kubát, de legtöbb beszélgetőpartnerünk rendkívül meghatározó módon ragaszkodik szülőföldjéhez. Több diplomával rendelkező szakemberek, akik előtt nyitva állna a nagyvilág sok neves kutatóhelye, erkölcsi kötelességüknek érzik a maradást. A természet szépségei, a zöldellő fák, az ezer színben pompázó bokrok, a fenséges óceán együttesen segítik feledtetni a gondokat. Az emberek tekintete tiszta, kedvük a nehézségek ellenére töretlen. A depressziós magyar hétköznapokat magunk mögött hagyva számunkra kicsit furcsa, de rendkívül barátságos, mélyen emberi világ tárult elénk. Egy távoli országból érkezett látogató számára lehet, hogy ez csak a felszín, de a mélyről áradó ősi életöröm biztosan nem színlelés.

Az IFLA 60. konferenciáját, 1994. augusztus 19–27-ig a havannai Kongresszusi Palota modern épület-együttesében rendezték meg, ahol minden feltétel adva volt egy nagyszabású nemzetközi szakmai találkozó sikeres lebonyolításához. A tanácskozás a „Könyvtárak és a társadalmi fejlődés” témakört vizsgálta. A szervezők mindent elkövettek annak érdekében, hogy a meghívottak, a szakemberek jól érezzék magukat, a kubai könyvtárosok számára pedig ez az esemény egyedülálló alkalom volt a tapasztalatcserére.

Az elő-konferenciát Matanzas városában tartották meg, amelyet a XIX. században Kuba Athén-jeként emlegettek. Ezt a rendezvényt elsősorban a fejlődő országokból érkezett résztvevőknek szánták. A szeminárium arról szólt, hogy mit tehetnek a könyvtárak a földrajzilag és szociális szempontból izolált közösségeikért az olvasáskultúra elsajátítása terén.

Szorosan a konferenciához kapcsolódott az IFLA '94 szakkiallítás, amely a harmadik napon nyílt meg, és keresztmetszetét adta mindannak, ami ma Kubában a továbblépés lehetőségét jelenti a könyvtári életben, a könyvkiadásban, az

információszolgáltatásban. Színhelye a kubai vásárváros, a PABEXPO volt, amely Havanna Cubanacán kerületében található, mindössze 800 méterre a konferenciaközponttól. 200 000 m² alapterületen helyezkedik el, amelyből 11 500 m² fedett, 5000 m² szabadtéri kiállítóhely. Itt kapott otthont a kiállítás több mint 2500 m²-en. Augusztus 23-tól 26-ig, naponta 9 és 18 óra között a honi bemutatók mellett olyan neves kiállítók termékeit, szolgáltatásait tekinthettük meg, mint a British Library, az Elsevir, a Springer Verlag, vagy a kubai könyvtárügyet tradicionálisan támogató spanyol nemzeti könyvtár. Naponta örvendhetett a közönség a termékbemutatóknak, könyvismertetőknak, divatbemutatóknak, kubai filmeknek. Félóránként gyors buszjárat közlekedett a konferencia színhelyéről a PABEXPO-hoz és vissza. Minden, a programban szereplő eseményre egyébként is szervezeten lehetett eljutni.

Több kiállító (EBSCO, SWETS, Saur) jelent meg a kongresszusi központ előcsarnokában is. A következő IFLA konferenciának otthont adó Isztambul, valamint Peking szintén képviseltette magát egy-egy standdal, invitálva a résztvevőket az eljövendő rendezvényekre. A helyi utazási irodák képviselői folyamatosan biztosítottak városnéző és egyéb kulturális programokat a konferencia résztvevőinek.

Az IFLA '94 kiállítás megnyitóját egy koktélparti követte, ahol a különleges aromákon kívül a jó kubai dallamokkal és ritmusokkal is megbarátkozhattunk. A zenét a Charanga Latina nevű, zömmel hölgyekből álló zenekar szolgáltatta. Szép számmal akadtak a jelenlevők között olyan kubaiak, akik néhány éve még Budapesten tanultak egyeteminken, doktori, vagy egyéb tudományos fokozat megszerzése végett. Mindannyian kitűnően beszéltek magyarul. Általuk tudtuk csak igazán megismerni a nép lelkületét, a gondokat, a mindennapi életet.

A konferencia kilenc napjából nyolc szakmai programokkal volt teletűzdelve, az utolsó napon ki-ki kedvére választhatott a kirándulások közül. A vendéglátók mindent tökéletesen megszerveztek.

Az első három napon az IFLA vezetősége és a szakmai testületek tartották üléseiket, valamint a szekciók állandó bizottságainak megbeszélései zajlottak. Ezeket megfigyelőként bárki részt vehetett. A konferenciázáró pénteki nap szintén értékelő, programalkotó műhelymunkával telt.

A hivatalos megnyitót és a plenáris ülést augusztus 22-én a nemzetközi konferenciaközpont 1475 személyes nagytermében tartották meg. Ez a nap volt hivatalosan a konferencia kezdete. A tolmácsolást itt – és minden más nagyobb teremben is – színvonalasan, több nyelven biztosították.

A konferenciát házigazdaként *Armando Mart Dávalos* kulturális miniszter nyitotta meg, átadva a szót az IFLA elnökének, *Robert Wedgeworth*-nek, aki rövid bevezetőt mondott.

A plenáris ülésen *Marta Terry* a kubai könyvtárosok képviselőjében köszöntötte a megjelenteket, majd *Cintio Vicier*, a floridai (Key West) születésű híres kubai költő, kritikus és esszéista (José Martí életművének legismertebb kutatója) tartott egy igen tartalmas beszédet „Az író és a könyvtár” címmel, amely egyáltalán nem a megszokott sémák szerint értékelte a könyvtáros hivatásban rejlő értékeket. A plenáris ülést követően a kubai kormány vendégházába voltunk mindnyájan hivatalosak, ahol kötetlen beszélgetésekre nyílt alkalom a helyi és egyéb országokból érkezett kollégákkal.

A nyitó rendezvénnyel egyidőben, a regisztrációkat követően megállapították, hogy 1278 küldött jelentkezett, akik közül 433 volt kubai. (Ez a szám augusztus 25-én 1460-ra emelkedett, 80 ország képviselői jelentek meg Havannában (az egyik legnépesebb az orosz küldöttség volt).

Az előadások és a workshopok mellett körülbelül harminc különböző témájú posztert is láthatott a közönség az orosz, dán, kanadai, valamint kubai könyvtárosok jóvoltából. A legérdekesebb posztert 62 orosz könyvtáros hozta. Az anyag bemutatta, hogyan küzdenek kollégáink Oroszországban a politikusok emelte akadályok megszüntetéséért.

Augusztus 23-án este 9 órakor a Nemzeti Színházban (Sala Avellaneda) kifejezetten az IFLA konferencia résztvevőinek tiszteletére kulturális gálaestet adtak a neves havannai társulat, a Danza Contemporánea de Cuba táncegyüttes tagjai. A 30 éve alakult együttes jól ismert világszerte, számos országban felléptek már. Speciális keresztmetszetet adtak a sokrétű, színes kubai kultúrából.

A konferencia minden eseményéről kiváló tájékoztatást kaphattunk az IFLA Express hírlevél útján. Az első két szám a rendezvény előtt jelent meg még márciusban, illetve májusban, majd augusztus 22. és 26. között naponta. A Mundo Latino nevű kubai filmes cég a konferencia jeles eseményeit videóra is vette. Péntekig mindenki megrendelhetette a maga példányát emléke.

A fogadások sorában kiemelkedő volt a José Martí Nemzeti Könyvtárban tett látogatás augusztus 24-én, amelyet az ASCUBI (Kubai Könyvtárosegyesület) szervezett.

Másnap a hivatalos programokat követően Havanna város vezetése hívta vendégül a küldötteket a Capitolium csodálatos épületébe (Salón de los Pasos Perdidos). A 18 tagból álló Schola Cantorum Coralina kórus adott rövid műsort kubai latin-amerikai és nemzetközi repertoárjából. A hivatalos beszédek után egy afro-kubai táncsoport vonult át többször is a színen.

Az IFLA konferencia záróaktusa szintén a konferenciaközpont nagytermében zajlott és Robert Wedgeworth elnök szavaival indult. A Professional Board ré-

széről *Ian Johnson*, a testület vezetője értékelte a konferenciát. Az előkonferencia ajánlásainak ismertetése után *Leo Voogt* főtítkár kiosztotta a 94-es díjakat. A vendéglátók zárszavát követően elhangzott a meghívás a jövő évi isztambuli és a 96-os pekingi konferenciára, majd az IFLA elnöke elbúcsúzott a hallgató-ságtól.

A búcsúestet egy modern tengerparti szállodában, a Hotel Neptunoban tartották meg, ahol szakmai kérdésekről már nemigen esett szó, annál elszántabban próbáltunk valamit elsajátítani a számunkra szokatlanul tüzes kubai táncokból.

A visszautazás előtt egész napos kiránduláson vehettünk részt Kuba, s talán a világ egyik legszebb tengerpartján, a Varadero-parton. Az utazás több órán át tartott, így igazából csak igen keveset lehettünk ebben az üdülőparadicsomban. A gyakran borús idő ellenére egy óra is elegendőnek bizonyult arra, hogy annyi színt kapjunk, amennyit egy kéthetes balatoni nyaraláson sem lehet összeszedni.

A magyar könyvtárosok képviselőjében Nagy Ferenc vett részt a havannai konferencián. A Budakeszi Könyvtár igazgatója egy esztendeje levelező tag az IFLA Közkönyvtári Szekciójában.

Összefoglaló a Közkönyvtári Szekció munkájáról, és a látogatott előadásokról

Tavaly óta vagyok a Közkönyvtári Szekció levelező tagja, és ez az IFLA konferencia adott először alkalmat arra, hogy személyesen is megismerhessem a bizottság elnökét, *Sissel Nilsent* (Baerum Bibliotek, Bekkestua, Norvégia), akitől folyamatosan kapok hónapok óta információt az általa vezetett team szakmai tevékenységéről.

Augusztus 20-án, túlesve a rövid bemutatkozáson, rögtön csatlakozhattam a közkönyvtári Bizottság (Public Libraries Standing Committee) jelenlévő tagjaihoz. A Bizottság számos fontos kérdést kívánt tisztázni még a konferencia kezdete előtt. A tagok számára az együttlétet lehetőséget biztosított arra, hogy a megkezdett munkálatok állásáról egymást kölcsönösen tájékoztassák. Lényegretörő elnöki beszámolót hallhattunk a pénzügyekről (féléves mérleg), valamint a júniusi, Botswanában megtartott pán-afrikai szemináriumról. Napirendre kerültek a levelezés útján általam már korábban megismert legfontosabb témák (UNESCO Manifestum, az új Core program és a nemzeti információspolitikák nemzetközi áttekintése).

A bizottsági ülést követő két napon számos jó előadást sikerült kiválasztanom. Ilyen volt például az a nyílt fórum, amely a kiadványokhoz való egyetemes hozzáférést segítő Core program eddigi eredményeit mutatta be. A téma előadója *Graham Cornish* (UAP Core Programme, British Library) volt. Egy másik érdekes beszámoló-sorozatból megismerhettem olyan társadalomfejlesztő erőfeszítéseket, amelyek manapság meghatározzák egy-egy fejlődő, vagy átalakulóban lévő ország könyvtárügyét (Brazília, Oroszország). A közkönyvtárak sok esetben túlélési stratégiákat biztosíthatnak hátrányos helyzetű közösségek számára a társadalmi és kulturális felemelkedésért folytatott küzdelemben (Dél-Afrika).

Egy másik nyílt fórumon megtudhattam, hogy milyen erőteljes igények indokolják egy új, az analfabetizmus felszámolását célzó Core program elindítását.

Ebben az új programban a közkönyvtári szerepvállalás dominálna. A programot a Közkönyvtári Szekció elnöke *Sissel Hilsen* és a holland *Frances Kaiser* (Igazságsügyi Minisztérium, Börtön Szolgálat) ismertette.

A Magyarországon megrendezett közkönyvtári szemináriumok gyakori vendége, *Barbro Thomas* (Közkönyvtári Osztály, Kulturális Ügyek Nemzeti Tanácsa, Stockholm) a Matanzasban megtartott pre-konferencia ajánlásait tette közkinccsé. Az előadásból kitűnt, hogy míg az írástudás alapvető emberi jog, az analabétizmus egyre nagyobb méreteket ölt világszerte. Az írástudatlanok 80%-a a fejlődő országokban él, többnyire eldugott vidékeken, városi szegénynegyedekben. A közkönyvtárak rendkívül sokat tehetnek azért, hogy a hátrányos helyzetű rétegek könyvhöz jussanak. Különösen a gyermekek, a nők könyvtári ellátása fontos feladat.

Az IFLA-nak és az UNESCO-nak össze kell fognia annak érdekében, hogy a figyelemfelkeltés terén, az olvasóvá nevelésben összehangolt kampány indulhasson. Indokolt a Közkönyvtári Szekció és az Iskolai Könyvtári Szekció szorosabb együttműködése is, és elengedhetetlen az egyes nemzetek tapasztalatainak összegyűjtése, az orális értékek rögzítése, megőrzése, különösen a fejlődő országokban.

Augusztus 23-án több érdekes előadást is hallhattam. Az első az új könyvtári információs technológiák alkalmazását, az Internet-használat terjedését, és az ezekkel kapcsolatban felmerülő problémákat elemezte gyakorlati tapasztalatok birtokában, társadalomtudományi könyvtári környezetben.

Egy másik előadóteremben a magyar könyvtárosok számára is igen érdekes téma, az olvasás és a videó kölcsönhatása került terítékre. Áttekintést kaphatunk például Izrael ilyen vonatkozású húsz évet átfogó tapasztalatairól. (Előadó: *Irene and Shamael Sever*, Könyvtártudományi Tanszék, University of Haifa). Folytatásként az utóbbi évek izgalmas lengyel valóságát ismerhettük meg *Jadwiga Kolodziejska* (Nemzeti Könyvtár, Varsó) tolmácsolásában.

Számomra a nap legfontosabb eseménye az újrafogalmazott UNESCO Közkönyvtári Manifesztummal kapcsolatos fórum volt, ahol a világszervezet részéről *Abdelaziz Abid* (általános Információs Programok Irodája) „A közkönyvtárak küldetése” címmel tartott bevezetőt, majd az egyik projekt-intézmény szakembere *Gloria Maria Rodrigues* (Network of COMFENALCO Public Libraries, Medellín, Kolumbia) ecsetelte, hogy milyen fontos a dél-amerikai ország számára a Manifesztum.

A téma igazi szakértője *Hellen Niegaard* (Hillerod Public Library, Dánia), aki egyébként aktív tagja a közkönyvtári szekciónak, átfogó ismertetést adott a háttérben folyó előkészületekről.

Az általa összeállított anyag alapján a promóciós terv (1995–1997) a következő:

- a fordítások 1994 decembere és 1995 februárja között készülnek el (az egyes nemzeti egyesületek az 1994-es új verziót lefordítják saját nyelvükre);
- az 1995-től publikált Manifesztumnak minden szintre el kell jutnia, a nagy nemzetközi szervezetektől az oktatási intézményeken át a helyi önkormányzatokig;
- a Manifesztumot az UNESCO 1995-ös konferenciáján bocsátják nyilvánosságra;

– a Manifesztum céljait demonstrálandó videó készül 1995 és 1996 között.

A sok váltás közepette érdekes közjátéknak bizonyult az az előadás, amelyet a Tudományos és Szakkönyvtárak Szekciója „A tudományos információk elérésének társadalmi korlátai” témakörben hirdetett meg.

A legsikeresebb előadó *Barbara Ford* a Virginia Commonwealth University, Könyvtári Szolgálatának munkatársa (Richmond, Virginia, USA), alapvető feladatként az új információs technológiákkal szembesülő munkatársak képzettségi szintjének emelését jelölte meg.

A korábban hivatalosan meghirdetett IFLA-program a „Könyvtáros egyesületek menedzsmentje” c. workshoppal gazdagodott. Ennek keretében hallhattuk *Rudi van der Velde* (NBLC, Hága, Hollandia) humoros, szellemes előadását a „Bagoly és a Sólyom, avagy a könyvtár a kultúra és a piac között” címmel, s megtudhattuk, hogyan is evez manapság a piacgazdaság viharos hullámain a holland könyvtári szervezet hajója Szkülilla és Kharübdisz, azaz a non-profit szféra és a vállalkozás-orientált világ között. A tréfásan illusztrált előadás igazi élmény volt.

A mozgalmas nap végeztével vendéglátóink kedves gesztussal éltek: a bevezetőben már említett kulturális gála előtt, meghitt légkörben találkozhattunk a kubai közművelődési könyvtárosokkal a Nemzeti Színház különtermében.

Másnap ismét egy aktuális problémáról szóló előadást sikerült találnom. *Sandy A. Norman* (Library Association, London, Nagy-Britannia) – aki egyébként az IFLA szerző jogi tanácsadója –, tömören áttekintette a világon szinte mindenütt jelentkező és az AV dokumentumoktól az elektronikus médiáig valamennyi dokumentumtípus esetében észlelhető anomáliákat.

Valószínűleg sokakat elgondolkodtatott a skandináv közkönyvtárosok kötetlen találkozásán elhangzott néhány felvetés. Az összegyűlt szakemberek azt vizsgálták, hogy miként alakul a közkönyvtári képviselet az IFLA-ban, és hogyan lehetne bevonni még több közkönyvtárat az IFLA munkájába.

Peter Borchardt, a Közkönyvtári Szekció állandó bizottságának titkára (Amerika-Gedenkbibliothek, Berlin) tanulságos előadást tartott az IFLA struktúrájának lehetséges megváltoztatásáról. Ő a szervezet hatékonyabbá tételét az állandó bizottságok számának csökkentésével képzelel el. Szerinte csak olyan könyvtártípushoz létesíthető állandó bizottság, amely legalább 15 éve fennáll és működik. Egy szakmai testület minden 3 évben értékelné az állandó bizottságok munkáját. Ez a szakmai testület döntheti el később, hogy folytatható-e tovább a bizottság tevékenysége. Meghatározott feladatokra létre lehetne hozni olyan szakértő csoportokat, amelyek 4–6 főből állnának. Munkájuk végeztével a szakértői csoport automatikusan feloszlaná.

Az előadó fejtegetéséből kitudt, hogy az IFLA munkáját sokkal hatékonyabbá tehetné a szervezeti struktúra egyszerűsítése. Az a lényeg, hogy minél kevesebb legyen a bürokrácia, távlati célként pedig megjelölhető, hogy (nagyon sarkítva kifejezve) az IFLA ne csak a könyvtárigazgatók utazási irodája legyen, hanem váljék igazán flexibilis szakmai műhellyé.

Augusztus 25-én délelőtt szerencsére még egy könyvtárlátogatásra is nyílt lehetőségem. Mivel választhattam, hogy milyen típusú könyvtárba szeretnék eljutni, rövid töprengés után egy kerületi közkönyvtár mellett döntöttem. Havanna Marianao kerületének Enrique Jose Varona-ról elnevezett könyvtárát látogat-

am meg szervezett kirándulás formájában. A több mint 50 ezer kötetes intézmény állománya rendkívül rossz állapotban volt, ami valószínűleg a könyvkészítéshez felhasznált papír minőségének és a trópusi viszonyoknak tudható be. A gyűjtemény világos keresztmetszetét adta a kubai könyvkiadás gyengeségeinek, a beszerzési lehetőségek szűk volta is egyértelműen megmutatkozott. A könyvtárosok szakmailag felkészültek, szívélyesek voltak, a könyvtárpépület a funkciónak tökéletesen megfelelt.

Sajnos ezen a napon az átfedések miatt három előre eltervezett előadást nem tudtam meghallgatni, de remélhetőleg az írásos változatokat sikerül majd utólag beszereznem. Az elszalasztott programok közül hármát emelnék ki. Az első a multikulturális közösségek közkönyvtári ellátásáról, az iskolai könyvtárakkal, gyermekkönyvtárakkal való együttműködésről szóló műhelyfoglalkozás volt. Ezen kívül nagyon hasznosnak ígérkezett az „Internet a könyvtárközi kölcsönzésben” című, és az írástudás elsajátítására felhívó új irányelveket ismertető beszámoló.

A közkönyvtári szekció záró találkozója augusztus 26-án már a következő IFLA konferenciára való felkészülés jegyében zajlott. Mivel az isztambuli rendezvény témája a könyvtári technológia lesz, felvetették, hogy felkérjük előadónak *Chris Bett*-et, aki a legnagyobb angol közkönyvtári projekten dolgozik Croydonban. Chris Bett bemutatója mellett szeretnék összegezni a portugál tapasztalatokat is. Ebben nagy segítséget nyújthat az egyik portugál szekciótag, aki a könyvtári Manifestum megszervezésében is komoly szerepet vállalt (szeminárium megszervezése). A közösen végzett felmérések eredményeit az UAP Core Programjához kapcsolódva jelenítenék meg az Isztambulban összegyűlő kollégák számára.

A bizottság már Pekingre is gondolván, eldöntötte, hogy a 96-os konferenciát megelőzően egy rendkívüli találkozót szervez a szerzői jogvédelem aktuális vonatkozásainak megtárgyalására.

Visszatérve az isztambuli konferenciára, számos előkészületről szerezhettem tudomást. Most már szinte bizonyos, hogy Isztambul előtt egy úgynevezett „satellite meeting”-et tart a bizottság Thessalonikiben, amelyet a görög kollégák a műhelymunka mellett terepgyakorlatokkal, azaz könyvtárlátogatásokkal is szeretnék még érdekesebbé tenni.

Az olvasás népszerűsítésére felhívó programok 1997-ben kerülnek majd előtérbe. A 97-es koppenhágai IFLA konferenciát megelőzően a dán határhoz közel, német területen kerül majd sor a témába vágó elő-konferenciára. Addigra valószínűleg születhet majd egy összegzés az UNESCO minta-könyvtárak tapasztalatairól is (Kolumbia, India, Nigéria).

A jövő év elején február 10. és 14. között Pozsonyban találkozik legközelebb a bizottság. Témájuk az éves beszámolón kívül a privát szférával való együttműködés lehetősége, illetve a könyvtárak támogatási struktúrája lesz. Céljuk mindekenélőtt trendek kidolgozása.

A bizottság ülésével gyakorlatilag véget ért a hivatalos szakmai program a 60. IFLA konferencián.

Úgy érzem, hasznos és ami a legfontosabb, itthon is jól hasznosítható tapasztalatokat sikerült szereznem, számos intézményi és személyes kapcsolat kialakítására nyílt módomból. Ezúton is szeretném kifejezni köszönetemet az MKE elnök-

ségének, és valamennyi tagtársamnak, hogy lehetővé tették kiutazásomat a havannai konferenciára.

Nagy Ferenc

A Konzerválási Szekció elnökeként a havannai IFLA konferencián

Az Országos Széchényi Könyvtár az IFLA-ba való belépésekor delegált a Konzerválási állandó bizottságba, az 1991–1995 közötti időszakra. A tavalyi, Barcelonában tartott konferencián volt módom először részt venni, ahol – mivel az előző elnök az Állományvédelmi és Restaurálási magprogram igazgatója is volt, és lemondott az elnökségről – megválasztottak a Konzerválási szekció elnökévé. Úgy lettem a szekció elnöke, hogy előzőleg még az állandó bizottság munkájában sem vettem részt, és meglehetősen keveset tudtam mind a szekció, mind az állandó bizottság feladatairól, tevékenységi formáiról és tényleges tevékenységéről.

A két konferencia között eltelt egy év alatt megismertem a konzerválási szekció középtávú munkatervét, a folyamatban lévő programokat, a szekció előtt álló feladatokat és kötelezettségeket, és azt, hogy a legfontosabb esemény, az éves konferencia milyen előkészítő és helyszíni munkát jelent.

Mivel az ismeretek és az információk nélkülözhetetlenek az írásos kultúrák fennmaradásában és fejlesztésében, de a megörökítés formája általában nem tartós, az aktív állományvédelem szükségessége világszerte egyre inkább tudatosul. A Konzerválási szekcióban együttműködhetnek könyvtárosok, dokumentalisták és állományvédelem vezetők minden érdekelt országból a szakmai kérdések jobb megértése és a könyvtári állományok fennmaradása érdekében. Még az előző elnök idején készült az 1992–1997 közötti évekre szóló középtávú program, amely a következő célokat és módszereket fogalmazza meg a szekció számára:

- segítse elő az állományvédelmi problémák és tényezők nagyobb mértékű tudatosulását minden típusú könyvtár munkatársaiban;
- mozdítsa elő, hogy a világ különböző könyvtáraiban a konzerválási problémák nagyságát fel tudják becsülni;
- segítse elő azt, hogy a rendelkezésre álló restaurálási és állományvédelmi lehetőségeket hatékonyan használják föl;
- ezen célok érdekében segítse elő a rendszeres információcserét állományvédelmi kérdésekről és szükségletekről, különösen a fejlődő országokkal, és más, speciális igényt mutató területekkel, és mozdítsa elő minden típusú könyvtári dolgozó nevelését és képzését az állományvédelemmel és konzerválással kapcsolatos területeken;
- ösztönözze, hogy az országokon belüli és a nemzetközi együttműködés fennmaradjon és szélesedjék, szoros kapcsolatban az állományvédelmi és restaurálási magprogrammal;
- mozdítsa elő az időálló, savmentes papírok növekvő mértékű gyártását és használatát;

– kezdeményezze és ösztönözze a további kutatásokat az állományvédelmi témákban és restaurálási technikákban.

A Konzerválási szekció a Management and Technology elnevezésű VI. főosztályhoz (Division) tartozik, az Információ technológia, a Könyvtári épületek és felszerelés és a Statisztika szekciókkal, valamint az Audiovizuális média, a Management, a Könyvtári egyesületek menedzsmentje és a Nők ügyei elnevezésű kerekasztalokkal együtt. Az éves konferenciák programjának állandó elemei a főosztályok koordinációs tanácsának (aminek elnöke és titkára van, és a szekciók és kerekasztalok elnökei és titkárai a tagjai) két ülése, valamint a szekciók állandó bizottságainak ugyancsak két ülése. Mind a négy bizottsági ülést a konferencia előtti napokban, illetve a konferencia végén tartják. Ezenkívül minden szekció szervez egy vagy két félnapos vagy fél- és egy egésznapos szakmai programot. Ezek egyike az ún. open session (nyílt ülés), ahol 2–4 előadás hangzik el, a másik pedig egy workshop, ahol az előadók egy szűkebb témát járnak alaposabban körül, és esetleg gyakorlati bemutatót és/vagy oktatást tartanak. Mindkét szakmai programot szervezheti közösen is a két szekció, sőt, az IFLA szakmai tanácsa ezt különösen támogatja.

A főosztályi koordinációs tanács ülésein az éves konferenciával, annak programjával kapcsolatos információk, gyakorlati tudnivalók hangzanak először el. Az ülések további részét a szekciók és kerekasztalok tevékenységének ismertetése, a jövő évre vonatkozó tervek megbeszélése és a tervek megvalósítására fordítható pénz elosztása tölti ki. A szekciók adminisztrációs keretének nagysága a szekció taglétszámától függ (a Konzerválási szekciónak pl. jelenleg 107 tagja van, ennek alapján 1200 holland forint az évi adminisztrációs keretünk). Egy évben egy szekció két olyan szakmai programot indíthat, amelyhez pénzt igényel; a kisebb programot egy-két éven belül, a nagyobb programot két-három év alatt kell befejezni. A konzerválási szekció még az előző elnök idejéből örökölt két programot, amelyeknek befejezését vállalta az 1995. évi konferenciáig. Ez a két program két rövid ismertető készítése: az egyik a savmentes, időálló papírokról, a másik a könyvtárak katasztrófa esetére való felkészülési tervéről fog szólni. A füzetek elkészülése után meg kell határozni azokat, akiknek ezeket az ismertetőket el akarjuk juttatni, vagyis akik számára fontosnak tartjuk ezeket az információkat.

A Konzerválási szekció állandó bizottságának jelenleg 14 tagja van; a képviselt országok között van az USA, Kanada, Oroszország, Svédország, Nagy-Britannia, Németország, Japán, Spanyolország, Franciaország és – a két levelező tag révén – Új-Zéland és Trinidad is. A havannai konferencián az állandó bizottság tíz tagja vett részt, de a bizottság két ülésén számos más érdeklődő is jelen volt, mint régi bizottsági tagok, állományvédelmi könyvtárosok vagy megfigyelők. A bizottsági üléseken az elnöki és titkári/kincstárnoki beszámolón kívül a következő témákkal foglalkoztunk: a szekció taglétszámának növelése: az IFLA-ról és a szekcióról készítendő ismertető tartalma; egy nem rendszeresen megjelenő szekció-hírlevél kiadása; az időálló papírról és a katasztrófa esetére való tervezésről szóló ismertető elkészítése; a következő IFLA konferencián a szekció által szervezendő szakmai program témái és előadói; a jövő évi IFLA konferencia előtt, a szekció szervezésében Budapestre tervezett állományvédelmi konferencia témái, előadói és pénzügyi terve; az ISO egyes munkacsoportjaiban végzett,

a könyvtári állományvédelemmel kapcsolatban álló szabványosítási munka állása, az illetékes munkacsoportok és a Konzerválási szekció kapcsolata; a Konzerválási szekció kapcsolata az Állományvédelmi és Restaurálási magprogrammal; a Memory of the World program; a szekció 1995. évi munkaterve.

Mind az állandó bizottság tagjai, mind az üléseken megfigyelőként jelen lévő szakemberek nagyon aktívak voltak véleményük kifejtésében, sok új javaslatot tettek, és az elvégzendő munkákra is szívesen jelentkeztek, és vállalták a kiadványok megírását. A budapesti állományvédelmi konferencia címe „Könyvtári állományvédelem és restaurálás: jelen utak a jövőbe” lesz, és többek között foglalkozni fog a nemzeti könyvtárak megőrző funkciójának ellentmondásaival és a lehetséges megoldásokkal; a megelőző állományvédelemmel, különös tekintettel a katasztrófák előtti és utáni teendőkre; a tömeges restaurálás módszereivel és problémáival; a gyűjtemény-konzerválással és a jó raktári mikroklíma kialakításával; az időálló papír aktuális kérdéseivel; regionális közép- és kelet-európai kérdésekkel az állományvédelemben. Az 1995. évi isztambuli IFLA konferenciára a „Könyvtári épületek és hatásuk a gyűjtemények jövőjére” témát választottuk, amely témában nyílt ülésen előadásokat, vagy egy vitát tervezünk, meghívott előadókkal. Az 1996. évi pekingi konferencián a nemzeti könyvtáraknak a nemzetek kulturális öröksége védelmében betöltött szerepével szeretnénk foglalkozni.

Az ISO 46. technikai bizottságának 10. albizottsága foglalja magában azt a három munkacsoportot, amelyek az időálló papírok, a könyvtári raktározás és a kiadói, valamint a könyvtári kötések szabványosításával foglalkoznak. Ez év július 1-jén lépett érvénybe az ISO 9706 sz. szabvány az időállóság kritériumairól, a nyomópapírok tekintetében. A könyvtári raktározás állományvédelmi követelményeinek és a tartós kiadói és könyvtári kötések kritériumainak szabvány szerinti meghatározásán még dolgoznak.

Az eddig említett négy bizottsági ülésen kívül részt vettem két további megbeszélésen, az Állományvédelmi és Restaurálási magprogram, valamint az ISO munkacsoportok és a Konzerválási szekció lehetséges kapcsolatairól. Meghallgattam egy tájékoztatást a Memory of the World programról, és részt vettem a Regionális tevékenységek főosztály által szervezett nyílt ülésen augusztus 23-án. Az ülés témája a restaurálás és állományvédelem volt, és egy nagyon érdekes előadás hangzott el a venezuelai városi munkák minisztériuma régi építészeti tervrajz gyűjteményének restaurálásáról és konzerválásáról (Nancy Jimenez, venezuelai nemzeti könyvtár), valamint egy tájékoztató az Állományvédelmi és Restaurálási magprogram ausztráliai regionális központjának tevékenységéről (Jan Lyall, ausztrál nemzeti könyvtár).

A Konzerválási szekció által szervezett szakmai program témája az „Állományvédelem trópusi éghajlaton” volt, amit az augusztus 25-én tartott félnapos workshop keretében dolgoztunk föl. A workshop-on négy előadás hangzott el, volt egy előre be nem jelentett, rövid beszámoló és egy gyakorlati bemutató. Az előadások közül kettő (Luis Frades: Az iratok konzerválása Kubában – a nemzeti levéltár állományvédelmi politikája és kutatásai; Ramón Sánchez, Venezuela: A könyvtári és levéltári gyűjtemények fenntartása: megelőző tevékenység) kifejezetten a trópusi országokban folyó könyvtári és levéltári állományvédelmi-konzerváló-restauráló munkáról és az e területen folyó kutatásokról szólt, a har-

madik (Wendy Smith, Ausztrália: A könyvtári állományvédelem tanulása távoktatással) a könyvtári-levéltári állományvédelem tanulásában alkalmazható, e célra kidolgozott távoktatásról, a negyedik (Flossie Matenje, Malawi: Könyvtári és levéltári anyagok állományvédelme és restaurálása Afrikában) pedig fekete-Afrika könyvtárainak nehéz állományvédelmi helyzetéről. A rövid beszámolót Rodolfo Gómez, a kubai nemzeti könyvtár fényképésze tartotta, a filmek és fényképek megóvásáról, helyes tárolásáról és kezeléséről. A gyakorlati bemutató Ramón Sánchez előadásának része volt, aki nagyon gyakorlatiasan tárgyalta és mutatta be a könyvtári raktárak és az állomány tisztántartásának és az állomány biztonságos elhelyezésének módszereit és eszközeit. Előadását érdemes volna magyarul is publikálni.

A workshop rendkívül sikeres volt; az 50 helyre 52-en jelentkeztek, és minden előadással kapcsolatban élénk vita bontakozott ki. Különösen érdekes volt a kubai és venezuelai előadásokban az eltérő szemléletmód megnyilatkozása, amely szemléletmódok a világ más részein is jellemzően előfordulnak. A raktárban a penészedés és rovarfertőzés megelőzésére a kubai nemzeti levéltárban rendszeresen fertőtlenítést végeznek. Venezuelában, a nemzeti könyvtárban pedig állandó jó légmozgást biztosítanak, és a lehető legnagyobb tisztaságot tartják fenn. Kubában elsősorban az anyagiak hiányával magyarázzák azt, hogy a fertőtlenítést választják, Venezuelában pedig a fertőtlenítést károsnak tartják, és hosszú távon gazdaságosabbnak is a tisztán tartást és a jó ventillációt. A vitában a legtöbbször a venezuelai állásponttal értettek egyet, annál is inkább, mivel ez a módszer még a trópusi körülmények között is hatékonyabbnak bizonyult. A fertőtlenítést csak végső esetben, ha minden erőfeszítés ellenére rovarfertőzés lép föl, tartják alkalmazhatónak és szükségesnek. Nagy érdeklődést váltott ki a távoktatásról szóló előadás is, mivel ez a tanulási forma bárhol alkalmazható volna. Az ausztrál nemzeti könyvtár támogatni fogja a canberrai egyetemen dolgozó előadót a tananyag kidolgozásában és a módszer bevezetésében a csendes-óceániai és távol-keleti területeken. A tananyag mások számára is használható lesz, és a helyi szükségletekhez alkalmazva, a távoktatás is bevezethető.

*

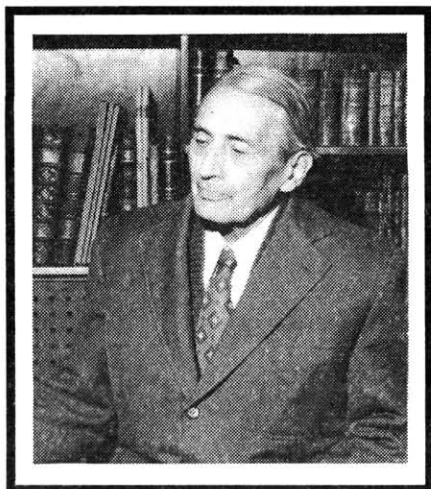
A havannai konferencián tapasztaltak alapján megállapítható, hogy a könyvtárosok körében világszerte igen nagy az érdeklődés a könyvtári állományvédelem módszerei iránt. Kihhasználják az IFLA által nyújtott lehetőségeket ilyen jellegű ismereteik bővítésére, igénylik az egyre több információt és az együttműködést, amihez saját munkájukkal is szívesen hozzájárulnak. Az IFLA Restaurálási szekciójának nagyon jó lehetősége van arra, hogy létrehozza a találkozást és tapasztalatcserét olyan távoli földrészek könyvtárosai, állományvédelmi szakemberei és restaurátorai között, mint Ausztrália és Latin-Amerika, vagy Európa és Afrika. Ezért is tekintek nagy várakozással a jövő évben Budapesten rendezendő állományvédelmi konferencia elé, amely iránt máris nagy érdeklődés mutatkozik.

Kastaly Beatrix

Dr. Uhlmann Aladár (1907–1994)

A Miskolci Egyetem Tanácsa és a Központi Könyvtár dolgozói nevében és személyemben magam is szomorúan, megtört szívvel búcsúzom *dr. Uhlmann Aladártól*. Az élet és a sors törvényszerű rendelése nyomán távozik Ő a földi mozgástérből, amely törvényszerűségbe bele kell nyugodnunk. A hosszú útra indulót végleges költözése okán megilleti néhány emlékező mondat, megilletné sokkal több mondat és értőbb méltatás, mint amilyenre itt módom nyílik.

Ama nagy könyvtáros nemzedék egyik utolsó tagja volt, egy azok közül, akik a háború után, néhányuk valamilyen korábban más szakterületekről jöttek a könyvtáros pályára. Nem tanulták ők a szakmát semmilyen iskolában, de kiváló elméjük révén, lenyűgöző munkaszeretetükkel, példás szorgalommal és fegyelemmel, munka közben és éjszakába nyúlóan, önműveléssel képezték magukat könyvtárossá. Nemcsak a szerteágazó szakmai tevékenység technikáit vették birtokba, hanem képessé építették, csiszolták önmagukat a szakma elméleti problémaköreinek megfogalmazására, továbbfejlesztésére és továbbadására. Nem tanulták a szakmát iskolában és mégis tanítani tudták, egyetemi szinten. A magyar könyvtárügyben addig soha nem volt intellektuális nemzedék soraiból csak néhány nevet említek föl: *Dezsényi Béla, Fitz József, Gulyás Pál, Kéki Béla, Kovács Máté, Kóhalmi Béla, Sallai István, Sebestyén Géza, Varjas Béla*. Ebbe a rangsorba tartozik, ide illeszkedik *Uhlmann Aladár* neve és életműve.

Azt, hogy ebbe a nagyszerű szellemi körbe sorolom be Uhlmann Aladárt, kedves barátunkat, néhány ténnyel és emlékképpel példázni szeretném.

Elmúlt 40 éves, amikor a könyvtárosságot választotta, elhagyván a 20 éve sikeres jogászi pályát. 1949 és 1952 között megszervezte és talpraállította a Miskolci Városi Könyvtárat. Azután hozzáfogott a miskolci egyetemi könyvtár létrehozásához, melynek 1952-től 1961-ig vezetője, 1961-től 1975-ig tudományos főmunkatársa volt. Maradandó érdemei nemcsak a két könyvtár alapításában vannak, sőt nem is éppen ezek őrzik majd nyomdokait. Hatalmas elméleti és gyakorlati munkásságot fejtett ki mindezekelőtt a tudományok osztályozásában. Hat könyvet írt, tucatnál több tanulmányt. Állandó szakértője volt az 1895-ben alapított, Hágában működő

International Federation for Documentation nemzetközi szervezetnek. A szervezet 360. sorszáma alatt Uhlmann-nak egyik önálló könyvét is kiadta 1965-ben. A szakma legkiválóbb német és angol folyóiratai ismertették nemzetközileg is elismert eredményeit. 68 éves volt, amikor 1975-ben nyugállományba ment. Utána talán több és nehezebb munkát végzett, mint előtte. Hat kötetnyi remek kéziratot hagyott hátra érdekes és eltérő tartalmakkal, pl. „Természettudományi, műszaki és közgazdasági fogalomgyűjtemény, 1983”, vagy „Latin, francia, német szólások, közmondások, szállóigék, 1986”.

A Miskolci Egyetemi Könyvtár méltóképpen gondozni fogja ezt a szellemi örökséget.

Köszönet azért is, hogy sajátos individuális gondoskodással a legnehezebb könyvtári szakterületen, a tudományok osztályozásának bonyolult ismereteiben munkája folytatóját felnevelte, önjáróvá képezte.

Az emberről, a kollégáról is villantunk föl néhány arcvonást. Leheletvékony idegszálakra fonódó érzékenysége, szinte mindenféle emberi léptéket meghaladó különleges finomságú szellemiséget hordozott. E ritka értékű szellemiséget megosztotta velünk, ajándékokat adott nekünk, amelyekből mi építkezni tudtunk, hogy majd próbálkozzunk az Ő követésével.

Bimbózó, nyíló virágszálakat ajándékozott névnapokon és nőnapokon a könyvtár érdemes lányainak, asszonyainak. Még a 60-as években egyszer arról szólt nekem, hogy mennyire szereti hallgatni Aradszky László és Koós János táncdalait. Máskor arról beszélt színesen és mélyen, hogy éjjelente milyen remek filozófiai diskurzusokat hallgat a rádióban, németországi adásban, német nyelven. Mennyire örült,

hogy *Mátrai László* magyar filozófus akadémikus neve is gyakorta elhangzott. Szerette és követte a magyar sport eseményeit és eredményeit. Rajongásának fő iránya azonban a magyar nyelv, a szép magyar nyelv műveléséhez kötődött. Irigylésre valóan, 75–80 éves korában is átkarolva, átölelve sétált az utcán kedves, hű társával, Lilikével.

1973-ban elnyerte a szakma legnagyobb elismerését, a Szabó Ervin Emlékérmet.

Nem tudtam találni olyan szép és igazat valló szavakat, amelyek kellőképpen reprezentálni tudták volna Uhlmann Aladár küldetését és teljesítményét. Érdemes volt az életre, amelyet kegyetlenül kemény munkával hálált meg a sorsnak. Legalább 65 évet dolgozott, dolgozott és dolgozott. Talán mondhatom – ami manapság oly ritka jelenség –, boldog ember volt, mert élni és alkotni tudott, mert sokan szerették és tisztelték őt. Maradandó értéket teremtett. Amíg ember lesz a Földön, amíg könyvtár lesz a Glóbuszon, amíg a Wilson formálta katalóguscédulák tartanak rendet könyvek szerzői és tartalmi elemei alapján, és ameddig a Neumann János alkotta számítástechnika és szatelit őriz és továbbít tudományt és ismeretet, addig Uhlmann Aladár neve ott lesz az alkotók, a küzdők, a tanítómeseterek között.

Dante La Divina Commedia-jának egy mondatát ismétlem meg, melyet 1975-ben mondtam, aktív szolgálata utolsó munkanapján: „...folyton – gyors kerékként forgatott vágycat / és célt bennem a szeretet / mely mozgat napot és minden csillagot!”

A csillagok alatt, a csillagok fényének örök világításában pihenjél, aludjál, álmodjál gyönyörű álmokat.

Zsidai József

90 éve született Beöthy Ottó könyvtárigazgató

Beöthy Ottó (1904–1985), aki mindig könyvtáros szeretett volna lenni, két jelentős könyvtárunknak (az Országgyűlési Könyvtárnak és a Közgazdasági Egyetem Könyvtárának) volt – ha nem is hosszú ideig – az igazgatója, illetve főigazgatója. Ha élne, ebben az évben lenne 90 éves. Írásunkkal életére, könyvtárosi tevékenységére emlékezünk.

1904. május 22-én született Budapesten, *Salgó Ottó* néven. Édesapja, Salgó Béla agrárhivatalnok volt. Iskoláit is a fővárosban végezte. A gimnáziumi érettségi után közel három éven át műegyetemi tanulmányokat folytatott, később kereskedősegéd, majd könyvkereskedő a Grillnél. A II. világháború alatt munkaszolgálatosként

Borba kerül (ahová – mint ismeretes – nagy költőnket *Radnóti Miklóst* is elhurcolták), onnan 1944 őszén nagy erőfeszítések árán és szerencsével jutott el gyalog Szentesre, *Szántó Tibor* nyomdással (később mesterripográfus, a Magyar Helikon művészeti vezetője). Szentesen a romos házakból gyűjtötte össze az otthagyt könyveket a városi közkönyvtár számára. 1945 január végén hazatért Budapestre. Márciusban a Budapesti Nemzeti Bizottságnál dolgozott, amelynek elnöke (*Oltványi Imre*) és titkára (*Farkas Ferenc*) adott papírt, hogy a Parlament könyvtárában dolgozhasson, „mivel életem vágya volt, hogy könyvtáros lehessenek” – írja egy 1975-ös visszaemlékezésében. Ugyanitt olvashatjuk a következőket is: „a Parlament romos épületében *Trócsányi György*... szívesen fogadott. Az ablaktalan, romos könyvtárban ült télikabátban, fülig sálakba-kendőkbe burkolózva, a katalógusszekrényeket őrizvén. Csakhamar beszállingóztak a könyvtár tisztviselői, férfiak és nők, s együtt nekiláttunk a takarításnak, a nyílások elzárásának, a rendcsinálásnak. Így lettem a gyönyörű, gazdag tudományos gyűjteménynek helyettes vezetője, majd – amikor az országgyűlés Pestre költözött vissza – kinevezett igazgatója. (Trócsányi főigazgatóvá lépett elő.)”

1946-ban – a híres családnév fenntartása érdekében – vette fel a Beöthy nevet (második felesége, a népszerű rádióbemondónő, Beöthy-lány volt, *Beöthy László*, a híres színiigazgató lánya, illetve *Beöthy Zsolt* író, irodalomtörténész, akadémikus és *Rákosi Szidi* színművésznő unokája). Ekkortájt született egyetlen gyermekük, Mihály.

A háború után Beöthy igazgatóként vállalt részt a könyvtár talpraállításában, 1949-ig Trócsányi György főigazgató helyetteseként. Kiváló nyelvtudását (németül anyanyelvi szinten beszélt, perfekt volt az angol és görög nyelvben, jól értett és fordított franciául, de elboldogult az oroszal is) a könyvtári munkában (szer-

zeményezés és osztályozás) jól hasznosította. 1948-ban több mint két hónapra Oxfordba utazott a II. világháború alatt be nem érkező, nyugati országokból származó dokumentumok hiánypótlása érdekében, amelyre a Ház 40 000 font sterlinget biztosított (így Magyarországon egyedül az Országgyűlési Könyvtár tudta ezt az értékes, történelmi-politikai-jogi vonatkozásokban igen gazdag dokumentumanyagot beszerezni).

1947 május 23-ától az Országos Könyvtári Központ elnöki funkcióját is betöltötte, majd Trócsányi György főigazgató menesztése után, 1949 márciusától igazgatóként az Országgyűlési Könyvtár tényleges vezetője lett.

A könyvtárban töltött öt éve alatt az intézménynek a háborús sebeket kellett begyógyítania, és a történelmi idők rendszerváltozása szellemében elindított nagy munkák és változások jégzajlásában kellett helyállnia. Csak a jelentősebbeket emeljük ki: a szovjet vezetésű SZEB-vizsgálatok, a fasiszta, szovjetellenes anyagok kiválogatása és elvitele, a cserekapcsolatok helyreállítása, a háborús hiányok pótlásának megszervezése, a károk helyreállítása, újabb leltározási munkálatok és katalogizálások, új szak kialakítása a szakkatalógusrendszerben, a könyvtári évkönyv kiadásának előkészületei, az új könyvtári ügyrend kidolgozása, a könyvtár régi személyzetének szinte teljes kicserélése, a régi vezetés felszámolása 1949-ben, illetve ezzel egyidőben szervezeti változások életbe léptetése: a könyvtár beosztása az Elnöki Tanácshoz stb. Beöthy idejében kezdődött meg – a Trócsányi által sürgetett helybóvítések helyett – a könyvtárhoz tartozó különböző területek (a képviselői és a nyilvános olvasótermetek, a munkahelyi irodákat – egy korabeli munkatárs visszaemlékezése szerint – a könyvtárnak ki kellett ürítenie) elvétele. Nehéz időszak, újabb és újabb megpróbáltatásokkal. A feladatok teljesítését tovább nehezítette az, hogy nem sokkal Trócsányi György nyugdíjazása után a vele régóta együtt dolgozó munkatársak zöme (*dr. Lukács Gyula, Györe Pál, Dávid Zoltán, Zámboreszky Ilona, Bibó Irén, Jamniczky Valéria* stb.) kénytelen volt távozni a könyvtárból. Az intézmény dolgozói nagyrészt kicserélődtek, az év során a régiek helyére 13-an (többen később ismert könyvtárosként tevékenykedtek) léptek be: közöttük *Balázs Sándor, Berkó Pál, Tordai György, Szilágyi János, Lakatos Éva, Markovits Pálné* (betanításukkal főként *Tombor Tibor* – a könyvtári szakma ugyancsak kiemelkedő képviselője – foglalkozott, aki 1946 és 1953 között dolgozott az Országgyűlési Könyvtárban).

Ilyen körülmények között a vezetési feladatok ellátása nem lehetett könnyű.

Beöthy a könyvtárigazgatói posztot csak rövid ideig (alig több mint 1 évig) látta el. 1950 nyarán az ÁVH őrizetbe vette, és a szociáldemokrata perben *Szalkasits Árpád, Marosán György, Vajda Imre, Horváth Zoltán, Schiffer Pál, Szalay Sándor, Gombosi Zoltán, Ignóus Pál, Ries István* (aki Beöthy Ottónak egyik legjobb barátja volt) és *Dobos István* mellett őt is elítélték. Az Elnöki Tanács titkára 1950. október 2-án hozott fegyelmi határozatával, mert Beöthy „szemben áll a népi demokráciával” a 159/1950. MT. számú rendelet 5. paragrafusára hivatkozva, a könyvtár eddigi vezetőjét azonnali hatállyal elbocsátotta („fellebbezésnek helye nincs”).

Felesége nem bírta sokáig a megpróbáltatásokat, és hamarosan meghalt. Őt Recskre vitték, innen 1953 nyarán, az első Nagy Imre kormány hatalomra jutása után szabadult. Ártatlansága tudatában hamarosan, 1953. augusztus 22-én levélben, majd személyesen is, újra jelentkezett – az Országgyűlési Könyvtárban –

szolgálattételre. *Vértes György* igazgató azonban 1953. augusztus 26-án írt leveleiben – a munkaviszony 1950 októberi megszűnésére hivatkozva – a visszavételt megtagadta.

Jó ideig nem tudott elhelyezkedni, mert rehabilitálására csak 1956-ban került sor. A Legfelsőbb Bíróság felmentő ítéletéről *Non György* legfőbb ügyész 4240/1956. szám alatt tájékoztatta az alábbiak szerint: az 1950-ben „lefolytatott büntető eljárás alaptalan volt és ezért a perújítási eljárás során Önt a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága az összes vádpont alól, jogerősen felmentette”, tehát „büntetlen előéletűnek tekintendő”.

1957 nyarán több mint egy évre a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtárának főigazgatója lett, majd 1958. szeptember 1-től *Sík Endre* külügyminiszter a Magyarok Világszövetségének főtítkárává nevezte ki. E funkciót 1968-ig, nyugdíjba vonulásáig látta el, de haláláig a szövetség elnökségi tagjaként tevékenykedett. Nyugdíjazása után a *New Hungarian Quarterly* és a *Világosság* című folyóiratok lektoraként dolgozott. Filozófiai tanulmányokat írt. *Lukács György* három kötetes Ontológiájához ő készítette a bibliográfiai egyeztetéseket és kiegészítéseket.

9 évvel ezelőtt, 81 éves korában, 1985. március 1-jén halt meg Budapesten. Halála előtt nem sokkal járt régi munkahelyén, az általa vezetett Országgyűlési Könyvtárban (filozófiai témában kutatott). E sorok írójának szívesen és büszkén mesélt a könyvtár korabeli életéről, meghurcoltatása alatt érzett sérelmeit azonban nem felelte el, ezekről – harmadik feleségének elmondása szerint: rajta kívül – másoknak (évtizedeken át) nem beszélt, a munkatársak előtt tartandó visszaemlékezési összejövetelt nem vállalta. A könyvtár iránti nosztalgiája, szeretete viszont élete legvégéig – megszakítás nélkül – elkísérte.

(Feleségének a szerző ezúton is köszönetet mond az életrajzi adatok kiegészítéséért, pontosításáért és a rendelkezésre bocsátott fotóért.) **Jónás Károly**

Hazai termés

Az ARCANUM Databases Adatbázisfejlesztő és Kiadó Betéti Társaság elsősorban hazai adatbázisok CD-ROM lemezen történő kiadását és terjesztését tűzte ki célul. Termékeink sorában bibliográfiai, teljes szövegű, valamint képeket is tartalmazó, facsimile adatbázisok szerepelnek. Alkalmazásaink saját fejlesztésű - ARCTIS - rendszerrel készülnek, így az általános adatbázis funkciók használata mellett mód van speciális igények kielégítésére is. Tevékenységünk a CD-ROM kiadás bonyolult folyamatának minden egyes fázisát feleleli, a tervezéstől, adatrögzítéstől az adatbázisépítésen át a kis és nagypéldányszámú sokszorosításig.

MNB - Magyar Nemzeti Bibliográfia

Könyvek 1976 - 1991

Kiadó: Országos Széchényi Könyvtár, 1994

Az adatbázis tartalmazza a fenti időszakban Magyarországon kiadott és köteles példányként beszolgáltatott több mint 100.000 könyv bibliográfiai adatait, kiegészítve mintegy 200.000 analitikus tétellel.

Ár: 30.000 Ft (egyfelhasználós környezetben)
 40.000 Ft (hálózati ár)

OSZK - NPA

Nemzeti Periodika Adatbázis
 1981-1993

Kiadó: Országos Széchényi Könyvtár, 1994

Az adatbázis tartalmazza a Magyarországon fellelhető külföldi folyóiratok bibliográfiai adatait valamint a jelölélyaadatait.

Ár: 21.000 Ft
 Aktualizálás ára: 10.500 Ft

HUNPATEKA

Magyar Szabadalmak 1920 - 1994

Kiadó: Országos Találmányi Hivatal, 1994

Az adatbázis a magyar szabadalmi dokumentumok bibliográfiai adatait tartalmazza 1920-tól napjainkig.

Ár: 30.000 Ft / év

PRESSDOK

sajtófigyelő

Kiadó: Országgyűlési Könyvtár, 1994

A magyar sajtó 1989 januárja óta feldolgozó adatbázisban több mint százötven napi- és hetilap cikkeinek bibliográfiája található. Célja, hogy naprakészen kövesse a vezető politikai, gazdasági, kulturális eseményeket, illetve azok sajtóbeli visszhangját.

Ár: 20.000 Ft (egy CD-ROM)
 38.000 Ft (évente 2 CD-ROM)
 62.000 Ft (havi aktualizálás 2 CD-ROM lemezzel)

MSZ CD - Magyar Szabványtár

Szabványjegyzék 1994. Villamosság

Kiadó: Magyar Szabványügyi Hivatal, 1994

Az adatbázis tartalmazza az érvényes magyar szabványok bibliográfiai adatait mellett a villamosság szabványok eredeti képmásait is.

Ár: 20.000 Ft

BIBLIA

teljes szövegű adatbázis

Kiadó: ARCANUM, 1992

A teljes szövegű adatbázis Károli Gáspár fordítása alapján készült, igazi hipertextes alkalmazás.

Ár: 4.900 Ft

A fenti árak az általános forgalmi adót nem tartalmazzák.

Amennyiben bármely termékünket megrendeli, egy Biblia CD-t kap ajándékba.

Látogasson meg minket a COMPFAIR-en október 11-15. között az A pavilon 113-as standján,
 illetve november 1-4. között a DAT '94 kiállításon a Thermal Hotel Heliában.

Részletes információért hívja Biszak Sándort vagy Beringer Pált

Tel/fax: 185-4749 Postacím: 1507 Budapest Pf 99

1113 Budapest, Dávid Ferenc u. 2/a IV/1

Jubileumi ülést tartott az Országos Széchényi Könyvtárban szeptember 30-án a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Gyermekkönyvtáros szekciója. A jubileumra a húsz éves fennállás adott okot, az alkalmat pedig a szervezők arra használták fel, hogy szembenézzenek ne csak az elmúlt húsz esztendővel (ezt *Kerekes Pálné* tette meg), de főként az utolsó négygyel. Mint ilyenkor szokásos, beszámolt ez utóbbi négy évről a szekció elnöke (*Pápayné Kemenczey Judit*), a gazdasági ügyekről a gazdasági felelős (*Tóth Gyuláné*), az ellenőrzésről az ellenőző bizottság elnöke (*Dr. Kovács Mária*). Volt azután tisztújítás is (az új elnök *Suppné dr. Tarnay Györgyi*) mindennel, amivel egy ilyen aktus jár (választási bizottsági javaslat, a jelöltek bemutatkozása, vita, szavazás stb.). Mindez – legalábbis a szekciótagokon kívülieknek – nem tűnik valami halhatlanul izgalmasnak. A jubileumi ülés mégis fontos eseménye volt az általában vett könyvtárügynek, könyvtári életnek is. Mindenekelőtt azért, mert egy-egy szekció munkáját – kollektív munka, együttes gondolkodás, közös cselekvés ellenére – nagyban meghatározza azért az elnök személyisége, karaktere, szakmai beállítottsága, lelkesültsége stb. *Pápayné Kemenczey Judit*nak sem személyiségjegyeit, sem tevékenységét nem itt kell méltatnunk, utódjáról pedig, akit természetesen a szakma korántsem csupán gyermekkönyvtárosi oldaláról ismer, nem itt kell portré rajzolnunk. Reméljük, a méltatás sem, az új elnöki portré sem fog elmaradni, ez utóbbi – többek közt – a *3K* folyamatosan megjelenő tudósításából a Gyermekkönyvtáros Szekcióról fog markánsan

kirajzolódni. Mindenesetre gratulálunk az új elnöknek és munkájához minden jót kívánunk (annál is inkább, mivel lapunk egyik törzsszerzője, kedves munkatársa).

A jubileumi ülésen persze nemcsak hivatalos-hivatali beszámolók hangzottak el, hanem néhány nagyfontosságú előadás is. *Dr. Kozma Tamás Gyerekek Magyarországon a '90-es évek derekán* címmel adott nagyszabású körképet, *Dr. Kovács Mária* pedig egy 1994-es nagy vizsgálat eredményeit ismertette (*Gyermekkönyvtáraink helyzete*). E fontos anyagokat a *3K* közelezen közkinccsé fogja tenni.

Huszonöt millió forintot osztott szét pályázók között az idén a Nemzeti Kulturális Alap Könyvtári Szakmai

számítógépesítés pénzügyi adatai közül említett meg néhányat. A szaklapok szerkesztői persze nem csodálkoztak, ők – köztük a 3K ott jelen képviselője is – egészen másra volt kíváncsi. Hogy mire, azt a következő számunkból tudhatja meg az olvasó.

Újra megnyílt az Iparjogvédelmi Szakkönyvtár, amely az Országos Találmányi Hivatal Szabadalmi Információs Központjának szervezetében működik, és nyilvános könyvtárként a nemzeti iparjogvédelmi hatóság országos feladatkörű szakkönyvtára. Kiemelten gyűjti, differenciáltan feldolgozza és széles körben terjeszti az iparjogvédelmi szakirodalmat. Gyűjtőkörébe tartozik a szellemi tulajdon oltalmára vonatkozó szakirodalom egésze, a természet- és alkalmazott tudományok alapvető kézikönyvei, monográfiái, a jogi és közgazdasági szakkönyvek. A könyvtár speciális szempontok szerint feldolgozott iparjogvédelmi, technikatörténeti és kézikönyvtári különgyűjteménnyel és iparjogvédelmi törvénygyűjteménnyel rendelkezik, hagyományos és elektronikus hordozón. A tájékoztató szolgálat munkáját az iparjogvédelmi szakkönyveket, a könyvállományt és a külföldi periodikákat regisztráló adatbázisok, jogszabályi CD-adatbázisok segítik. A Szabadalmi Közlöny és Védjegyértékesítő mellékleteként kéthavonta megjelenő Iparjogvédelmi Szemlében a könyvtár közzéteszi a feldolgozott iparjogvédelmi szakkönyvek kurrens szakrendi bibliográfiáját.

A szakkönyvtár az Országos Találmányi Hivatal Bp., V. Garibaldi u. 2. szám alatti épületének első emeletén, a 114. szobában található. Telefon: 112-4400/244, 245; Fax: 111-3038. Levélcím: 1370, Bp. Pf. 552.

Kollégiuma. A Kollégium tevékenységéről sajtótájékoztatón kaphattak részletes információkat az újságírók. A NKA igazgatója, a Kollégium titkára és a Kollégium teljes vezérkara (elnök: dr. Ambrus Zoltán, tagok: dr. Gomba Szabolcsné, dr. Domsa Károlyné, Maruszkai József, Poprády Géza és Sóron László) átfogó képet is adtak az Alap és a Kollégium működéséről, de részletekbe is hajlandók voltak belemenni a különböző kérdések megválaszolásakor. Az újságírókat különösen az lepte meg – az ő szempontjukból és előismereti háttérükkel nem is csoda ez –, hogy milyen roppant kevésnek tartják a könyvtárosok a 25 milliót. Annak az ifjú újságíróhölgynek, aki a kis könyvtárak elhanyagoltságát kérte számon a kuratóriumon, szinte a szája is kerekre nyílt, amikor Sóron Lászlótól megtudta, hogy közel másfél milliárd forint a mai magyar könyvtárak egyévi állománygyarapítási kerete. Csodálkozását fokozta, amikor Gomba Szabolcsné a debreceni

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz

Budapest, 1994. szeptember 30.

40. szám

Sinay Jenő – Osztozunk a Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár gyászában, amelyet nyugdíjas igazgatója halálán érzett. Sinay Jenő 1994. augusztus 12-én hunyt el.

Kedves Kollégák! – Vége a nyári szünetnek, ismét jelentkezik a Hírlevél. Bár az elmúlt két hónap korántsem volt eseménymentes, sőt, a főtítkár mégis hosszabb szabadságra ment, s ez volt az oka, hogy ilyen sokára követte a július 23-án lezárt 39. számot ez a 40-edik. Most azonban visszazökkenünk a régi kerékvágásba, s kölcsönösen jó munkát kívánva egymásnak nekivághatunk az 1994/1995-ös szezonnak.

Kitüntetések – Az MKE tagsága és elnöksége gratulációját fejezi ki mindazoknak, akik augusztus 20-a alkalmából kitüntetésben részesültek. Különös örömünkre szolgál azoknak a kitüntetése, akik egyesületünk tagjai. Megelégedettséggel vettük azt is tudomásul, hogy az MKE berkeiből érkező kitüntetési javaslatoknak súlyuk van a kuratóriumok előtt, amikor döntéseiket meghozzák. Tudomásul kell azonban vennünk, hogy itt is több az eszkimó, mint a fóka: több a kitüntetésre érdemes kolléga, mint az érme száma.

Vándorgyűlés, 1994, Körmend – Talán utoljára szerepel ez a címszó a Hírlevélben, illik hát itt is megköszönni a tagság és minden résztvevő nevében azt a hatalmas munkát, odaadó lelkesedést és őszinte vendégszeretetet, amelyet a körmen

d

vándorgyűlés szervezői tanúsítottak. A vándorgyűlésről minden bizonnyal számos beszámoló fog megjelenni szerte az országban a különféle szakmai orgán

umokban; úgy véljük, a Hírlevél kereteit a részletes beszámoló meghaladja. Csak egy dologra hívjuk fel a figyelmet: az erők összefogásával egy-egy város is képes (persze a megyei szervezet segítségével) sikeres és emlékezetes vándorgyűlést rendezni. Sárospatak után most Körmen

d is bizonyított. Köszönjük! – Záróakkordként had

d közöljük, *Kálmán Attila* levelét. Ő, korábbi hivatalában, nagy segítségére volt a könyvtárosságnak, ezért is hívtuk meg az ide

vándorgyűlésre. „Tisztelt Elnök Úr! Kedves Tibor! Nemes lélekre vall, hogy betartottad ígéretedet, s küldtél a részletes tájékoztatóból azután is, amikor már megszűnt a megbízatásom. – Sajnos, mégsem tudok eljutni Körmen

dre. Az igazgatói átadás és az épületvisszavétel, a kollégiumépítés és a tané

velőkészítés együttvéve oly sok feladatot ad, hogy nem mozdulhatok el Pápáról. – Kérem, légy szíves tolmácsolni köszöntésemet a tanácskozás résztvevőinek. Az utóbbi néhány évben több alkalommal volt lehetőségem könyvtárosokkal találkozni. Sok igen értékes embert ismertem meg. Olyanokat, akik többek annál, mint amit mutatnak magukról. Röviden: antipolitikusok. – Őszinte tisztelettel és nagy

becsüléssel:

Kálmán Attila. Pápa, 1994. augusztus 1.” E meleg szavakból mindenki levonhatja a maga tanulságát.

Küldöttközgyűlés 1994 – Az alapszabályunk értelmében minden két évben össze kell hívni a küldöttközgyűlést, mint az MKE legfelsőbb fórumát. Erre idén 1994. november 24-én, csütörtökön kerül sor, az Országos Széchényi Könyvtár VI. emeleti előadótermében. A szervezetek szeptember 30-áig közlik a titkársággal a küldöttek nevét. A küldöttközgyűlés napirendje: 1. az elnökség beszámolója, 2. gazdálkodási beszámoló, 3. a tanács beszámolója, 4. az ellenőrző bizottság beszámolója, 5. a tevékenység elvei és irányai 1995–1996-ban, 6. gazdálkodási irányelvek, 7. tisztújítás. Az elnökség szeretné megnyerni egyik vezető művelődéspolitikusunkat is egy előadás megtartására. – A küldöttközgyűlésre írásos anyagok készülnek, amelyeket nem csak a küldöttek, de minden szervezet is meg fog kapni. A tagság itt és a titkárságon férhet ezekhez hozzá. Az egyes szervezetek ugyancsak készítének rövid összefoglalókat az eltelt két évben végzett munkáról.

Tisztújítás 1994 – Az 1994-es küldöttközgyűlésnek egyik fontos teendője lesz az MKE tisztségviselőinek megválasztása. A második jelölési forduló határideje 1994. szeptember 30-án lejárt, s most már a választási bizottságon a sor, hogy a jelöltlistát összeállítsa. A Hírlevél 39. számában közzétettük, hogy kik készek vállalni a jelöltséget, ha a tagság részéről 50 jelölés érkezik rájuk. Ebből a listából kimaradt *Györgyné Juhász Katalin* (Balatonfüred) neve, aki pedig máris 38 jelölést kapott. Erről a malorról a főtitkár értesítette valamennyi szervezet elnökét és titkárát. Reméljük, ennyi elegendő lesz ahhoz, hogy Juhász Kati, s vele együtt mások is, megkapják a második jelölési fordulóban a választási listára való felkerüléshez szükséges 50 jelölést. – Az eddigiek alapján megállapítható, hogy a küldöttközgyűlésen újabb személyek jelölésére nem lesz mód, minthogy minden tisztségre elegendő számú jelöltet állított már eddig is a tagság.

Könyvtárosképzés – A Művelődési és Közoktatási Minisztérium felkérte az MKE elnökségét, mondjon véleményt a könyvtári szakterület munkaköri szakképzésére kidolgozott tananyagokról. Bár a felkérés a nyári szünet idején érkezett, az elnökség igyekezett legjobb tudása szerint eleget tenni a válaszadás kötelezettségének. Az érdeklődő tagtársak a titkárságtól kaphatják meg az ezzel kapcsolatos anyagokat.

Nemzeti Kulturális Alap – Az NKA Könyvtári szakkollégiuma 400 000 forintnyi támogatást szavazott meg az MKE 1994. évi vándorgyűlésére és 200 000 forintot az 1995. januárjában tartandó III. Budapesti Nemzetközi Könyvtári és Információs Szimpóziumra. A Könyvtári Szakkollégium következő ülését 1994. szeptember 29-én tartja, amikor is dönt a nyitott pályázatra beérkezett pályaművek sorsáról. A hírek szerint 200 pályázat érkezett be; az anyagi igények sokszorosan meghaladják a rendelkezésre álló összeget.

Bács-Kiskun Megyei Szervezet – A BKMSZ 1994. szeptember 27-én taggyűlést tartott, amelyen a vezetőség beszámolt az elmúlt négy év munkájáról, megválasztották a tisztségviselőket és a küldötteket az 1994. évi küldöttközgyűlésre, s megvitatták a BKMSZ további feladatait, terveit. A taggyűlésen Ramháb Mária beszámolt a Megyei Könyvtár építkezéséről és dániai tanulmányútról.

Fejér Megyei Szervezet – A FMSZ sikeres tanulmányutat szervezett 1994. július 17–20-án Prágába. Megtekintették a Klementinumban a Cseh Nemzeti

Könyvtárat, ahol dr. Vojtech Balik főigazgató fogadta őket. A Vár területén a Strahov-kolostor több mint 800 éves könyvtárának legszebb helyiségeit is meglátogatták. A tanulmányutat prágai városnézés és rövid brünni „bekukkantás” egészítette ki.

Pest Megyei Szervezet – A PMSZ 1994. május 25-én tartott tisztújítása eredményeképpen a szervezet tisztségviselői a következők: Tamási Csilla titkár, Borbély Emma, Fülöp Attiláné, Horváthné Halászi Zsuzsanna, Mogyorósi Erika és Scheiber Julianna vezetőségi tag; az ellenőrző bizottság elnöke Csonka Mária, tagjai Kissné Pásztor Éva és Sáhoné Bordás Éva, póttag Cs. Szabó Gyöngyi.

Gyermekkönyvtári Szekció – A GYSZ 1994. szeptember 30-án jubileumi ülést tart az Országos Széchényi Könyvtár előadótermében. A jubileumi ülésen visszapillantanak a GYSZ eltelt 20 évére, s a vezetőség beszámol az utóbbi négy év munkájáról, majd meghallgatja Kozma Tamás előadását a gyerekek mai helyzetéről és Kovács Mária beszámolóját gyermekkönyvtáraink állapotáról, s lebonyolítják a GYSZ tisztújítását. – Balázs Zoltánné és Bencsikné Kucska Zsuzsa képviselte a GYSZ-t Pozsonyban egy gyermekkönyvtárosi rendezvényen.

Helyismereti Szervezet – Az igazság az, hogy csak kósza hírek érkeztek eddig a titkárságra az MKE ezen újabb szervezetének megalakulásáról. Pontosabban a titkárság megkapta az ellenőrző bizottság elnökétől annak a levélnek a másolatát, amelyet az új szervezet szervezeti és működési szabályzattervezetéről írt. Jó lenne, ha valamiféle hivatalos formában is az elnökség elé kerülne az ügy. Ezért ezen az úton is kérem a megalakulás körül bábáskodókat, vegyék fel a kapcsolatot a titkársággal. Hiszen még csak levelezni sem tudunk egymással.

Könyvtárostanárok Szervezete – A KSZ 1994. szeptember 24-én tartja taggyűlését, amelyen megvitatják az elnök által készített beszámolót az elmúlt 34 hónapról, megválasztják az új vezetőséget, és véleményt cserélnek aktuális könyvtár- és oktatáspolitikai kérdésekről. Az elnöki beszámoló valóban impozáns egyesületi eletről és tevékenységről ad hiteles képet. Úgy látszik, a befektetett hatalmas energia meghozta a maga gyümölcsseit. Csak így tovább! – Ezen alkalomból kerül sor a KSZ „Könyvtáros? Tanár? Könyvtárostanárra!” címmel meghirdetett pályázatának eredményhirdetésére is a Fővárosi Pedagógiai Intézet dísztermében. A beérkezett 36 pályaművet a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola Közművelődési Tanszékének Könyvtári szakcsoportja (tagjai: dr. Goda Éva, Lupkovicsné Major Edit, Székelyné dr. Sipos Klára) értékelte, s a következő eredményre jutott. Az I. díjat nem adták ki. II. díjat (15 000 Ft) kapott Földes Mária és Haralyi Ervinné: Szaktárgy és műveltség (Kémiaórák a könyvtárban); Sándor Gertrud: A könyvtár- és dokumentumhasználati ismeretek tanítása az általános iskolában. III. díjat kapott (10 000 Ft) Büki Pálné: A könyvtárban is alkalmazkodni kell a megváltozott körülményekhez; Nagyné Falucskai Anna: A Kis Könyvtáros Kör, mint tanórán kívüli könyvtárpedagógiai lehetőség. Különdíjas (10 000 Ft) Záhorszkyne Balogh Réka: Bach életműve a zeneirodalom tanításában forrásmunkák alapján. Dícséretben részesült további 10 pályázó: Bali Péterné, Fáy Róbert, Komon Lászlóné, Nagy Erika, Pintér Sándorné, Szabó Attila, Tengeri Lászlóné, Tóthné Huszár Magdolna, Vörösne Komáromi Ildikó, Zaharia Etelka. Felmerült az a javaslat, hogy a sikeres pályaműveket külön kiadványban is tegye közzé a KSZ. Gratulálunk a nyerteseknek!

Közkönyvtári Egylet – A KE 1994 szeptemberében tartja tisztújító taggyűlését. Augusztus 31-éig kellett a tagságnak jelöléseket tenni az új vezetőségre.

Műszaki Könyvtáros Szekció – Megérkezett a titkárságra az MKSZ 1994. június-július-augusztusi Híradója. Ez beszámol az új vezetőség megválasztásáról, a következők szerint: Koltay Tibor elnök, Balogh Margit titkár, Fenyves Márta gazdasági felelős, Beniczky Gáborné, Horváth Zoltánné, Liskay Béla és Teveli Mihályné vezetőségi tagok; az ellenőrző bizottság elnöke Jáki Éva, tagjai Trischlerné Lukácsy Éva és Kotterné Galántai Ria; az MKSZ tanácsi képviselője Maurer Péter. Az MKSZ 1994 szeptemberében tartja küldöttválasztó taggyűlését. A Híradóhoz mellékelve találtuk az elnöki, a titkári és az ellenőrző bizottsági beszámolót az 1994. június 7-i taggyűlésre, külön beszámolót az Orvosi Könyvtáros Csoport tevékenységéről, a gazdasági mérleget, s egy ügyes eseménynaptárt az MKSZ 1991–1994-es munkálkodásáról. – Az MKSZ legújabb meghívója 1994. szeptember 26-ára szól az Országos Széchényi Könyvtárba. Az OSZK szolgáltatásait bemutató előadássorozat keretében elsőként Jeszenszky Edit, Berke Barnabásné és Patayné Balogh Éva szól az OSZK hálózatáról és adatbázisairól.

IFLA Egyetemi Könyvtári Szekció – A szekció megküldte az MKE titkárságára 1994 júliusi, 25. számú hírlevelét. – Itt jegyezzük meg, hogy az MKE – bár regisztráltatta magát az Egyetemi Könyvtári Szekcióban – mégse vesz részt munkájában. Ugyanis nincs, aki részünkről a kapcsolatot tartsa. Az elnökség jó néven venné, ha valaki egyetemi könyvtárban dolgozó tagtársunk vállalkozna a főként levelezésből álló kapcsolatok gondozására. A feladat iránt érdeklődők forduljanak a főtítkárhoz.

Pénzügyi források – Az EBLIDA (European Bureau of Library, Information and Dokumentation Asociacion) összeállította azoknak a lehetséges forrásoknak a listáját, amelyekhez a közép- és kelet-európai könyvtárak támogatásért fordulhatnak. Az MKE titkársága a listát a Könyvtári és Informatikai Kamara rendelkezésére bocsátotta. Az érdeklődők másolatot az MKE titkárságán kaphatnak róla.

PHARE program – Megkeresés érkezett az MKE-hez a Holland Könyvtári és Olvasási Központtól. Ebben egy ötödik partnert keresnek egy közös PHARE program (kísérleti közművelődési könyvtári szolgáltatások) lebonyolításához az essexi Megyei Könyvtár, a kolozsvári Városi Könyvtár, a verlai (Görögország) Városi Könyvtár és a HKOK mellé Magyarországról. A Somogyi Könyvtár (Szeged) késznek mutatkozik a részvételre.

Who's who – Előkészületben van a Who's who in the European Information World második kiadása. A szerkesztőség kéri azokat a magyar szakembereket, akik kérdőívet kapnak, mielőbb töltsék ki és küldjék vissza.

III. Budapesti Nemzetközi Könyvtári és Információs Szimpózium – Igen nagy érdeklődés mutatkozik meg máris a fontos rendezvény iránt, amelyre 1995. január 15–18-án kerül sor az Országos Széchényi Könyvtárban. Ezért a szervezők arra kényszerülhetnek, hogy válogatniuk kell az előzetes jelentkezések elfogadásában. Ezért előre is elnézést kérünk. Több magyar szakember előadással is hozzá akar járulni a szimpózium sikeréhez.

Ismét norvég diákcsoport – Az Oslo-i Főiskola Újságíró, könyvtáros és informatikai szakának hallgatói idén is hazánkba látogatnak: 1994. október 2-től

7-éig. Programjukban az OSZK, az FSZEK, az egyetemi tanszék, az egri Megyei Könyvtár és egy iskolai könyvtár meglátogatása szerepel.

Látogatók Albániából – Az Albán Könyvtáros Egyesület elnöke azzal a megkereséssel fordult hozzánk, lehetséges volna-e, hogy négy albán könyvtáros tanulmányutat tegyen Magyarországon. Természetesen készséggel vállalkoztunk a látogatás megszervezésére.

Libtech International '94 – A rendezvényen részt vevő magyar könyvtáros csoport tagjai szerint sikeresen zajlott le ez a fontos konferencia és kiállítás. Reméljük, hogy a hazai szaksajtóban is olvashatunk beszámolókat róla, s még inkább, hogy a tapasztalatokat kollégáink napi munkájuk során is hasznosítani fogják.

Konferencia Grazban – A Vereinigung Österreichischer Bibliothekarinnen und Bibliothekare meghívására az MKE-t Papp István képviselte az 1994. szeptember 13–17-én Grazban megrendezett 23. osztrák könyvtárosnapon. A rendezvényen egyébként szép számmal vettek részt magyar könyvtárosok, így Poprády Géza, Mezey György, Horváth József, Timon László, Dömötör Lajosné és még mások. A konferencia alkalmából kerekasztal-megbeszélést folytattak a szomszéd országokból érkezett könyvtáros egyesületi képviselők az együttműködés további lehetőségeiről.

IFLA Képzési szeminárium – Az UNESCO, az IFLA és az EUCLID közös szemináriumot rendez Pozsonyban az információs szakemberek képzéséről Kelet-Európában és az Európai Közösségben. Az MKE Pálvölgyi Mihály, Bánhegyi Zsolt és Nagy László meghívását javasolta a szervezőknek.

Meghívás Horvátországból – A Horvát Könyvtáros Egyesület 1994. szeptember 22–24-én tartotta 29. konferenciáját, melynek témája a horvátországi könyvtári állományok helyzete volt. Az MKE-t Fülöp Ágnes képviselte.

Meghívás Lengyelországból – A Lengyel Könyvtárosok Egyesülete nemzetközi konferenciát rendez 1994. október 19–20-án Szczechinben ezzel a címmel: a könyvtárak, mint a business információs központok. A konferenciára meghívták az MKE küldöttét is. Az elnökség Murányi Pétert javasolta.

Meghívás Romániából – A Román Oktatási Könyvtárosok Egyesülete 1994. október 20–22-én tartja 5. országos konferenciáját Kolozsvárott. A szíves meghívásra az MKE-t Ambrus Zoltán alelnök fogja képviselni e jelentős rendezvényen.

Meghívás Szlovéniából – A Szlovén Könyvtári Egyesület 1994. október 10–11-én tartja éves konferenciáját Bledben. Az elnökség Engli Katalint kérte fel, hogy a rendezvényen képviselje az MKE-t.

II. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál – A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése jelzi, hogy jövőre ismét megrendezik a nemzetközi könyvfesztivált. Szívesen vesznek minden kapcsolódó ötletet, elképzelést, amely segíti, hogy a fesztivál – nemzetközi jellegét megőrizve – a magyar kultúra fontos rendezvényévé váljon. Jelentkezni lehet *Csizmadia Mariánál*, *Buday Martinnál*, és *Kazinczy Paulánál* a 1184-651-es telefonon vagy a 1184-561-es faxon. Cím: Bp., V., Vörösmarty tér 1. 1051.

Megjelent!

Megjelent!

Megjelent!

 Arcanum
databases

Magyar Nemzeti Bibliográfia Könyvek CD!

Hosszas fejlesztőmunka eredményeképpen az Országos Széchényi Könyvtár és az Arcanum Databases közös gondozásában megjelent a Magyar Nemzeti Bibliográfia Könyvek adatbázisa CD-ROM lemezen.

Az adatbázis tartalmazza az 1976-1991 között Magyarországon kiadott és köteles példányként beszolgáltatott több mint 100.000 könyv bibliográfiai adatait, gyűjteményes kötetek esetén kiegészítve mintegy 200.000 ún. analitikus tétellel. Az adatbázis rekordjai HUNMARC szerkezetűek, és megteremtettük a lehetőséget HUNMARC formátumú letöltesnek is. A program többféle megjelenítésre alkalmas, így szabványos ISBD szerinti megjelenítésre is. Minden jelentős adat szerint kereshetünk, mint cím, szerző, közreműködő (személy, testület, rendezvény), ETO jelzet, kiadó, ISBN, ISSN szám, sorozatcím, földrajzi név, nyelv illetve tárgycsoport kódra. A program kezeli a rekordkapcsolatokat is, melynek különösen többkötetes könyvek és sorozatok esetén van jelentősége.

Az adatbázis rekordjai a könyvtár saját adatbázisába áttölthetők, az integrált könyvtári szoftverek többsége (pl. TINLIB, ALEPH, stb.) felkészült a HUNMARC formátumú rekordok fogadására.

Az adatbázist megrendelheti telefonon, faxon és levélben is.

Ára: 30.000 Ft + ÁFA (egyfelhasználós környezetben)
40.000 Ft + ÁFA (hálózati ár)

Amennyiben cégünk bármely termékét megrendeli, egy Biblia CD-t kap ajándékba.

Látogasson meg minket a COMPFair-en október 11-15. között a A pavilon 113-as standján,
illetve november 1-4. között a DAT '94 kiállításon a Thermal Hotel Heliában.

Részletes információért hívja Biszak Sándort vagy Beringer Pált

Tel/fax: 185-4749 Postacím: 1507 Budapest Pf 99

1113 Budapest, Dávid Ferenc u. 2/a IV/1

